

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA
(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY
(2005. december – 2007.)

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

KOVÁCS ANDRÁS FERENC (vers)

DEMÉNY PÉTER (esszé)

LÁNG ZSOLT (kritika)

SZABÓ RÓBERT CSABA (honlap)

VIDA GÁBOR (próza)

Tördelőszerkesztő:

MOLNÁR ROZÁLIA

Korrektor:

SZÓCS KATALIN

Tipográfia:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

NÁDASDY ÁDÁM:

Prológus Dante *Purgatóriumához* ■ 5

DANTE ALIGHIERI:

Isteni Színháték, Purgatórium (Részlet Nádasdy Ádám új fordításából) ■ 7

TÓTH MARCSI:

Tűzpiros amaryllis (Novella) ■ 13

BECK TAMÁS:

A fogorvos és a molylepkék (Karcolat) ■ 22

TÓTH KINGA:

Faliratok (Versek) ■ 25

POTOZKY LÁSZLÓ:

Éles (Regényrészlet) ■ 28

BORSODI L. LÁSZLÓ:

A tagadás tornya (Prózaversek) ■ 32

SIMONFY JÓZSEF:

nem dal nem is ének; tizenhat haiku; hajrázza; az ének; ideje (Versek) ■ 35

TAMÁS DÉNES:

Hétköznapok (Elbeszélés) ■ 42

BALÁZS IMRE JÓZSEF:

Dallamfoszlányok között; Saját zene; A történet (Versek) ■ 73

DOKUMENTUM

TIBORI SZABÓ ZOLTÁN:

Gáll Ernő, az irredenta (Egy DAAD-ösztöndíj előzményei és következményei; III. rész) ■ 75

NÉZŐTÉR

KESZEG ANNA:

Találkozás egy színésznővel (Györgyjakab Enikőről) ■ 102

TÉKA

UNGVÁRI LÁSZLÓ ZSOLT:

A testamentum utolsó betűje (Farkes Wellmann Endréről) ■ 104

TALÁLT VERS

LA FONTAINE:

A farkasok és a bárányok (Weöres Sándor fordítása) ■ 111

WWW.LATO.RO

archívum / szerzők / hírek / Látó Színpad – képek / linkek /
szemle / Látó-repertórium

Nádasdy Ádám

PROLÓGUS DANTE PURGATÓRIUMÁHOZ

Dante – mint a világ első katasztrófaturistája – végiglátogatta a Poklot, amely a Földgolyó belsejében helyezkedik el. Utána vezetőjével, Vergiliusszal visszamásztak a felszínre, és egy kis kerek szigeten találták magukat valahol a déli óceán közepén: ez a Tisztítóhely, latinus nevén Purgatórium. (Népies neve Tisztító-tűz, de – mint Dantétól megtudjuk – sokféle gyötrellem van, nem csak tűz.) Erre a szigetre egy hajó szállítja az elhunytakat, csupa olyanokat, akiknek üdvözülése garantált, tehát rövidebb-hosszabb gyötrődés után biztosan a Paradicsomba kerülnek. (Elvileg lehet közvetlenül is a Paradicsomba kerülni, de ez nagyon keveseknek adatik meg, leginkább csak a szenteknek.) A Purgatórium nem vidám hely, sok eleme ugyanolyan gyötrelmes, mint a Pokol; ám a kettőt egy döntően fontos dolog különbözteti meg: a remény. A Pokolban nincs remény a szabadulásra (olyan, mint a tényleges életfogytiglan, csak itt már meghalni se lehet); a Purgatóriumban viszont biztos a szabadulás.

A purgatóriumi tisztulás megrövidíthető vagy el is törölhető (ez az ún. „búcsú”, latinul *indulgentia*), ha e célra a hívő imádkozik, adakozik, zarándoklatot tesz, vagy más kegyes cselekedetet végez. Az ember ezt nemcsak magának szerezheti meg (mintegy előtörlesztésként), hanem mód van arra is, hogy az élők szerezzenek hosszabb-rövidebb búcsút a Purgatóriumban tisztuló halottjuknak, gyötrelmeit megrövidítendő. Ez jellemzően középkori gondolat, hogy a Túlvilág nem független az élők világától, mivel az élők segíthetnek az odaát lévőkön. Jegyezzük meg, hogy a középkor vége felé – Dante idejében is – ezzel sokan visszaéltek: a hiszékeny hívektől készpénzt szedtek be a búcsú ígéréssel. A pénzről adott számla volt az ún. búcsúcédula. Csak remélni tudjuk, hogy Isten ezeket végül figyelembe vette, ugyanis a búcsúárusok jó része sima szélhámos volt, mindennemű egyházi felhatalmazás nélkül. (Dante is pellengérré állítja őket a Paradicsom 29:120-ban.)

Dante és kalauza, Vergilius tehát megkezdtek útjukat föl a Purgatórium-hegyre. Most, az 5. énekben még az Elő-Purgatóriumban vannak, kívül a tulajdonképpeni Tisztítóhelyen, a hegy 2. teraszán. Olyan lelkek vannak

itt, akiknek várakozniuk kell, hogy egyáltalán beléphessenek a Purgatórium kapuján, ugyanis nem vették föl az utolsó kenetet, nem tartottak szabályos bűnbánatot és gyónást a halálos ágyukon. Ez azért történt így, mert nem volt halálos ágyuk, ugyanis meggyilkolták őket – de arra még volt idejük, hogy haláluk pillanatában Isten és a Menny segítségét, bocsánatát kérik. A jó szándék, az Istenhez fordulás vágya tehát megvolt bennük, ezért vannak itt (s kerülnek majd a Paradicsomba), ám mégsem lehet őket simán fölengedni a hegyre, előbb pár éven át körbe-körbe kell járniuk a hegy alját.

*

Az itt közölt részlet készül *Isteni Színjáték*-fordításomból való. A teljes mű a budapesti Magvető Kiadónál fog megjelenni 2016 tavaszán.

Az énekek címét és a szövegek közti belcímeiket én adtam, főleg Vandelli kiadásának jegyzetei alapján. A jegyzetekkel az olvasást, a szöveg megértését kívánom segíteni; az információk szakirodalmi forrását nem adom meg. Jegyzeteim tehát nem tekinthetők kimerítő kommentárnak. Ha Dante valamit tévesen vagy mai ismereteink szerint pontatlanul állít, azt igyekeztem jelezni. A kiejtést csak a versszövegben előforduló nevek esetében adom meg, ha a magyar olvasónak gondot okozhat. Néha a hangsúlyjelet kiteszem az olasz szóra, pl. *Venèdico*.

A magyar *Purgatórium*-fordításokat – a magam változatának elkészítése után – átnéztem, és olykor haszonnal forgattam. Ezek: Szász Károly 1872/1885–99; Babits Mihály 1913–1922; Szabadi Sándor 2004.

Dante Alighieri

ISTENI SZÍNJÁTÉK, PURGATÓRIUM, 5. ÉNEK

(ELŐ-PURGATÓRIUM, A HEGY 2. TERASZA)
KÉSEI BŰNBÁNÓK: A MEGGYILKOLTAK

	<i>Észreveszik, hogy Dante él</i>	
Az iménti árnyakat hátrahagytam	1	
és elindultam vezetóm nyomában, mikor mögöttem, ujjával mutatva,		
az egyik így kiáltott: „Jé! A hátsó, aki ott megy: nincs tőle balra fény! És élő emberként viselkedik!”	4	
E szavak hallatára odanéztem,	7	
és láttam, hogy mind meglepetve bámul rám, rám, mert rajtam megakad a fény.		
„Mi köti le a figyelmedet úgy – szólt mesterem –, hogy járásod lelassul?! Számít-e az, hogy ezek mit susognak?”	10	
Gyere mögöttem, hadd beszéljenek!	13	
Szilárd torony légy, melynek teteje nem dől le, bárhogy tépázza a szél; mert akiben folyton burjánzanak	16	
a gondolatok, elvéti a célt, hisz elfojtja az előzőt az új.”		
Mi mást mondhattam erre, mint: „Jövök!”...?	19	
Ezt mondtam, s arcom olyan színű lett, mint akinek épp megbocsátanak.		
	<i>Újabb csapat közeledik</i>	
Közben nem messze előttünk, keresztben	22	
emberek vonultak, s a <i>Miserere</i> -t soronként felelgetve énekelték.		

Amikor észrevették, hogy a testem a fénysugarat nem engedi át, az énekükből hosszú, rekedt „Óóó!” lett.	25
Ketten elindultak mint követek, hozzánk futottak s tudakolni kezdték: „Mik vagytok? Kérünk tájékoztatást!”	28
Mire a mesterem: „Nos, menjetek, mondjátok el a megbízóitoknak, hogy neki élő, hús-vér teste van!	31
Ha azért álltak meg (mint gondolom), mert teste árnyékot vet, ez a válasz. Köszöntsék illőn: hasznukra lehet!”	34
<i>A lelkek megrohamozzák Dantét</i>	
Nem láttam égő párát sebesebben az esti eget végigszántani, sem nyári villámokat alkonyatkor, mint ahogy ezek száguldottak vissza; majd fordultak s a többiekkel együtt egész seregben rohantak felénk.	37
„Ezek itt sokan fognak ránk nyomulni – szólt költőm –, s tőled kérnek valamit. Csak menj tovább, és úgy hallgassad őket.”	40
„Ó lélek, ki a boldogság felé abban a testben mész, melyben születted, – kiáltották felém – állj meg kicsit!	43
Nézd: ismerted-e valamelyikünket, hogy róla hírt adhatnál odaát? Hallod, ne menj még! Hé, hová sietsz?	46
Mi itt mind erőszakos véget értünk, s bűnben is éltünk, ám az égi fény a végóránkon megvilágosított, úgyhogy mindent megbánva s megbocsátva távoztunk, megbékélve Istenünkkel; Ő azzal sújt, hogy Őt látni kívánjuk.”	49
Én erre: „Bárhogy nézlek titeket, nem ismerek föl senkit. De ha kértek, ti jó végzetű lelkek, megteszem,	52
	55
	58

amit tudok – a békére ígérem, melyet egy ilyen vezető nyomában a három világban keresve járok.”	61
	<i>Jàcopo del Càssero</i>
„Mi elhisszük neked – felelt az egyik – esküvés nélkül is, hogy megteszed, hacsak valami meg nem akadályoz.	64
Nos, én (hadd kezdjem akkor) arra kérlek, ha látnád azt a tájat, mely Romagna és Károly országa közé esik,	67
légy szíves, kérd meg Fanóban a népet, hogy imádkozzanak az érdekekben, s mehessek megtisztulni bűneimtől.	70
Ott éltem; de a szörnyű sebeket, melyeken át eltávoztam a vérrel, az Antenorok földjén kaptam én,	73
hol úgy hittem: biztonságban vagyok. A D’Este gróf adott parancsot erre: úgy meggyűlölt, hogy az már nem jogos.	76
Ha Mira felé kerülök, mikor rajtam ütöttek Oriaco mellett, még ott lennék a lélegzők között.	79
A mocsárba futottam, nád s iszap font be; elestem; s láttam még, ahogy a véremből tócsa keletkezik.”	82
	<i>Buonconte da Montefeltro</i>
Ekkor egy másik szólt: „Nyerjen a vágyad, mely itt a hegyre vonz, teljesülést; segítsd jó szívvel az én vágyamat!	85
Buonconte vagyok, hazám Montefeltro, senki sem gondol rám, Giovanna sem, így lehorgasztott fejjel járok itt.”	88
„Mondd – szóltam –, mely véletlen vagy hatás vitt Campaldinótól oly messzire, hogy sírodat nem találták soha?”	91
„Nos – felelte – Casentino alatt folyik az Archiano; a kolostor fölött, az Apenninekben ered.	94

Ahol e folyó neve megszűnik, odáig mentem el, átszúrt torokkal, vércsíkot húzva, ahogy menekültem.	97
Itt szemem elsötétült, szólni már csak annyit bírtam: »Mária!« Elestem, s a testem magányosan ott maradt.	100
Hallgasd tovább, mert igaz: mondd el otthon! Fölvett az Isten angyala, s az ördög pörölt: »Hé, égi! Minek veszed el?!	103
Egy könnycsepp miatt elszeded előlem azt, ami benne örök! De megállj, a másik résszel én rendelkezem!«	106
Tudod, hogyan gyúlik a levegőben a nedves pára, s lesz vízzé hamar, mikor fölszáll s megcsapja a hideg?	109
Az ördög, ősi rosszakaratához észt társítva, párát s szelet kavart (hisz természettől van rá ereje),	112
és mire véget ért a nap, a völgyet a Pratomagnótól a Nagy Gerincig köddel takarta; sűrű lett az ég is.	115
A terhes lég most vízzé alakult, esőként hullott, és amit a föld nem ivott be, az árkokban rohant,	118
másokkal egyesülve nagy patak lett, s oly gyorsan ment a fő folyó felé, hogy semmi sem tarthatta volna vissza.	121
Kihúlt holttestemet az Archiano az Arnóba sodorta, szétnyitotta a keresztet, melyet a mellemen	124
végző kínomban formáltam karommal; hol partra forgatott, hol a fenékre, míg zsákmányával végképp betakart.»	127
	<i>Pia asszony</i>
„Ó te, ha visszatértél a világba, és kipihented hosszú utadat – szólt űtána most egy harmadik –,	130

majd gondolj rám: Pia asszony vagyok! Siena megszült, Maremma megölt; jól tudja ezt, aki jegygyűrűjét nem sokkal korábban ujjamra húzta.”	133 136
--	------------------------

JEGYZETEK

4. Hátsó: Dante.

5. Értsd: nem vet árnyékot a saját bal oldalára. – Utasaink most nyugat felé mennek, ezért a napfény jobb oldalról éri őket.

21. Értsd: elpirultam.

22. Keresztben: vízszintesen a hegy oldalában. Még mindig a 2. teraszon vagyunk, melynek – úgy látszik – van egy magasabb szintje, s ezen halad az új csapat.

23. *Miserere* [mizerére] (lat. 'könyörülj'): az ún. bűnbánati zsoltár (Biblia, Zsoltárok könyve, 50). Az ének kezdete: „Könyörülj rajtam, Istenem, hiszen irgalmas és jóságos vagy.”

36. Hasznukra: Dante majd beszámolhat róluk hozzátartozóiknak, s azok imádkozhatnak értük, hogy hamarabb a Paradicsomba kerüljenek.

37. Égő pára: hullócsillag (azaz meteorit). Igazi mivoltát nem ismerték, úgy vélték, a levegőben lévő „párák” gyulladnak meg.

50. Odaát: az élők világában, hazatérted után.

53. Égi fény: Isten szeretete és kegyelme, mellyel felkínálta nekik, hogy haláluk pillanatában megbánhatják bűneiket, és kérhetik az Ő bocsánatát.

55. Megbocsátva: gyilkosainknak (hiszen mindegyikünket megölték!).

57. Értsd: ilyen vágyat helyezett belénk, mely csak megtisztulásunk révén nyerhet kielégülést.

60. Jó végzetű lelkek: boldogak, mert bűnös életük és erőszakos haláluk ellenére a Paradicsomba fognak kerülni.

63. Három világ: a túlvilág három „országa”.

67. Én: Jäcopo del Càssero, aki Bologna városvezetőjeként szerzett megbecsülést.

68-69. Táj: Ancona vidéke, melyet északon Romagna tartomány, délen a Nápoly-Szicíliai Királyság határolt (ennek trónján 1300-ban Anjou II. Károly ült).

70. Fano: város az Adria partján, Rimini és Ancona között.

72. Értsd: hogy lerövidüljön az itt tétlenül töltött időm.

74. Eltávoztam: a lélek mondja ezt. Úgy tartották, hogy a vérrel együtt a lélek is kifolyik.

75. Antenorok földje: Padova és környéke. A legenda szerint Padovát a trójai Antenor alapította, akire áruházként emlékszik a világ, mert a görögöket beengedte Trójába. (Dante róla nevezte el „Antenorának” a Pokol Kilencedik Könyvében az áruházi övezetét.)

77. Este gróf: VIII. Azzo d'Este (†1308), Ferrara ura, véreskezű uralkodó. Tény, hogy Jacopo előzőleg megsértette őt, de Azzo bosszúja aránytalan volt.

79-80. Mira, Oriaco: községek Padova területén. – Amikor Jacopót 1298-ban meghívták Milánó városvezetőjének, ő igyekezett Azzo ögróf földjét elkerülve, Padova érintésével eljutni Milánóba. Azzo azonban tudomást szerzett utazásáról, és ráküldte bérgyilkosait.

88. Buonconte da Montefeltro: császárság-párti (ghibellin) hadvezér, a campaldinói csatában halt meg (1289), ahol a fiatal Dante az ellenkező (pápaság-párti, guelf) oldalon harcolt. – Buonconte apja, Guido da Montefeltro a Pokolban szenved, mert cinikus tanácsot adott a pápa álnok tervéhez (Pok. 27).

89. Giovanna [dzsovana]: a felesége, aki – tizenegy év elteltével – már nem imádkozik férje lelki üdvéért.

92. Campaldino: síkság Toszkánában, Poppi falu közelében, az Arnótól nem messze.

94. Casentino: hegyes vidék Firenze közelében.

95. Kolostor: Camaldoli híres bencés apátsága, az ún. kamalduli szerzetesség bölcsője.

97. Értsd: ahol beletorkollik a nagyobb folyóba, az Arnóba.

101. A „Mária!” kiáltással Krisztus anyjához s rajta keresztül Istenhez fordult – ezért van itt.

106: Könnyecsepp: a bűnbánat jele (hogy ajkán Mária nevével halt meg).

107. Örök: a lelke.

108. Másik rész: a teste.

114. Értsd: az ördög is tud parancsolni a természet erőinek.

116. Pratomagno [pratomanyo] és a Nagy Gerinc (Giogana): két hegyvonulat, a köztük lévő völgyben van a campaldinói síkság, ahol a csata zajlott.

122. Fő folyó: az Arno.

129. Zsákmányával: hordalékával.

134. Pia Sienában született, férjhez ment egy Maremma-beli kisnemeshez, majd rejtélyes körülmények között meghalt. A szóbeszéd szerint a férje ölette meg (kidobatta a vár ablakán), hogy elvehessen egy gazdagabb nőt.

TÚZPIROS AMARYLLIS

Erdőmester. Lilaszínű, és olyan íze van, mint a Gabi fogkrémnek volt valamikor, mégis ez fog a legjobban. Fogyott, míg Kati ki nem nyitott a settenkedő rétesbódéjával, szakadjon rá az ég. Legyen vele boldog, nyújtás csak a tésztát reggeltől estig, a Kati meg a fia. A gyerekeknek fagyi kell, izes tölcsér, csokiöntet, szívárványos cukormorzsák, jönnek az osztálykirándulók, kiabálnak, tülekednek a kis pénzüikkel, minden kell nekik egyszerre. De majd rájönnek ők is, a Katiék. Egy fecske nem csinál nyarat.

Palacsintás Tibi kávéját hörpöli mini papírpohárból, aranypecsétgyűrűs, dundi ujjai között füstölög a Sophie csonkja. Álldogál fabódéja ajtajában, fehér köpenyben, mint egy cukrászstanonc, arcát a hegyeknek emeli, és beleszív az októberi levegőbe. Ilyenkor a legszebb a Bükk. Piros, sárga, zöld, rozsdabarna kockákból steppelt takaró a táj, párába burkolóznak ezek, a mi hegyeink, míg hunyorogva nézünk fáradt napsugárba, és a túrázók térdzoknijai bokáig gázol a falevél-kupacokban. Lassan kifutunk a fagyiból, kezdődik a palacsinta, meg a forró csoki, a hamburger meg a hotdog marad, az mindig megy, gondolja Palacsintás Tibi, és elnyomja a csikket a bódéja előtt billegő fa szemetes peremén. Halkan szól a rádió, a mikrónak támasztva két kilós vákuumcsomagolásokban *Ízvarázs* fagyipor, mellette ketchup nagy kiszerelésben, a falon cikkcakkos szélű, megfakult képeslapok Riminiből, az emeletes hűtő tetején egy ujjnyomoktól zsíros fényű, trombitasárga serleg, öntött táncospárral a tetején.

Áll az idő, csiripelnek a madarak, a kisvasút felől boldog gyereksikítást hoz a szél. Lement a roham, gondolja a férfi, és végigsimít borostás arcán. Ráérősen álldogál, a csalé ajtófélfára szögelt függöny színes műanyag szalagjai egymásba kunkorodnak, és fehér nadrágos lábszárát nyaldossák. Tibi, fel tudsz váltani egy tízezrest, üti meg a fülét egy båtortalan hang. Emberrozi lánya, Kriszti, mióta a kisboltban dolgozik itt közvetlen mögötte, az utca elején, fogyott valamicskét, de amúgy se fújta el a szél sose. Mikor kicsi volt, majdnem behalt az agydaganatába, azóta nem nő rendesen a haja, nem szép lány, de nagyon megbízható, ügyesen dolgozik, hétvégén a diszkóban is szedegeti a poharakat, aszondják. Nem volt ma annyi, csillagom, tárja szét a kezét Tibi, és belenéz a lány álmatag, barna szemébe. Katiékat kérdezd, nekik nagyon megy. A lány bólint, és elporoszkál a szomszéd bódé-

déig, van vagy húsz méter srégen szemben, Tibi követi a szemével, látja, ahogy megáll, Kati feje kibukkan a kisablakból, és egy gyors bólintás után el is tűnik újra. Elkapja a tekintetét, a többire már nem kíváncsi. Csak felidegeli magát. Kivesz a mosogató alól egy konyakos üveget, és kitölt belőle a papírpohárkába, lehúzza, az arca pillanatok alatt piros lesz, a füle is bepirosodik, így még jobban csillog benne az arany Nike-pipa.

Mindjárt négy óra. Ma előbb bezár, péntek van, öttől már Ózdon tart klubot. A szögre akasztja fagyifoltos köpenyét, megmosdik a csap fölött, a falra akasztott tükörbe nézve végigtörli arcát egy barackszínű törülközőben, egy pillanatra megáll, hisz ismerős ez a mélabú táskás szemében, már megbarátkozott vele. Végigszántja a fésűt göndör, szőkésbarna haján, lassan gombolja be a váltás fekete ing apró gombjait, kibújik fehér orvosi papucsából, és fényes, kopogós fekete cipőre cseréli.

Passzos nadrágot vesz, ez az, ami biztosan maradt az évek során, a súlya, hetykén simul fenekére a zsebes szövetnadrág, cigis doboz be az ing felső zsebébe. A sörös korsóban ázó, celofánba csomagolt vörös amaryllisek száráról lecsepegteti a vizet. Bezár a bazár, gyerekek, dünyyögi félhangosan, megütötte azért kicsit a konyak, de az Ózdi úton sosincsenek rendőrök, különben a fél falut le kéne meszelni.

Lerobbant Volkswagen Passat búslakodik a szomorúfüzek alatt, csurig pakolva üdítősekkel, kerekei megsüllyedve, mint a terhes nők bokája. Fáradtan kinyitja az ajtót, a virágot hanyagul a vezető melletti ülésre dobja. Ráadja a gyújtást, csűrűszköl a motor, a slusszkulcsra megpördül egy rózsaszín flamingó. Lehajol, a kesztyűtartóból legyezőbe hajtva hull ki az aznapi *Észak-Magyarország*, a címlapon szőke lány emel a magasba egy hatalmas serleget, arca diadalittas, kérdőjelbe domborodó mellkasa mint az RSG-s lányoké. Elmosolyodik a férfi, amikor ujjaival kitapogatja a *bajnok* szó bé betűjét. Abban a percben hatalmasat zendül a motorháztető. Heltlő, mondja fenyegetően, a kezét véletlenül igencsak beverte a műszerfalba, ujjait fájdalomtól eltorzult arccal kapja a szájához. Mara nevető szeme, határozó, nyitott szája mered rá a szélvédőről, mellette két lábával az autóra ágaskodva a kutyája, mintha felest rendelne a bárpult túlsó oldaláról. A nő távolról jövő kacagása éles csörömpöléssé változik, és darabokra töri a békés délutánt, amint rés nyílik a kocsiajtón. A férfi kelleetlenül kászálódik ki a kormány mögül, a kutya farkát csóválva szagolgatja a kezét. Nincs hot-dog, Koli, mondja szinte magának. Nem felejtí a jót, ne reménykedj, Tibikém, nevet fejét hátravetve Mara. De te alszol, drágám, mondja a nő szemtelenkedve, kicsípted magad, ez igen, teszi még hozzá, és elismerően néz rajta

végig. Dógom van, feleli Tibi, de látom, te vigyorgsz, mint a vadalma. Négyesem van a Skandin, még be tudom váltani, de nem indul a kocsi, mondja komolyra váltva a nő. Nem, az anyjaistenit! Gyere onnan, feleli a másik, és bepattan a vezetőülésre. Kiveszi a slusszkulcsot, finoman megpöcköli, aztán újra gyújtást ad, arcán kíváncsiság és elmélyült mosoly. A kezdeti csűrűszkölés egy pillanat alatt egyenletes mormogássá változik. Gyújtáskapcsolót nézesd meg Zolival Bélapáton, mondjad, hogy én küldtelek, teszi még hozzá, de mire Tibi bólinthatna, el is szaladtak már, a nő meg a kutya, egymás mellett ügetnek, mindjárt kísétálnak a képből, csak Mara bronzvörös haján csillog még egész kicsit az őszi nap, míg a schnauzer szeretlen fekete pontként ragyog ebben a festményben. Néz utánuk még, aztán beszáll a kocsi. Benyom egy ősrégi, másolt kazettát a magnóba, és hátrébb dönti az ülést, így szeret vezetni, kényelmesen. Mindig érzi, ahogy elbocsátják a fák, mikor kapjuk alatt átsuhan a kocsival, az útszéli bokrok mintha kapaszkodnának még, sose néz hátra, mindig csak előre, és akkor megszólal az *Un amor de la calle*, és a férfi szemében megnyugvás van már, mikor kikapcsolja a biztonsági övet. Mert Hector Lavoe egy isten, volt idő, hogy plédek alatt árulták a lemezeit a szabadkai piacon, neki is csak mesélték, akik kijárogattak, hogy ott mindent meg lehet venni. Ő csak nyomott mintás tapétákat hozott Losoncra, és Zsuzsival az első étkészletüket Rimaszombatról, a szlovák határ húsz percre van tőlük, de már nincs miért átmenni. Soha nem fogok salsát tanítani a gyerekeknek, gondolja. Soha. Talán Aninak. Egyszer majd. Így kezd a vére egyenletesebben pumpálni, kikocsizik az időből, és az erdő fáin beleringanak a taktusba, mert Hector Lavoe olyan egyenesen énekel, olyan szívvel, ahogy senki, nekilódul a Passat a völgy mellett, mintha házak bújnának lapulevelek alatt, elnyílnak a reszketeg levelek a csodálkozástól, ahogy a zene kikúszik a lehúzott ablakon. Istenem, mikor is? Az első megyei versenyen, hatvanötben.

Tizenhét évesek voltak Rudival, Rudi fekete haja brillantinozva, domború mellkasa kifeszített vászon, szinte kínálta magát, hogy ráfessenek, a szeme mosolygós, sötétbarna, hosszú, szétterülő ujjai mint egy tengeri csillag karjai nyugodtak partnernője derekán. Noémi nem volt szép csaj, Rudi jobb táncost érdemelt volna, de a korosztályukban alig volt valaki, aki esélytel indulhatott volna egy komolyabb versenyen, őneki meg Ili jutott, a mágikus Ili, akinek a többiek szerint olyan segge volt, hogy egész Ózd megőrült tőle, de őt sosem izgatta, és erre a gondolatra most is szórakozottan elmosolyodott. Ili azóta háztartásbeli lett, helyi gengszterfeleség, három gyereknek főz tejbegrízt, míg az ura védelmi pénzt szed az összes valamireva-

ló kocsmában, és már a helyi focicsapat is az övé. Palacsintás Tibi együtt dúdol a trombitákkal, míg az autó besiklik a városba. Sokszor álmodta, hogy a régi gyárból megmaradt tohonya, szomorkás nagyolvasztó peremén táncolnak, és a nő fejét egy heves tangó közben a semmibe lógatja. Hangosan nevetnek, mert salakos a homlokuk, az orruk. Rudi elhagyott háztetőkön táncol Noémivel, és bosszankodik, mert Noémi nem elég ügyes, a nő felvont szemöldöke merő sértettség. Egy süllyedő, fekete világ utolsó túlélői, akik önként tartják oda arcukat az égből is zuhogó vörös pornak, és szól az *El Cantante*, mindig csak az *El Cantante*, pedig arra együtt sosem táncolhattak, mert '78-ban már csak ő marad a parketten négyük közül, de egy álomban végül is minden lehetséges.

Megérkezett a Művázhoz, beparkol szokott helyére, kényelmes mozdulattal csapja be a kocsiajtót. Kopog a cipője a műmárvány kövön, a portás *Baywatch*-ot néz a kis Junosztyon, a hátsó főzőfülkéből kolbász és tojás illata úszik az arcába. Már meggyöttek a gyerekek, mondja Lajos bácsi rá se nézve, a férfi biccent, megszaporozza lépteit, ütemre zörög a virág celofánja, és minden egyes lépésnél a nadrágjához súrlódik. Lenyomja a terem ajtajának kilincset, bentről kiszűrődik már a cha-cha meg a gyerekek nevetése. Először észre sem veszik, az ablak felé nézve lépkednek, most forgatja ki a fiú, kacskaringóznak a lány karjai, meg kell tőle örülni, mert a következő pillanatban már fenn van az ablakpárkányon, ott illegeti magát ujjatlan fekete dresszben, pörgős, piros selyemszoknyácskában, de az ajtó csapódására leugrik, mint egy macska, és viharosan a férfi nyakába veti magát. Tibi bácsi, benne vagyok az újságban, lihegi, tizenhat éves, a teste ruganyos, pattogós kis mellei otthonra lelve simulnak a férfi mellkasához. Tibi szorítja magához, a távolba néz, végigsimít a lány haján, mire az belefúrja arcát a piros amaryllisek közé. Gyönyörű, suttogja. Olyan színű, mint a szoknyád, feleli a férfi. Nem, ez még semmi, a versenyruhám, Tibi bá, majd ha azt meglátja. Tűzpirosban leszek tetőtől talpig. Jó dolog egy gyerek, főleg ha lány, főleg, ha így tud latint táncolni, ezt az egyet sajnálja, hogy neki nincs. Talán kicsit mégis, mert Ani apjáról senki nem tud semmit. A lány bizalommal néz rá, az ő szemei vidámbarnák, a copfjából kilógó szőke hajszálak, mint árvalányhajak röpködnek a füle mellett, a tekintetétől ugyanaz az érzés borítja el, mint mikor a fák kapuja alatt elhagyja az erdőt, és végérvényesen kioldja magát a biztonsági övből, pedig csak akkor lesz igazán kanyargós az út. A győzelemhez mindig kell egy jó partner is, hallja, hogy elreked, mikor ezt mondja. Persze hogy kell, Krisztián nélkül egy tapodtat nem megyek sehova, kacag a lány, magához húzza a fiút, fiatalok, az ar-

cuk tűzben ég, nyersek és rikítók, mint egy vödör falra fröccsentett festék. Mindjárt szivárognak a kicsik, csak három pár van, de az egyik nem elég elszánt, nem fogják folytatni, erre már most mérget vehetne. Keringőzni fognak, el kell kérni a másik CD-lejátszót is a szomszédból, a fotósakkörösöktől. Bújnak be az ajtón ezek az apróságok, büszkék és öntudatosak, tényleg nincs itt Lacika meg Petrus, de a másik két kis pár már hajlong a székek alatt, és amint felkerül rájuk a tánccipő, elszánttá válik az arcuk, érezni, hogy a spanyol armadával is szembeszállnának. A szülők arca fáradt, törődött, de a zene taktusaira egy pillanatra kismulnak a ráncok, fény gyúl a szemükben, Gyuszika, nagyon figyelj oda, hétre értetek jövünk, és már sündörögnek is körülötte ezek a kisemberek, ő később kezdte, sokkal később, nem is tudják, milyen előnyük van vele szemben, hogy még ebben az életben piszok jó táncos váljon belőlük.

Bekopog az ajtón, senki nem válaszol, benyit, a fotósakkörösök mind éhes tekintetű idősödő férfiak, elnéző mosollyal a szekrény felé mutat, de azok a legnagyobb meglepéssel nézik a legutolsó alkotótáborban készült atképeket, és röhöcsélnek. Ettől valahogy mindig hányingere lesz, női test, női hús, mint egy hatalmas puzzle megannyi darabkája, közszemlére téve egy vacak furnérlemez asztalon. Visszasiet a CD-lejátszóval, a kicsiknek megparancsolta, hogy nyújtsanak, most szorgosan hajlonganak, csak fél szemmel néznek egymásra. Bekapcsolom az angolt, kezdjétek el szépen, Gyuszika. Liza, Emil, Lilla, nektek is mondom. A nagyokra kell most figyelniem, Szombathelyen van országos bajnokságuk a jövő héten. A kicsik izgatottan bólogatnak. Akartok ti is bajnokok lenni egyszer, apró, szabálytalan tejfogak tülekednek az arca elé, na, akkor mozgás, gyakorolni, simogatja meg a fejüket, és behúzza maga mögött a termet két térfélre osztó, sötét függönyt.

Gyerünk, lássam azt a rumbát. Nektek kell megnyerni a versenyt. A rumba nehéz tánc, érzéki, de mégis visszafogott, figyelj a testizolációra, felkínáld magad, vetélkedsz vele, ugyanakkor ellenálsz a végsőkig, érted, Anika? Násztánc ez, villongás. Tiszta erotika, teszi még hozzá, és felszívja az orrát. Bekapcsolja a lejátszót, egy lassú Cesaria Evora-szám most épp jó lesz, Ani arca csupa titok, és egy perc töredéke alatt képes teljesen elváltozni, ahogy a magasba lendíti bal karját, a dereka körül mintha hullahopp karikát forgatna, tolja a csípőjét, de az arca távolságtartó marad, becserkészhetetlen. Krisztián kreol, fekete hajú srác, a haja hátrazselézve, csupasz barna-fehér karjuk úgy olvad egymásba, mint a csoki meg a vanília a tölcsérben. Ani a fejét egy pillanatra a fiú vállához érinti, tartsd a fejed, elegánsan a nyakad,

mint a, tudom, mint a flamingók, Tibi bá, fejezi be a mondatot nevetve a lány, és fontoskodva mutat a Flamingó SE hímzésre a szívénel.

A férfi kipillant az ablakon, felkapcsolták már az utcai világitást, egy külföldi rendszámú, piros Seat Cordoba áll be a Művház előtti parkolóba. Tibi bácsi, ezt a lépéssort itt mindig elfelejtem, szőke loknikkal néz rá egy Götz-baba, elengedi ujjai közül a sárgás csipkefüggönyt, és megfogja a kislány kezét. Ani, ránézek a kicsikre, mondja, de a lány magányosan ring a rumba édeskés dallamaira, oda se figyel, Krisztián egy széken ülve figyel, ásványvizet kortyol egy műanyag palackból, néhány csepp gyöngyként hull fekete atlétájára, ahogy fel-alá jár az ádámcsutkája. Odaát Gyuszika akkurátusan vezeti a kis Götz-babát, körbejárnak, széles mosoly az arcukon, talán túl széles is. Háromnegyedes ütem, Gyuszika, nem gyorsabb, Lilla, ne lógasd a karod, tudod, ez az angol királynő tánca, hogy néz az ki, ha a királynő úgy húzza a karját, mint a gorillák? A kislány bólint, arca kipirosodik, szája sarkába apró kis nyálbuborékok gyűlnek az igyekezettől. Forognak, úgy tökéletesek, ahogy vannak, egészen tökéletesek, soha nem lesznek ennyire tökéletesek, mint most, nyolcévesen, gondolja, és behunyja a szemét. Eszébe jut az első királykék versenyruhája, és, hogy órákig nézegette magát a tükörben, úgy gyakorolt. Mindenkinek haszontalan volt, amit csinált, pedig ezek az untilig begyakorolt mozdulatok a legnehezebb helyzetekben jöttek a segítségére, mikor teltek az évek a fabódéban, és Zsuzsival kékre fagyott karral, hosszú órákon át keverték a fagyaltot, vagy sütöttek ezernél is több palacsintát, olyan régóta megy így, a ráragasztott becenévvel is egészen megbékült már. Millió közös krumplihámozás, fagyiporbekavarás, göngyöleg-leszámolás közbeni csend, de Zsuzsi még mindig hordja a karikagyűrűjét. Ő mindenkit csak biztatni fog, ezeket a kicsiket is, ha jól csinálják, rajta nem fog múlni, bárhonnán ki lehet törni, el lehet menni, csak merni kell, és feje ütemesen ring a keringő dallamára. Liza, most egyedül próbáld, nézd csak, így, karjait a levegőbe lendíti, a parkettákon csikorodul a sarka, míg háromszázhatvan fokos fordulatot ír le a tengelye körül, és Ani mosolygó arca rá nem ragyog a fekete függöny mögül.

Tibi bá, ő itt az apukám. Csak nemrégem ismertem meg. Bördzseki férfi lép előbbre a takarásból, valahogy pont végszóra, kicsit elhízott, tényleg, épp csak kicsit, a haja fekete, szeme melegbarna, húsos száján szenvtelen félmosoly. Szevasz, mondja, a hangja távoli robajt sejtet, a biztos veszedelmet, a kitörés előtti utolsó figyelmeztető moraj ez, pedig barátságosan mondja, vagy csak egykedvűen, de a férfi már érzi, hogy mindjárt magával ragadja egy erősebb áramlat, és hirtelen minden esetlennek tűnik, ő is, ahogy

a lépéseket mutatja a gyerekeknek, csak a bőrdzseki zipzársínéig jutott még el a tekintete, lassan halad föl, egészen a kiálló farmering gallérjáig, a vörös-lő nyakig, fel az állon, az orr vonalán, bele azokba a barna szemekbe, amik most is ugyanolyan bátorítók, mint harminckét évvel ezelőtt, mikor fellépés előtt átnéztek egymásra az öltözőszekrények ajtaja fölött. Szevasz, Rudi, mondja, de mintha nem is az ő hangja volna, hanem valaki másé, csak Ani fellépése szikrázó, mikor azt mondja, hogy nem is tudtam, hogy ti ismeritek egymást. Éva terhes lett, egyedül nevelte a lányt, senki nem tudta, kié, és most tessék, bejön a titok az ajtón, és itt áll teljes életnagyságban. Hazajöttél Münchenből, kérdezi a férfi, már Zaragozában élek egy ideje, válasszolja a másik, a mosolya kölykös, az első percben mindent megbocsát neki az ember. Apu klímaberendezésekkel foglalkozik, mondjuk Spanyolországban ez alap, teszi még hozzá tudálékosan Ani, és most látni csak, hogy ha mosolyog, az ő barna szeméből is ugyanaz az ősbizalom árad, mint az apjából. Már elöntött a Niagara, és a vízzuhatag alatt szárazra ázom, gondolja a férfi, testét hullámokban borítja el az izzadság, csatakos az inge, gyöngyözik a homloka. Azért ne hagyjuk abba a gyakorlást, tapsol egyet a levegőbe, és elfordul, babrál valamit a CD-lejátszón, csak, hogy visszanyerje az egyensúlyát, a kicsik fáradtan téblábolnak körülötte. Nektek most tíz perc pihenő, megnézhetitek a nagyokat. Összevissza beszélek, most folytassák, vagy hagyják abba, de azért mindannyian átbújnak a függönyön a kisterembe, és ő hangosan csak annyit mond, rumba. Akarod látni, hogy táncol a lányod, kérdezi a férfi a másikat, de a falnak mondja inkább, mintsem neki, így azt sem láthatja, talán csak fél szemmel, hogy a másik már bólintott. Ani arca komoly, nagy büszkén koncentrálnak, míg Krisztián karjából kiperdülve meghajol a közönség előtt. Olyan magától értetődően elhibázottnak tűnik minden, valahányszor Cesaria a *Historia de un amort* éneklő. Most is. A bőrdzseki férfi arcán feszült figyelem, megindul valami a szemében, jár a lába, ahogy ölbe tett kézzel egy kopott széken ücsörög. *En el alma solo tengo soledad*, Tibinek elfogyott a nyála, mintha homokkal lenne teli a szája, de nem mozdul, kezét Lilla fején nyugtatja, aki megbűvölten nézi a nagyokat. Most ér oda a szám, hogy *porque Dios me hizo quererte*, a terem neoncsövei pislákolnak, és valahonnan messziről, a fekete kémények mögül sziréna hangja szól. A bőrdzseki férfi feláll, és lekéri a lányt, Krisztián meglepetten néz, tekintete találkozik a tánctanáréval, de ő csak szótlanul bólint, Ani megrökönyödve kulcsolja a férfi kezét, de nem tudja nem nézni. Még mindig ügyes, gondolja Tibi, ahogy a férfi csípőmozgását figyel, nem látja rajta azt a húsz kiló fölösleget, csak a hetyke fejtartását, a vidám,

barna szemét, ropog a bőrdzseki, mint a friss hó, ami ritkán fehéríti meg ezt a várost. Egy emberekkel teli arénában táncolnak, őrzöng a tömeg, Rudi most emelte a magasba a partnernőjét, csupasz mellkasán izzadságcseppek, de a keze győzelemittasan lendül a levegőbe, és az övé ugyanúgy, megszott első hely az országos bajnokságon, aztán a hajnalba fulladó pezsgőzés, a táncos lányok szétkent, füstös sminkje, Noémi már részeg, és valami Vas megyei sráccal smárol, lelépnek, Rudi hosszú ujjai a sebváltón, amikor kikocsiztak a közeli tóhoz, hogy megfürödjenek éjszaka, a két ide-oda guruló ikerkupa a hátsó ülésen, és a szembejövő autók fénye, ahogy végigpásztázza fémes, hideg testüket.

Legalább úszásban lenyomlak, ezt mondta neki, de fejvetve haladtak, és Tibi hagyta a másikat győzni, csak úgy, jó érzés volt engedni neki. Emlékszik a fülledt éjszakában vízcseppektől csillogó testre, olyan volt, mint valami távoli holdfényből öntött szobor, emlékszik a füle mögötti puha bőr édesvízillatára, a keze szorítására, szenttelen félmosolyára, a lusta hullámok lágy lökdösésére a hasánál, mindenre emlékszik. Tibi bá, nem bírunk így sokáig állni, hahó. Ani hangja kijózanítóan téríti vissza ebbe a furcsa valóságba. Mint egy szborcsoport merednek a magasba, Rudi a lányát emeli, kitartja, mint a korcsolyabajnokok, Ani akár egy győztes királynő vigyorog, majd leugrik a parkettára, a kicsik tapsikolnak.

Tibi a lányt figyel, a tekintete ártatlanul vidám, nem ismer félelmet, megbánást, reménytelenséget, csak a győzelmet. Ezért szereti, ezért a vidám barna tekintetéért, az a másik ugyanolyan barna tekintet viszont már lyukat fűrt a homlokába, éles, tüzes sebet, nem képes ezt hűteni még a gyerekek zsbongása sem. Tibi bá, én olyan boldog vagyok, ujjong a lány, az én apukám a legügyesebb táncos az egész világon, persze csak Tibi bá után, egy ilyen mondatot kizárólag megmosolyogni lehet, nem igaz, gondolja, de csak annyit mond, hogy igen. Elmehetek ma előbb?, kérdezi a lány, és cicaként lapul apja széles válla alá. Emlékszel, kérdezi tőle a másik barna tekintetű is, rongyosra hallgattuk a Willie Colon Orchestra-lemezeket, és évek múlva se voltunk a salsával még csak köszönőviszonyban sem, pedig mind olyan laza csávók akartunk lenni, mint a nagy Hector, persze hogy emlékszik, pedig egyáltalán nem akar emlékezni, és neki is idegen a saját hangja, mikor erre a nem várt bizalmaskodásra azt feleli, hogy Ani országos latintánc-bajnokságra készül. És, hogy megy neki? Szerinted, hogy megy neki, kérdez vissza a férfi, nem titkolt büszkeséggel. A másik elmosolyodik. Ugyanaz a mosoly, mint mikor győzni hagyta a tóban, és Rudi a világ legtermészetesebb módján csak annyit mondott, hogy jobban úszok, nem te-

hetek róla. Meg kellene mondani neki, hogy elteltek az évek, és néha végtelenségnek tűnt átvészalni az évszakokat az erdő mellett, hogy az álmok a porba hulltak, és egyetlen meleg fényben úszó szempár maradt még, az Ani szeme, abban kell megfürödni minden pénteken, ott van az erő, pedig senki nem volt, aki biztassa, és nem lehet Zaragozából egyik napról a másikra visszajönni és felnyalabolni ezt a gyereket, mint egy zsákmányállatot, mint ahogy nem lehet betörni rég bezárt fiókok emlékei közé sem, vagy végighorzsolni a lelkét a bőrdzseki cipzárának nyiszatolásával, nem lehet itt állni, és úgy nézni, mintha nem történt volna semmi sem, nem érted, pont ezért kellene letörölni az arcodról egy kézmozdulattal ezt a diadalmas mosolyt, mint egy rosszul sikerült ecsetvonást. Most meg nyújtja a kezét. Jobban dobog benn a szíve, fél, hogy ki fogja nyomni a cigis pakkot a mellzsebében. Furcsa érzés megfogni a férfi kezét, ennyi idő után, kicsit rászorít a másik, de ő finoman elhúzza. Akkor holnap, Anika. A lány bólintott, de nem mert ránézni, és alig egy perc alatt öltözött fel, tornacipőt vett, a dresszére kapucnis pulóvert húzott, futva adott puszit Krisztiánnak. Túl hirtelen fordította el a fejét, és kettőt tapsolt, mikor azt mondta, hogy Liza, Lili, vissza az angolkeringőhöz, akartok még bálkirálynők lenni, igaz? Hiába szól ez a waltz, az ő fejében tovább dübörögnek a trombiták, rágyújt egy cigire, és résnyire nyitja az ablakot. Senki nem látja, hogy remeg a térde, míg azok ketten ráérősen a Seat felé lépdelnek, és a piros amaryllis úgy remeg Ani hajában az utcai lámpák jótékony sugárnyalábja alatt, mint egy átnyilazott, lángba borult, tékozló szív.

A FOGORVOS ÉS A MOLYLEPKÉK

A férfi az ablaknál áll, és nézi, amint az alkonyat vérvörösre festi az ég alján a középmagas gomolyfelhőket. Egyedül tartózkodik a lakásban. Boszszankodva gondol arra, hogy felesége megint Irénnél tölti az időt.

Mi tarthat össze egy házasságot?

Például egy közös gyerek. Erre később még visszatérünk.

Vagy egy közös ellenség. Szabóék, akik alattuk laktak, ideálisnak bizonyultak erre a szerepre. Minden nap rántott húst zabáltak. Délelőtt felhalatszott tőlük a húsklopfolás, a férfi nem tudott a zajban dolgozni. Aztán beszivárgott a lakásba az olajszag, ami feleségét dühítette.

Irén, aki kultúranropológus volt, mielőtt mániás depressziója miatt leszalékkolták, készségesen felvilágosította őket, hogy a rántott hús ötletét a Habsburgok bécsi udvarukba Spanyolországból importálták. A spanyolok a móraktól kapták a receptet, utóbbiak a bizánciaktól tanulták a panírozás eljárását. Bizáncnál tovább nem vezetnek a szálak.

Ha nagyon elviselhetetlennek bizonyult az olajszag, előfordult, hogy a házaspár nyitott ablaknál, ordítva szidta a bizánciakat, lehetőleg úgy, hogy Szabóékhoz is lehallatsszon. Dühükbe ilyenkor belevegyült az összetartozás érzése.

De Szabóék egy hete elköltöztek, a rántotthús-ellenes koalíció tehát értelmét veszítette. Az alattuk lévő lakásba egy csendes, visszahúzódó öregúr költözött kedélybeteg kutyájával, aki igazán nem adott okot bármiféle ellenszenvre.

Baj van, erre gondol most a férfi. És a legrosszabbkor ütköztek ki a problémák. Ismeretterjesztő képregény készítését bízta rá a kiadója az iszlámról. Tegnap este éppen az ostoba illusztrátort szidta félhangosan, amiért az nem tudja, hogy Mohamed próféta arcának ábrázolása nem megengedett. Fekete filctollal satírozta be az arcot, azonban tanácstalan maradt azt illetően, a képregényben vajon hogyan köszönje meg Mohamed Gábiel arkanynak a neki adományozott kávé.

Félek, hogy éjjel erős földrengés rázza meg a várost, szólalt meg ekkor az asszony. A fejem fölött lévő polc leszakad, s agyonvág álomban!

Fölösleges félelem, válaszolta a férfi kissé ingerülten, amiért megzavarták. Ez a térség politikailag instabil, de szeizmológiai szempontból megbízható!

Persze hogy megint a közös gyermek hiánya kezdett tátongani közöttük, ezért fogta el szorongás váratlanul az asszonyt. Megpróbálták mindent az évek során, felkeresték a legjobb szakembereket, mindhiába. Még azt sem lehetett teljes biztonsággal megállapítani, vajon melyikükben van a hiba. Mindketten félreléptek. Az asszony azonban mástól sem esett teherbe, s a férfi sem nemzett utódot szeretőjének.

Irénnel szemben pedig egyenesen méltánytalanul bánik a férfi. A félnőtás nő ma reggel a labilis emberek biztos ösztönével megérezte a házaspár tagjai közt a feszültséget. Meginvitálta hát őket a saját lakásába, s a teakonyhában konferenciát rendezett számukra. Le kellett ülniük egymással szemben, s Irén felszólította őket, mondja el mindegyik a másíknak legféltebb titkát.

Azért ragaszkodom a fogorvosnál a délutáni kezelésekhöz, mert olyankor a legkevésbé érzékenyek az idegeim, nézett el álmatagon férje válla fölött az asszony. Gyerekkoromban attól féltem, a molylepkék leeszik rólam a ruhát, vágta rá a férfi, miközben az asztal lapját fixírozta.

Hát persze hogy úgy keltek fel az asztal mellől, mintha egy döntetlen sakkjátszmát fejeznének be.

A férfi ellöki magát az ablaktól. Egy darabig tünődve szemléli íróasztalán az arc nélküli próféta alakját, s arra gondol, arcvesztés nélkül ő sem léphet ki ebből a játszmából. Szórakozottan fordítja meg a könyvespolcon álló homokórát, mintha elkezdnéne egy új időszámítás.

Ebben a pillanatban benyitnak a bejárati ajtón. A férfi megfordul, és Irént pillantja meg az előtérben, de benne reked a méltatlankodó számonkérés, amikor szomszédjuk mögött feltűnik felesége vidám ábrázata. Irén egyenesen a férfihoz lép, és minden magyarázat nélkül átnyújt neki egy jókora dobozt. A férfi zavartan veszi át a tárgyat, aztán beles a dobozba a fedőlap hasítékán. Apró állatkák mocoognak odabent, a férfi eddig csak fényképeken látott hosszú szőrű egyedeket. Tengerimalacok, motyogja feleslegesen.

Az ember által nem hallható hangtartományban kommunikálnak egymással, folytat egy bizonyára megkezdett beszélgetést Irén. Ha kibeszélnék benneteket, nem fogtok róla tudni!

Az asszony felnevet, és kiveszi férje kezéből a dobozt. Érthető, hogy a hideg évszak közeledtével a radiátor közelébe helyezi az állatokat. Öt perc sem telik bele, mindhárman a doboz körül kuporognak, és a tengerimala-

cokban gyönyörködnek, mintha újszülöttek érkeztek volna a családba. Irénnek be nem áll a szája, de a férfit ez most valahogy nem zavarja.

Felesége örömtől kipirult arcát nézi, beszívja az állatok almának illatát, és végtelen hálaérzet tölti el.

Hirtelen akkora őrültség jut eszébe, hogy megrázza a fejét. A következő pillanatban mégis megkéri Irént, válaszoljon valamit Mohamed próféta nevében Gábiel arkangyálnak.

De csak a félnótás nő távozása után meri megnézni, amaz mit firkált a szóbuborékba. Felesége akkor már a tengerimalacokat dédelgeti a kanapén. Figyelmét nem kelti fel férje felcsattanó nevetése sem.

A próféta arca láthatatlan a képregényben, miközben visszanyújtja az üres kávésfindzsát a sápadt Gábielnek, válasza azonban a szent iratokhoz képest is szokatlanul lényegre törő: „Fizetek, főúr, volt egy feketém!”

Tóth Kinga

FALIRATOK

„DAS LÄSST KEINEN KALT“

cicanadrág a csatornafedélen
ül a betonoszlopnak mesél
a játszótér közepén villanypásztor
annak mondja el a titkát a fülébe
teszi a kezét kis kagylót
csinál az oszlophoz oda
suttogja mindjárt karácsony
hogyhogy nincs senki
a parkoló üres autó
a másik végig mozdulatlan
a nagyobb a magasabb
a haja hosszabb a botnak
amit felkapnak ő viszi az elejét
a másik lába volt az oszlop
összekeveredett a cicanadrág
mégse hozzá beszélt az oszlophoz
annak mondta el a titkát
arról a másiktól a hosszabbról
aki mindig elől megy aki viszi

„ZUHAUSE IST ALLES SUPER, MANN!“

itt az asszonyok
le nem aratott kukoricák
megfeketedett napraforgók
a bokrok nem tárnak szét
felfelé törnek
a fák sorban és közel
nincsenek oldalhajtások

a partnál nincs vészjelzés
közel az út a folyón
át lehet gyalogolni
a szoknyájuk az utak között
nem is mély nem is látszik
az út is belemegy
a lejtőn bele a köténybe

„TÜR AUF, TÜR ZU“

apa mosdik
anya főz
idegenek az ajtóban
zümmög az éji bogár
kint a tücsök
idegenek az ajtóban
ember nem szól itt
amikor menekülnek
kakassziréna füttyül
rajt' maradt a fazék
kiforr kiürül
anya apa
idegenek

„WEAR YOUR HEART ON YOUR SKIN“

csiklandoznak a buszon
már nem gyerekek elhibázzák
az egyik elhibázza és rosszul lesz
másik képet másik keretet
húz e köré a busz köré
hibajavítóval lemácsolja a fejeket
új kifejezéseket lehet most húzni
ezek a szereplők sápadtak

pacafejükön nincs kontúr
beleolvadnak a buszba
ahol veszekednek a többiek
nem gyerekek már
nem csiklandoznak
már látják a többieket

Potozky László

ÉLES

REGÉNYRÉSZLET

Aznap este én is ott voltam a Szoptatóban. Korán jöttünk el Katjével, túl részegek és okosak voltak a törzsvendégek, és különben is, rajtaütésre voltunk hivatalosak az egyik közeli kisvárosba. Nyárelő volt és enyhe alkonyat, úgy döntöttünk, taxi helyett inkább gyalog megyünk haza, szép volt a központ a maga langyosságában, majdhogynem megható, eszembe jutott, olyan jó lenne szomorúnak lenni egy kicsit. Rojálnál báránysülttel ettem tele magam, még mindig éreztem a számban a búzasörrel elvegyülő speciális szósz ízét, annyira jóllakott voltam, hogy hirtelen elkapott egy univerzális szeretetroham, muszáj volt elővennem a telefonom és beírnom Rojál születésnapját a naptárba, hogy akkor majd én is. A mellékutcák kék árnyékát napsütötte sávok váltogatták, kiürített kirakatok előtt sétáltunk el, a zsírpapírral letakart üveglapokon túl arra se volt ideje a falaknak, hogy a kebabhús vagy a használt ruha pállott szagával megszívják magukat, a leglelkesebb vállalkozókat is kiűzte pár hónap alatt az üzlethelyiségekből a válság. Egy befuccsolt palacsintázó előtt álltunk meg, az agyondíszített palacsintaköltevényeket ábrázoló fóliák félig leszaggatva bámultak ki az utcára, *bakker, ide el szerettem volna jönni*, mondta Katje, *nem baj*, feleltem, *mikor visszajövünk, beugrunk arra a helyre a katedrális mellett, az, azt hiszem, éjjel-nappali*.

A rendőrautó, mintha egyenesen az ócskapiaci éjszakából lopakodott volna elő, teljesen hangtalanul húzott félre. Csak akkor vettük észre, amikor kiszólt belőle, *szia, kisszívem, hogy vagy?* Egyedül volt, mint mindig, azonnal felismertem Katje parkos történeteiből, ő volt az. Körülöttünk lebénuult az utca, és az idő is megállt, egy olvadó zsírgömb volt a feje, a vastag, sokdioptriás lencse mögött pattanásig feszült hólyag a szeme, az alsó ajkát nyalogatta, ami apró volt, csücsöri és fényes, akár egy cucli. Kikönyökölt a kocs ablakán, *mi van, drága, meg se ismersz, mi járatban?* Engem észre sem vett, fölös tartozék voltam, hallottam a hangom, ahogy azt mondom, *sétálunk*, és azt is, hogy ő visszakérdez, *hozzád beszéltem én, öcsi, szóval?* Katje alig tudott megszólalni, *sétálunk*, ismételte, mire a cucliszájú, hogy *hová, csak nem a parkba? Hazafelé*, felelte Katje. *Pedig azt hittem, dolgozni*

mész, oszt személyi van? Benyúltam a zsebembe, elővettem a pénztárcám, de a cucliszájú rám szólt, mitől vagy ilyen buzgó, öcsi, veled beszélek én? Na, gyerünk, húzódjál hátrébb! Eközben Katje is belekotort a táskájába, pedig tudtam, rajtaütések előtt mindig kiteszi otthon az igazolványát, hosszasan keresgélt, végül tanácstalanul rám pillantott. Ne őt nézzed, szólt rá a cucliszájú, vagy ennyire nem tetszem neked? Otthon hagytam véletlenül, motyogta Katje, a cucliszájú elvigyorodott, és a fejét csóválta, hát az nagyon nem jó. Csak most felejtettem el, mindig nálam van, mondta Katje, mire a cucliszájú, hogy azt tudom, azt nagyon jól tudom, de most mit csináljak veled? Beviszem holnap. Inkább a segged hozd be ide az autóba, jó?

Még elszaladhattunk volna. Még megmenthettük volna magunkat. Még lehettünk volna emberek. De mi csak álltunk lefagyva a járdán, akárha a széplelkű milliomos meg a portyák többi áldozata tartaná vasmarokkal a lábunkat, és szó nélkül eltűrtünk mindent, ami a nyáltól síkos ajkak közül fröccsent felénk. A cucliszájú egyre türelmetlenebb lett, többször ráparancsolt Katjere, üljön már be az autóba, aztán elkáromkodta magát, és kiszállt. Durván ragadta meg a karját, és kezdte a kocsit felé vonszolni, de egy pillanatra mégis mintha rám vigyorgott volna a tányérsapka alól, amikor kinyitotta neki az ajtót. Nem a ráccsal elválasztott hátsóra, hanem az anyósülésre tuszkolta be, utána beszállt, és indított. Hiába bámultam utánuk, miközben eltűntek az utcán, Katje nem nézett vissza, az oldaltükörben se látszott az arca, percekig nem bírtam mozdulni, az agyam lebévult. Valami hülye, öntudatlan mechanizmus vette rá a kezemet, hogy elővegyem a telefonomat, és Katje számát hívjam, egyetlen-egyszer csengett ki, rögtön utána foglaltat jelzett, a következő próbálkozásnál pedig már a hangpostafiók jött be az előre felvett beköszönővel, *mondd el nyugodtan, mit akarsz, úgyse hívlak vissza, csá!* Hangja felszabadult volt és boldog, soha többé nem lesz ilyen, gondoltam, és elindultam az utcán. Úgy kóvályogtam, mint egy frissen fertőzött zombi, azt se néztem, az átjáróknál zöld-e vagy épp piros a lámpa, valaki másnak szólt a fékcsikorgás, a dudálás, az anyázás, én nem voltam ott. Hogy merre megyek, nem érdekelt, a lábamat figyeltem, ahogy megtesz még egy és még egy és még egy lépést a flaszteren, enyhe szél fúj, bebújt az ingem alá, csuromvíz voltam.

Nem tudom, mennyi idő telt el így, csak akkor néztem fel, amikor a sötétségben ismerős fények villantak a szemem előtt: piros-kék, piros-kék, piros-kék szirénaszó nélkül, hangtalanul folyt a vadászat aznap este. Egy hajléktalan volt a préda, fejére borított csuklyával, magába roskadtan ült a hátsó ülésen, a rendőrök egyszerre szálltak ki előlről. Akár a robotoknak,

minden mozdulatuk szinkronban volt, ugyanúgy igazították meg az ingüket, ugyanúgy vakargatták a seggüket, ugyanúgy hitték magukat fontosnak, miközben kinyitották a hátsó ajtót, és kiráncigálták az ülésen gubbasztó szerencsétlent. A rendőrség épületében valamikor lányiskola működött, most háromemeletnyi megcsonkított szecesszió meredt vakon a világra, a fénytelen ablakok mögött valahol ott volt Katje. Egyedül a bejáratnál égtek neonok, a hajléktalan egyik cipője leesett a lábáról, ahogy a rendőrök bevonszolták az épületbe, fényes fogú, hirtelen összezáródó állkapocs volt a fotocellás ajtó, bementem rajta én is. Eredetileg portásfülke lehetett a bejárat melletti szűk lyuk, két unott pofájú egyenruhás üldögélt benne, focimeccset néztek egy zavaros képernyőjű tévén. Szótlanul álltam, egy darabig levegőnek néztek, aztán az egyik rám förmedt, *mit akarsz? Mennyi az eredmény?*, kérdeztem. *Mit gondolsz, öcsi,* fordult felém a másik is, *mi ez itt, fogadóiroda? Nem látod, hogy bolond?*, mondta az, amelyik először szólt hozzám, *csak azt akarja tudni szegény, hogy állunk. Jó-jó, de vajon megérdemli-e?* Az engedékeny ekkor rám kacsintott, *vezetünk, öcsi, nyugodt lehetsz.*

Kimentem az épületből, a lépcsőt két oldalról üres betonágysók szegélyezték, leültem az egyikre. Vártam, hogy történjen valami, bármi jöhetett, mindegy volt. A szemben levő bérház ablakaiban jól ki lehetett venni a lakók körvonalait, fel-alá járkáltak a szobákban, vacsoráztak, ágyat vettek, ordibáltak, szóval ment a világ tovább, csak én csúsztam ki belőle. Kígyókék kis teherautók húztak be a parkolóba, kérkedően mutatták oldalukon a feliratot, járőrök érkeztek vissza velük az éjszakai rajtaütésekről, a felhozatalban nem volt semmi extra, a szokásos részegeket, vérző fejű kredenceket, drogosokat hozták be, velem senki se törődött egyelőre. Vajon mit csinál most a cucliszájú? Vajon hogy? Vajon engem is? A macska a betonágyság mögül sündörgött elő, farkát kunkorítva, domború háttal dörgölözött a hideg kőhöz, mintha élvezné az érintését, biztosan a kékek kosztosa, gondoltam, figyeltem egy darabig, ahogy hízelgő mozdulataival megmászta a lépcsőt, ott hevert előttem a hajléktalan cipője, azt vágtam hozzá, amikor megpróbált a lábamhoz simulni. Egyeltem gyors szökkenéssel elmenekült, meg sem állt a parkoló túloldaláig, onnan nézett vissza nagy, sárga szemével, felálltam, és visszamentem az épületbe. Az őrszobán most két másik rendőr ült, híradót néztek, és kolbászt ettek hozzá, lehetük tiszta fokhagyma volt, *mi kell?*, kérdezték. *A barátnőmet keresem,* mondtam. *A barátnődet? Igen. Mit csinált? Semmit. Persze, mint mindenki. Hogy hívják?* Megmondtam Katje nevét, az egyik megszívta a fogát, és belelapozott a nyilvánántartásba, *itt van, de egyelőre nem tudok mondani semmit, még dolgoz-*

nak rajta a fiúk, majd később. Mikor?, kérdeztem. Nem tudom, vont vállat a rendőr, sok a melő.

Ismét átcsozogtam a fotocellás ajtón, már egészen otthonosan nyílt előttem. Odakint teljesen kiürült a világ, lövésem se volt, merre mehetnék, mit csináljak. És akkor megzörrent a zsebemben a telefon, de csak a szolgáltatótól jött sms, kinyomtam, így láttam meg Rojál nevét egy masnival átkötött ajándécsomag-ikon mellett, még mindig meg volt nyitva a születésnapos bejegyzés a naptárban. Tudtam, a következő pillanatban biztosan lebeszelném róla magam, ezért gyorsan átmentem a névjegyzékbe, beütöttem a kezdőbetűit, és gondolkodás nélkül megnyomtam a hívógombot. Alig csengett ki, azonnal felvette, a hangja se tűnt álmosnak, *tíz perc, és ott vagyok*, mondta, miután valahogy elnyökögtem, hogy rendőrség meg Katje meg hogy mi a helyzet. Súlya alól megkönnyebbülten emelkedett fel az autó, amikor kiszállt, bevágta az ajtót, és szótlánul sietett el mellettem, be egyenesen a főbejáraton; vadul üvöltött az őrszobai okosokra, káromkodva tegezte őket, azok meg megszeppenve magázták, és a telefon után kapkodtak, kintről néztem, ahogy a pultot csapkodja, majd rövid huzavona után eltűnik a folyosón, és nemsokára Katjével tér vissza. A hátára borította a bőrkabátját, egészen beterítette vele, úgy támogatta, Katje nyugodtnak tűnt, haja az arcába omlott, örültem, hogy nem láthatok rajta semmit. A rendőrök félénken húzódtak félre előlük, kizárólag ketten voltak ebben a jelenetben, némán indultam el mellettük, amikor kijöttek az ajtón. Oldalról pillantottam Katjere, jókora foltban pisis volt a farmere, érződött a szaga, és a kék szöveten is jól látszott, a sliccnél a legfelső gomb szabadon fityegett. *Azt csináld vissza, szóltam rá, hallod?!*

Borsodi L. László

A TAGADÁS TORNYA

A TAGADÁS TORNYA

Kikényszerített igenjeimből éltél, és nem érdekelt, hogy épül bennem a tagadás tornya. Ebből a toronyból akartalak látni, megérinteni a bőröd, érezni, ahogy összerezzensz. Így akartalak megcsodálni, milyen, ha szépséged szememre hull, hozzám hanyatlik.

Te gyászodat tartottad elém, sírtál, ha néma voltam. Sajnálattól emeltem neked oltárt, a sajnálkozás bűnébe estem, és most nem jössz, hogy feloldozz. Látszatboldogságod ára büntudatom: kiáltozik bennem mindenféle démon, mindenféle isten, de halk igenjeim hordalékán már nem tudlak elképzelni. Hiába keresnél, ha egyszer visszatérsz.

MÁSIK ÚT

Gyűlöletem mára rettegés, így mentlek fel, így büntetem magam. Magammá rothadok, ez a függetlenség ára. A rám csorgó esővíz hús. Tudom, ezt is neked köszönhetném, de nem keresek többé okot és okozatot. Menekülök, gondolod, de létezni csak így lehet. Különben is járatlanságom folytán zűrzavaros minden megérkezés, amíg te magadat mutogatod.

Kimagyarázhatnád, mi vezetett ide, de visszajára fordulnak bennem szándékaid, s így növelnéd félelmemet, hogy ismét hozzád térek. Közönyöd az egyetlen mentségem, üdvösségem, hogy vergődni hagysz, és nem hallgatsz ki a szándékaim.

A HIÁNY VISSZHANGJAI

Ebben a botladozásban jól érzem magam, mert nem kell, nincs akinek megmagyaráznom visszatérő-elfolyó álmaimat. Nem kell számot adnom tanult szavaimról, és azokról sem, amelyeket te tanultál el tőlem. Hozzád szólok, neked beszélek, de sehol nem vagy, és kétséges, elegendő feltéte-

le-e az én létezésemnek, ha téged megszólíthatlak, ha a te hiányod megszólíthatósága kezeskedik az én megszólalásomért.

Hagysz élni: vallhatlak, tagadhatlak, és te mindkettőt elviseled, bár visszafojtod a sírásodat, nem hallatszík a sírásom. Magadra emlékeztetlek, magamra emlékeztetsz. Egymás hiányában visszhangozunk.

ÁTLENDÜLÉS

Soha nem emeltem fel a hangodat, tekinteteddel aláztál meg. Így növeltetted bennem a szégyenérzetet, ástad belém fölöslegességem tudatát. Ebből vagyok én.

Visszatérő kérdéseim súlytalansága téged nem nyugtalanít, engem hitetlenné tesz. Előbb a lábam, az ágyékom, majd a karom és a vállam hagy cserben, végül arcom torzul el.

Te ezt a botrányt nem tudod elviselni, máshoz szegődsz, hangfoszlányok furcsa játékká válsz, átlendülsz a láthatatlanba. Nem várhatod meg, míg kifordul két szemem, hogy gravitációm elkezdődjék.

A SEMMI ROVÁTKÁI

Bevégeztetett. További kérdéseim nincsenek, minden magyarázat fölöslegessé vált. Innen kellene elmozdulni, kinyilatkoztatni illene, megköszönni ezt-azt. Mondjuk, az irgalmat, hogy megtapasztalhatóvá vált a hosszsan kitartó, egyenletes csend. A semmi rovátkái. Egy kifli a boltban, egy kávé cukor nélkül a sarki presszóban. Tejjel természetesen. Ezt meg lehetne köszönni, vagy éppen innen visszafordulni, és hinni abban, hogy hátravan még valami. Kitartani ebben. Ez mégiscsak szép volna, de hiába emelem fel a homokból a kagylót, üres. Nem lehet az eget kulcsra zárni.

HÁZTETŐK

Hiába vártál szakadó esőre, viharra, villámlásra: nincs benned irgalom, jószág. Ebben a fásult örökkévalóságban feladnád az unalmat, minden bizonytalansággal odébb húzódnál, hogy célt találjon benned a vezeklés.

Jótékony gesztusaidat azonban gyanakodva figyeli, ki téged ismer, hiszen tudod te is: visszatartanak emlékeid tujái, bokrai, a múlt vélt szabályossága, és rád csukódik a hajnali háztetők közönye.

ÁTIRATOK

Elért a halál engemet. Ki szól, hogy ne? Ki mondja meg, hogy nem szabad? Lábam erőtlen, törött csuklóm gipszre, orvosra vár. Szívem, májam, epém, vesém! Mi lesz velük, ha nem leszek? Leválik róluk a birtokos személyjel, idegenek lesznek, rothadásszagúak.

Személyt és számot cserél a nyelv: eltemeti az énemet. Itt nyugszik ő, mondja harmadik személyben, sosem volt azonos önmagával, és azt hitte parton állva, hogy majd egyszer istenül. Bebalzsamozza a hullát, így lesz örök, és többé a nevét nem ejti ki. Csak emlékét őrzi átiratokban, és elhitteti minden bolonddal, hogy él.

Simonfy József

NEM DAL NEM IS ÉNEK

hónnom alatt könyvvel
számban cigarettával
lődörgők tapiskolok
ősz ködben agyagos sárban
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

nézem a fát a fa lát-e
engem varjúcsorda húz
el felettem az évek
nincs mire várnom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

tavasznak nyárnak nyoma
sincs már ősz is csak
volt nagy tél hull rám
állok az ablak előtt fázom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

öreg házban kísértet jár
belém a lélek híjával
vagyok istennek angyalaim
sincsenek szörnyű bárhol
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

alig írt belém valamit
az élet sarokban rothadó
papírok ruhák jégcsapok
közt ülök jövőm látom

ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

mit jegyez az emlékezet
tudatalatti ládába dobja
mint egy levelet sose kapom meg
meghat tulajdon nyomorúságom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

kampó az s nevem kezdőbetűje
ki vagyok akasztva a világba
húsok mészárszék hideg falára
űri állatokkal játszom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom
örömet magamnak nem szereztem
a világba teljesen belegörnyedtem
a lélek leszakad a testről
gyümölcs az ágtól
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

babérlevelen sose ültem
aki egész nap zabálja szégyen
semmi napok semmi éjek semmi élet
előre látom fölfalatásom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

szirének kórusa hív
kert végébe gödröt ások
a terebélyes somfa alá
már ki se látszom
ott helyben elaludnék
úgy reám tör az álom

TIZENHAT HAIKU

IDŐ

az idő csepeg
szakadatlan telt edényt
most kiürítem

CIPŐ

álmain víz alatt
napjaimmal kitömöm
fonnyadt cipőmet

LEÁLDOZÓBAN

liftben állok a
naplementében lassan
süllyed el velem

KEZEK

már az óceán
vize sem elég annyi
kéz mossa egymást

AJTÓ

világ végén egy
ajtóba zárva várom
nyissanak reám

PERCEK

hangya perceim
sűrögnek széthurcolják
az életemet

ÁLLAT

mélyemből állat
bújik elő üvöltök
árvaságától

TŰZ

ahogy a tűz le
ég szép csendesen add meg
hogy úgy tűnjek el

ÁG

rügyező ág jaj
mit jelent lefagyasztja
a leheletem

NYOMOZÓK

fényes nappal rám
törik az ajtót hullá
után kutatva

LÉK

mint léket kapott
hajó kiáll belőlem
egy szó süllyedek

FALAK

öreg falaim
mire átmelegednek
a nyárnak vége

TÖBB

véges-végig azt
hittem hogy több vagyok egy
csúszómászónál

ANNYIT SEM

lengeni tón nád
annyit sem akarok szél
süvít egyedül

HAJSZA

vízen száguldó
szitakötő hajszojja
alulnézetét

MADÁR

madár fölropül
csőrében egy tücsökkel
dal parazsa hűl

HAJRÁZZA

egy cipőben fekszem
sose szellőzik át
vaksötét van már
koradélután
izzadt harisnya
a párnám
tücsök szűköl
nagy lábujjamból
rémálmok gyötörnek
karjaim faltól
falig érnek
elaludni nem tudok
bámulom a penészfoltos
mennyet eget
mindenünnen orrfacsaró
szag mint amikor ajtókról
égetik le a festéket
bódultan ébredek
zsibbadt gyűrött
arcom kézfejem
és csak állok állok
ahogy a lábamon kifér
talpon a tücsök is
hajrázza dögölj meg

AZ ÉNEK

az erdő fölött nincs
már semmilyen ég

az erdőnek nincs
csak egyetlen fája

az erdőnek nincs
csak egyetlen madara

a fának nincs
csak egyetlen levele

madár torkában időzített
bomba az ének

IDEJE

elhagyom házamat
valahol a szamos-parton
gaz közt bozótosban
mint megrémült csiga
kezemben egy somfával
vonatra szálllok
a fülke velem van tele
magamban beszélgetek úgy
mintha idegenekkel beszélnék
döcög velem az emlékezet
nem voltam soha
senki szeme fénye
a fülkében fekhely leszek
magamra leheveredhetek
olyasmit álmodom hogy
tök üres az élet
ideje volna másik
más idősíkba lépni

Tamás Dénes

HÉTKÖZNAPOK

„A cselekmény dallam.”
(Mészöly Miklós)

„A zene a szerelmes vágyak tudománya, ha azokat a harmónia és a ritmus köti össze.” (Platón)

I.

John Coltrane: *Psalm* (John Coltrane: A Love Supreme, Impulse Records, 1965.)

A dobhártyáját kezdte először érezni. Mintha valaki már rég rajta ugrált volna, követelve, hogy beengedjék. Egy mélyből érkező ütés töltötte ki a fülüregét, ez azonban nem egyedül érkezett, hisz magával hozta a sok előtte lezúduló ütés emlékét, ahogy a rákövetkező ütések ígétét is, ebből azonban nem érzékelt semmit, nem érezte a gyülemlést, nem érezte az ígétet, csak az áttörést a benne létező, lehúzó erőkön, mert ahogy áttört a hang, az eszmélés ködén túlról egy pillanatig érezte ezt az erőt is, mintha valamilyen mélységes iszap villantotta volna fel sötét kötőanyagát, ez a sötét erő azonban egyből vissza is húzódott, mert a következő pillanatban egy hatalmas füllé vált, ebben folytatódott a dörömbölés, a dübörgés, amiből valóságosan kifordulva, egy asztal előtt találta magát, annak látta a vizesen csillogó felületét s a felületre rávetülő sárgás fénypáasmákat, ahogy erőtlennül terülnek szét ezen a síkon, a termet megülő, tömény cigarettafüst lassíthatta le őket, gondolta, mert ekkor már érzekelte azt is, hogy ott ült egy telecigarettázott, hosszúkás teremben, rákönyökölve az asztalra, rángatózva doboló ujjai egy meggypálinkával teli pohárkára vannak ráfonódva, s ahogy ismerős idegenkedéssel szétnézett, körülötte számos, asztal mellett üldögélő embert látott, csupa idegen arcot, ide-oda himbálózó fejeket, az arcokra kiülő tompa révületet, ami annak szólhatott, emelte át tekintetét a fejek sűrűjén, előre a téglalap alakú terem közepéig, hogy a koncert elkezdődött.

„Megint kiestem” – állapította meg a férfi, és visszafordította a tekintetét az asztal lapjára. Még ráhümmögött magában erre a gondolatra, tudván, hogy ma sem lesz okosabb, ma sem fogja megérteni, hogy mi ez az egész, mitől kezdődik el, amikor csak úgy ripsz-ropsz, kiesik a figyelméből, de talán nem is jó szó a „figyelem”, ízlelgette magában a szót, mert ő nem a figyelésből esik ki, hanem *mindenből*, ami után aztán tényleg nincsen semmi, ő nem érkezik meg sehova, mert, jött rá, még a kiesés sincs, csak mindig a visszatérés, ahogy az előbb is. Pedig lehet, már rég kellett volna értenie, mi történik. Negyvenhat év felhalmozódott tudása állt a rendelkezésére, ami nem a fejében gyűlt, dehogy, oda már nem engedett be semmi újat – „elég nekem a régi rendezgetése”, szokta mondogatni –, hanem az évek maguktól taposták ki belőle a semmibe tátogó ürességet, ahogy egymásra préselődtek a percek, a napok, a hónapok, az évek, saját nehézkedésüktől vált minden valahogyan egyneművé, kopottá, szürkévé, amiben a legfelső rétegek légmentesen nyomtak, szorítottak, a legalsók pedig égtek, lángoltak, ő pedig mint a lefojtott tűz, már csak dohogott, füstölgött, majd néha, ahogy a koncert kezdete előtt is, kihunyt.

Ilyenkor mindig a zajok térítették magához. Legyen ez egy madárcsicsergés, egy autótülkölés, egy babasírás, de akár valamilyen fülsértő csikorgás, süvítés, bugyborékoló káromkodás. Mert ő még egy otromba hangban is képes volt belehallani a kezdetet, a lélegzetvételt, a bőrén érezte, ahogy az önmagukra hagyott, félredobott dolgok szinte könnyörögve kiáltják bele a világba, hogy ők is szeretnének valami nagyobbak a részesei lenni, ezért esnek egymásnak, jönnek remegésbe, kondulnak bele árvaságukba, ezért adják ki saját imádkozó hangjukat, amire ő mindig résen állt, minden hangot befogadott, magában végigvezetett, ápolt, dédelgetett, ahogy ő mondta: „rezonált”, mintha ezen a módon a veszendőbe menő világot is óvhatná, védelmezhetné. Valószínűleg ez a képessége húzta vissza őt mindig a világba, nem hagyta teljesen kiesni a kezdeti felfesléseken, amelyek lassan-lassan megnyíló hézagokká, résekké szélesedtek, később pedig egyetlen feneketlen szakadékká tágultak, amibe egyre gyakrabban zuhant bele.

A felcsendülő zongoraakkord, a mélyben dübörgő üstdob, majd erre a dübörgésre ráúszó szaxofonhang töltötte ki a termet. A dzsesszkoncert elkezdődött. Most már ő is tisztán hallotta a zenét, az üstdob, a cintányér, a nagybőgő és a zongorahangok törmelékein felfele kapaszkodó szaxofonszólót, amely úgy lépett át egyik hangról a másikra, mintha ezzel képes lenne hidat verni valamilyen érinthetetlen magaslat felé, de ehhez nem tudta tisztán tartani a szaxofon a hangot, nem tudta egyenletesen emelni, meg-

megbicsaklott a szóló, vissza-visszatért az alacsonyabb regiszterek irányába, mintha onnan próbált volna újra erőt gyűjteni a kapaszkodáshoz, ami nem akart sikeredni, a hang nem éteri természetű, hanem sokkal inkább meztelenségét, védtelenségét mutatta fel, amikor ahelyett, hogy elérte volna a vágyott, sóvárgott magaslatot, hol nyüzszítésbe, hol pedig sikításba fordult át.

Hallgatta a zenét, de közben, ahogy az utóbbi időben mindig, ha zenét hallott, lassan feszengeni kezdett. Mert nemcsak a szaxofonhang bicsaklott meg közbe-közben, hanem, úgy érezte, az enyhén elhájásodott, megroskadt teste sem tudja megfelelően betölteni feladatát. „Baj van a rezonátorral” – ezt szokta mondogatni tanárkollégáinak, a munka utáni poharazgatás közben, amikor a zene értelméről próbált nekik értekezni, amely értekezés legtöbbször zajos értetlenkedésbe fordult át. „Még hogy a zene végső vonatkozása az e-le-ven test!” – hördült fel a százhusz kilós némettanár kollégája, aki a zenét valamilyen éteri, spirituális dolognak tartotta, egyenesen a korgó belek, kihagyó szívütések, testtáji panaszok tagadásának, amit hallgatva, tette hozzá már cinkosan mosolyogva: „mintha még a fullasztó kilóitól is megszabadulhatna az emberfia”. Ő azonban nem így érzett, minden egyes hang által saját testében érezte megszólítva magát, mert minden egyes hang a testét mérte fel, a teste állapotáról tudósított, a testébe állt bele, sőt, annak szabadságát tette próbára. Nem a fülnek szól a zene, bizonygatta váltig, de még nem is a képzeletnek, hanem az élő, mozgékony testnek. Azt mondja a testnek a hang: most telt vagy, most üres vagy, most puha vagy, most kemény vagy, most lent vagy, most fent vagy, most benne vagy, most benned van; nem lélek, hanem lélegző hús vagy. Nem mintha nem lett volna fogékony arra, amit úgy nevezett meg, mint „a zene szellemi természete”. Órákig tudott mesélni a hangkatedrálisairól, amelyeket a hangzás óriásai hoztak létre, azáltal, hogy a hangokat egy végtelenül finom, légies, ugyanakkor rettenetesen bonyolult architektúrába álmodták bele. Így hallgatta a zenét, nem a tüneményes Bachot, mert ahhoz mindig kevésnek érezte magát, hanem az agyonhallgatott szimfóniákat, a harmast és a hetest Beethoventől, az ötöst és megint a hetest Sosztakovicstól, amelyek hallgatásakor úgy érezte, habár méltatlanul, de ahhoz kap engedélyt, hogy ha egy villanásnyi időre is, de rálásson a reszkető légben egy magasban épült, ma már lakhatatlan építményre. Alig csendültek fel az első hangok, egyből egy felfele áramlást tapasztalt, mintha ilyenkor egy, ki tudja, hol létező, de velejéig gyönyörű és törekény dolog keresné kifejeződésének egyetlen lehetőségét, s mivel itt lent a földön nem talál semmi hozzá

méltónak bizonyuló formát, az ég irányába indul el, ott próbál kifejeződést találni, megpróbál áttűnni a szelek és a felhők birodalmán. Mert oda emeltek fel a tekintetét a hangok, egy nyiladozó boltozat alá, megtisztították és szabaddá tették a magasságot, ahová pillantásával, úgy érezte, lényének egy része is megérkezett, a levegő atomjaiba kapaszkodva egy pillanatig ott is maradt, feltelt a szabad lebegés mámorával, ahhoz, hogy utána a magassághoz mérten csapódjon bele a földbe.

Mégsem érezte soha, hogy ilyenkor elhagyná a testét, minden a teste vertikálitása mellett történt, mint egy folyamatos fel-alá liftezés, ezért beszélt állandóan az öl, a has, a szív és a fej zenéjéről, amely tájékok számára sohasem léteztek önállóan, csak azokat a kapukat jelentették, ahol a zene belép a testébe, belép, és abból a pontból, ahol behatolt, zendíti meg a test egész építményét. Most azonban zavarban volt, mert tudta, egy puhány, önmagát feladó testen, és ennek érezte a sajátját, úgy mennek át a hangok, „mint a világegyetemen a neutrínó részecskék”; nem tudják igazi lenyomatukat behelyezni. A felcsendülő hang a szabad vegyértékeket keresi a testben – állította, a valamirevaló lehetőségeket, azokkal próbál kötést létrehozni, azokat próbálja energizálni, szabadon lélegző formákba önteni, de ha nem találja ezeket az elemeket, csak a test magatehetetlenségét tudja leleplezni. Izegni-mozogni kezdett a székében, mert érezte a hívást, érezte a szaxofonhangokból áradó felszólítást az emelkedésre, de már rég nem volt, ki emelkedjen, rég nem volt, ki felmagasodjon. Belülről próbálta elejét venni az árulásnak. Megfeszítette lötytyedt hasizmait, csípőit megpróbálta jobbra-balra mozgatni, élesen felszegte zsírpárnákkal kitámasztott fejét, de egyből érezte az egész hamisságát, csípős izzadságszagát, mert hiába a túlfeszített test, a hangok csak lötyögtek benne, puffanva értek földet, majd szétmázolódtak, ahogy az esőcsöppök is egy poros felületen.

Belekortyolt a meggypálinkájába. Mindig ezt tette, amikor nem tudta, mit kezdjen zavarával. „Több zavar, több pálinka” – szokta ilyenkor kínosan heherészve mondogatni, de most nem akart berúgni, nem akarta elveszíteni ajándékba kapott tudatosságát, azt érezte, ha nem is tudja átfogni egészében, de nem akarja csak úgy kiengedni a kezéből ezt a helyzetet, mert még ha lötyögősen is, de csak tovább keringtek benne a hangok, tovább emelkedett-ereszkedett a szaxofonszólo, tovább bökdösték a hangok ernyedt valóját, felkaparva belőle, nem a régen jól ismert, de mára már elfelejtett teljességet, hanem csak azt a szétrágózott, köhögő hiányt, ami kitöltötte napjait. Még egyszer belekortyolt pálinkájába, „több zavar...” – kezdte volna mondani, de hisz nincs kinek, ébredt rá helyzetére, ezért fel-

emelte tekintetét az asztal lapjáról, és megpróbálta felmérni, mi is történik tulajdonképpen a teremben.

A helyiség zsúfolásig volt telve emberekkel, akik egymáson átfolyva, szinte egymásra könyökölve szorongtak az asztalok mellett. Mindez távolinak tűnt, mintha egy esőverte ablakon tekintett volna át. Idegenkedve nézte, az emberek hogyan próbálják, egymás testmelegétől feltűzelve, átvenni a szaxofonszólo íveléseit, hogyan próbálnak közösen részt venni a vergődő kapaszkodásban, amiből azonban csak egy összevissza mozgolódás lett, kínos fészkelődés, amit az arcok ájtatos révülete sem tudott elrejteni, mert valószínű – ébredt fel benne az együttérzés –, ez a zene ezeket az embereket is hozzá hasonló módon szólította meg, találta el; leplezte le.

Nem szerette a tömeget, az emberek gyülekezetén minden akadály nélkül átfolyó ellenséges, otromba erőket, úgy érezte, ahol emberek vannak, ott valamilyen megkocsonyásodott indulat is szabad utat talál magának, amely, ha közöttük volt, őt is átjárta, hiába próbált előle menekülni, hiába kapaszkodott görcsösen védtelenségébe. Csak ha szólt a zene, engedte meg magának, hogy bemerészkedjen az emberek sűrűjébe. Ilyenkor engedékenyebb lett, úgy érezte, a zene még az emberek tömegéből is valami jót, kifinomultat hoz a felszínre, legyenek bármennyire sokan, préselődjének össze egyetlen testté, adódjon össze butaságuk, tompaságuk, igénytelenségük, a zene még ezt az emberi masszát is képes átjárni, szerethetőbbé tenni. Amikor már idáig jutott mondandójával, valósággal prédikálni kezdett, mert ekkorra „az odahallgató emberiségről” kezdett értekezni, úgy, mint a közösség legelvontabb, ugyanakkor legnemesebb formájáról, amelynek keretébe az emberek csak azért gyülekeznek össze, csak azért tolnak oda, hogy együtt fülelhessék ki a világ gyönyörűsége titkait. A zene egyetlen lehetőségünk, hogy közösen részesüljünk ezekben a titkokban – hangsúlyozta, a zenében nincs semmilyen „alattomos, szemérmetlen leskelődés”, ahogy a „térbe vetettség börtöne” se tud felépülni általa, sőt, abban is biztos volt, hogy bizonyos értelemben a zenét hallgatni sem lehet, legalábbis azon a módon, ahogy egy beszélgetést, a mondandó lényegére fókuszálva. „A zenéhez csak odatartozhatunk”, zárta ezzel a nagy ívű kijelentéssel a gondolatmenetét, mert azt már nem értette, ha érzi a közös odahallgatás lehetőségét, ha érzi a világ pórusaiból érkező hívást, az erre vonatkozó felszólítást, ez az emberiség miért nem létezik.

Már alig hallgatta a „klasszikusait”. „Túl magasán van nekem már az ég” – fűzte magyarázatként ahhoz, hogy miért teszi fel a régi Grundig kazettás magnójára egyre ritkábban Beethoven meg Sosztakovics szimfóniá-

it. Főlényesen, az unott mindentudót mímelve fogalmazott, ahogy általában mindig az utóbbi időben, pedig ezzel az ítéletével, ahogy a többi velős állításával is, csak önmagát akarta büntetni, amiért már nem érzi úgy, mint régen, a zenéből felcsapó szabadságlöketeket, a világ lüktetéseit. Mert valami itt romlott el, az érzékenységének környékén. Az elején még azt gondolta, hogy egyszerű kopásról, elhasználódásról van szó, de közben érzékenysége megmaradt, reakciói elevenek maradtak, csak már fáziskéséssel léptek működésbe, általában éjszaka, első álmából felriadva, amikor zaklatolni kezdett a fejében az aznap elcsípett dallam, teljesen szétverve álmát. De nemcsak a zene tette ezt vele, elég volt egy különösebb gondolat is, valamilyen erősebb látvány, jelentősebb szóváltás, hogy az éjszaka közepén kiemelje őt az alvás mélyéről, és belevigye egy olyan őrlődésbe, amiből csak a reggeli teljes kimerültség dobta ki. Napközben szendergő tudata próbálja ezen a módon bedolgozni lényének mélységeibe az elevenség lüktetéseit – okoskodta ki magának, mert kellett ez a ügyetlen magyarázkodás, hiszen már régóta küszködött azzal a furcsa lepedékkel, lerakódással, ami beborította érzékeit, valamilyen heges közöny fedte el őket, mintha odakint már tényleg feladott volna mindent, lemondott volna a kimozdítottság és meglepetés erejéről, a találkozás csodájáról, s ezért csak odabent, az éjszaka fedésében meg az álom közelében történhetett meg vele mindez. Ahhoz, hogy egy nap észrevegye, az érzékeit elfedő közönynek arca van, hol percegő, hol motoszkáló pillanatokból, egymást szorosan átkaroló hétköznapiokból áll, mert azt is kezdte sejtetni, ahogyan más kígyót melenget keblében, ő az időt növesztette magában, hagyta, mi az, hogy hagyta, egyenesen magára szabadította alattomos hatalmát, engedte, hogy percekre más percek következzenek, napokra más napok, évekre évek, és hogy ebben az egymásra következésben ő is jelen legyen, ő is belefoglalódjon, mintha nem tudná, hogy az időben sohasem növekszik, sohasem gyarapodik semmi, csak szétszóratik, felmorzsolódik az, ami valamikor az időn kívül létezett.

Már rég nem hallgatta a klasszikusait. A fekete színű Grundigból kikerültek a Beethovenek és a Sosztakoviccsok, helyettük a mosdatlan dzsessz pörgött, ahogy ő nevezte, „a Monkok, a Coltrane, a Davisek éjfékete zenéje”, akik széthúzták a zene határait, akik megpróbálták kiiktatni a programot a zenéből, azáltal, hogy rámutattak arra, minden program, minden behatárolt egymásrakövetkezés a végtelen variációk lehetőségét foglalja magában. Mélyen igazat adott nekik, amikor nap mint nap halotta, ezek az ördögi muzikusok hogyan próbálják szétzenélni azokat a nagy hagyományú, de csömörlésig édeskés dallamokat, amellyekkel idáig áltatták magu-

kat az emberek, megadással hallgatta, hogyan viszik rá önjáró ritmusaikra a szabadság meg-megbicsakló, szétcsúszó szólamait, amelyek – úgy érezte – hiába próbálnak felkavarni mindent, végső soron csak a benne ásító ürességre nyílnak rá; egyszerre kérik belőle a legjobbat, és igazolják a megalkuvást.

Ezért jött ide, ezt a zenét hallgatni. A Grundig sercegő-kattogó hangját próbálta meg leváltani az élőzene teltségére, a „térbe kihelyezett zene” örömét kereste, amit semmilyen high-tech hangosítóeszköz sem tud visszaadni. Belopta magát a koncertnek helyet adó korcsma egyik hátsó sarkába, tulajdonképpen a dzsesszzenekar oldalába, mintha onnan hátulról jobban ki tudná lesni a zenészek egymásnak leadott önkéntelen jelzéseit, apró mozdulatait, amelyek nélkül nincs együtt zenélés, amelyek nélkül szét-esik a ritmus, odahal a tempó. Onnan próbálta követni a zenét létrehozó, a zene által megszállt testek közös életét, ha már az ő teste, mi az, hogy a teste, „az egész élete” csődöt mondott a zene követésében. Azonban megfigyelve a hol finom, hol erőteljes mozdulatjelzéseket, mozdulatkérdéseket, meg a rájuk érkező mozdulatválaszokat, a szeme előtt kiteljesedő gesztushangzatot, meglepetten kellett észrevennie, megint nincs jelen, megint kiesett, de most egészen másként, mint ahogy szokott, nem a semmi mélyére szállt alá, hanem, számára észrevétlenül, túlvitte a tekintetét, nemcsak az összezsúfolódott emberek tömegén, hanem a halovány, vibráló fényben ide-oda hajladozó zenészek csoportján is.

Merőn figyelt valamit.

Mintha teljesen kitisztult volna az esőverte ablak.

Rég nézhette a látványt, mert alighogy kiélesedett a kép, nemcsak a kép megannyi részlete volt ismerős számára, hanem valahogy az egész benyomás, sőt, mintha a benne rejtőző rendezőelv, belső arányosság is felcsillant volna valamikor előtte.

Őt nő ült egymás mellett a játszó zenekar közvetlen előterében, egy hosszúka asztal mellett.

A nők látványa hirtelen minden mást kiszorított. Egy szabad áramlás indult el feléje, ami telibe találta, kiélesítette eltompult érzékeit. Először csak annyit érzékelt, hogy minden valahogy több lett. Nemcsak az, amit látott, annak ezernyi részlete, hanem még a kezében szorongatott pálinkás pohár is új tömörséget nyert. Sőt, a zene is elhallgatott egy pillanatra, kisimult a csend, vagy legalábbis a zenében megbúvó csendmagok kezdtek új érzékenysége körül gravitálni.

A látvány kért tőle valamit. Mintha magában látta volna felragyogni, a benne létező sötétség vetítívásznán, közel érezte magához, de még nem tudta, mit kezdjen vele. Képtelen volt a filmet elindítani, ezért csak megbabonázva, megindulva méregette. Őt gyönyörű félprofil látott, őt különböző arckifejezést, amelyek, hozzá hasonlóan, szintén a zenészek mozdulataira voltak rátapadva, tekintetük sugarai az előadóteret pásztázták, azonban már nem értek el őhozzá, a terem bal felső sarkáig. Ez a védettség felszabadítóan hatott rá. Nézte a nőket, szemével itta mozdulataikat, s mintha bátorságot kezdtek volna csepegtetni kihűlt véérébe, a hasa környékén egy rég elhalt érzés szúrásaira lett figyelmes. Kíváncsi lett.

Mit tud magából ezeknek a nőknek felkínálni, mit tud nyújtani nekik? – ez a kérdés kezdett motoszkálni benne, de ahogy végignézett magán, szárnalmas, lepusztult életén, egyből kihunytt a bátorsága. Nem érezte magában a dalt, nem érezte a ritmust, ami nélkül – tudta – nincs mit adni, nem tud mit felkínálni „káprázatainak”, ahogy magában megnevezte a nőket. Ki akarná hallgatni élete zenéjét? „Sorvadozó zeneszenvedélyem játszik hétköznapjaim kottájából”, jutott eszébe számtalanszor elsütött mondata, csak most elmaradt a mondatot követő heherészés, amivel keserű szájját szokta leplezni. Egy otromba, képzavaros poénnak tűnt ez a mondat, erőltetett utólövésnek, amit csak egyféleképpen lehet lezárni. „Nincs is semmim!”, peccátelte meg tépelődését, és engedte, hogy, akár egy feneketlen kútba, alázuhanjanak benne a szavak, majd visszatérítette a tekintetét az asztal lapjára.

Valami azonban nem engedte megint belefeledkezni a sárgás fénypásmák játékába, a kimozdulás ereje még mindig hintáztatta belsejét. Igaz, hogy ő már semmit sem tud nyújtani, jutott eszébe, de vajon elvenni, megszerezni még képes-e? Nem hátrafelé kell nyúlni, ott valóban nincs semmi, hanem előre, ébredezett benne a felismerés, és újra felemelte a fejét, megpróbált utat vágni tekintetével a székétől a nők asztaláig húzóódó távolságban. Erőltette a szeméit, pedig már tudta, most nem a látására van elsősorban szüksége, hiszen olyasmivel van dolga, ami nem befogható pillantásának erejével, nem látható, hanem csak hallható, érezhető, szenvedhető.

Őt nő.

Egy ötöshangzat, egy pentachord lehetősége?

Az elképzeltet legjobbat, a legszebbet fogja elvenni tőlük – született meg benne a döntés. S mintha egy szakadék fölé hajolt volna, hullámozni kezdett előtte a távlat.

Meg fogja szólaltatni a nőket, becsendíti ezt az ötöst, és nem fog félni attól, milyen irányba fordul a zene, lesz-e témája, hangneme, alap-akkordmenete, ahogy attól sem, ha egy előre láthatatlan útra fognak térülni a hangok, ha önálló életre kelnek, váratlan, ismeretlen jelenetökké torzulnak. Az érzelmek hangszíneit fogja felkutatni, az érzések gesztusait, arckifejezését, és abból komponálja meg maga számára a lehetséges legszebb dallamot.

Szólongatni akarta a nőket. De hát nincsenek neveik, ismerte fel. Mi-nek nevezze őket, tépelődött, míg rájött, neveknek csak azt adhatja, ami a legmélyebben van lerakodva benne, a szétázott, szétkenődött perceket, órákat, a szétrágott, szétcsócsált hétköznapjait; s hirtelen világosan látta maga előtt Hétfőt, Keddet, Szerdát, Csütörtököt, Pénteket, az öt egymás mellett üldögélő nőt, akiket, tudta, nem lesz könnyű elérni, nem lesz könnyű megszólaltatni, hisz fogalma sincs, hogyan kezdje el, honnan fakassza fel ezt a tökéletesnek tűnő együttállást, a zene fog segíteni neki, pillantott a zenekar irányába, a zenéből felfakadó másik áradás, az fogja megint tanítani őt, vezetni, s innen már csak annyit érzékelt, hogy véget ért az első zenekompozíció, ő pedig nézi a jobb oldali nő ragyogó arcát, nézi Hétfőt, és várja erősen, várja türelmetlenül, hogy belekezdjen a következő számba a zenekar, újra felcsendüljön a zene, mert akkor, tudta, eltelve egy új magabiztossággal, végre valóban elindulhat.

II.

Chris Potter: *The Sirens* (Chris Potter: The Sirens, ECM Records, 2013.)

Alig adta ki a basszusklarinet a két, egymásra következő hangot, úgy érezte, egy hatalmas folyóba került bele. Először a mellkasát érezte kitágulni, mintha torkában kereste volna meg a hangok forrását, ő maga próbálta volna meg csukott szájjal visszaadni a hangokat, hangjával kutatta volna fel magában a legmélyebben fekvő pontot, azt remegtette volna be, hogy az onnan felfakadó remegés aztán kitágítsa mellkasát. Mert ezt érezte, hogy mélységes bűgással, finom remegéssel telik fel a mellkasa, attól pedig kitágul, több lesz odabent a térfogat, több lesz a tér, a benne vibráló remegés pedig a hasfalon keresztül, a gyomra irányába kezd továbbterjengetni, sőt, azon is túl, egy távoli eredet felé, ami máskülönben elrejtje magát a test hétköznapi működésében. A két hang egy olyan kiskaput tárhatott fel benne, ahonnan átjárás nyílt a lényén túl kibontakozó sodródás irányá-

ba. Mintha valami nagyba, hatalmasba merült volna bele, ami mégis ruganyosan, simogatóan fogta körbe az egész testét, utaztatta lefele az egész lényét, mert ezt is érezte, az áramlást, mintha a víz, de hogy a víz, maga a mélység lett volna mozgásban, erre a mozgásra pedig ő, ha akart, ha nem, rá volt hangolódva, minden cél nélkül együtt haladt vele, eltelve a beteljesedés érzésével, amit csak akkor vagyunk képesek átérezni, ha valami nálunk hatalmasabbal találkozunk, és megtaláljuk a módját, hogy az vezessen bennünket.

Hangokra hangok következtek, ahogy más hangszerek is csatlakoztak a basszusklarinét mély hangzataihoz, de nem fedték el azokat, hagyták érvényesülni, háttérrel biztosítottak a lassan kibomló, a mélyben építkező dallamnak, ami lassan, de biztosan, új értelmet adott a mélységnek, amivel addig együtt haladt, mert ez a mélység már nem mozgott, hömpölygött annyira telten előre, nem a beteljesedést hordozta, hanem a *vágyakozást*, ébredt rá a hordozottság újabb értelmére, hiszen ezt érzi Hétfő iránt, merete kimondani magában, a vágyakozást és az elragadottságot, ez kezdett felfakadozni benne Hétfő lányosan kerekded, de mégis szfinxszerű arcának a szemlélésekor, mintha a basszusklarinéttal gondolkodott volna tovább, mert már kereste is a lehetőséget, hogyan tudná beváltani, fokozni, lényegének legmélyére eljuttatni ezt az érzést, hogyan tudná megtalálni azt a formát, ami legszelídebben, de mégis a legnyilvánvalóbb módon helyet ad neki; annak az állapotnak, amibe az az ember kerül bele, aki először lát meztelen testet.

Hisz másképpen nem kezdődhet el – gondolta.

Nem megérinteni szeretné Hétfőt, nem megsimogatni, ezzel tisztában volt. Valahonnan távolról kell megérkeznie, mondjuk, egy falu szélén, a kertek alatt elfekvő békanyálas tavacska mellől – próbálta megjelölni a találkozás helyszínét –, ahová éppen halászni ment ki. Alighogy lehelyezte az első határkövet, lába elé omlott az egész jelenet: a felhőtlen, de az erős napfénytől mégis fátyolos ég, a boltozat alatt pihegő, a tavacska túlsó oldalán elterülő nyári határ, ahogy az egészet belebegi a békanyálas, hínáros tóba fült nyári frissesség emléke, ami csak az ő védtelenségét emeli ki, az ő reménytelenségét, hisz most védtelennek és reménytelennek érezte magát, akár egy kisfiú, aki nem ismeri, mire képesek érzékei, aki nem ismeri a vágyait, vágyai természetét, de most egy olyan helyzet előtt áll, ami ezeket a tanulatlan érzékeket, ezeket a parttalan, formátlan vágyakat fogja próbára tenni.

Hangokat hallott a háta mögül. Oda nyúltak le a tó belső oldalán elhelyezkedő házak gyümölcsöskertjei, annak a néhány nyírfának és szomorúfűznek a takarásában, amelyek a kertek lábainál, majdnem a tóba behátárolva álldogáltak. Túlságosan erősek voltak ezek a hangok a nyári, poshadt délutánnak, szinte kíméletlenek, felzavarták védtelenségének, reménytelenségének állott vizét, s arra sarkallták, hogy csináljon valamit, lépjen ki, bármennyire is nem szeretné, elveszettségének büvköréből. Nem tehetett mást, követnie kellett a hangokat. Túlságosan kihívóak, túlságosan szabadok voltak, reagálnia kellett rá. Letette a halászbótját a tavacska partja mellett megképződött egyik alacsonyabb zsombékra, közbe rápillantott a tó vizére, amelynek felületén a saját testetlen képe ringatózott, majd lassú léptekkel, óvatosan odalopakodott az egyik szomorúfűz göcsörtös törzse mellé, és megpróbált belesni az udvarra.

Nem látott be. A fa lecsüngő vesszői, a vesszőkről szerteágazó hosszúkás levelek sokasága takarták el a látványt, ezért a kezével esett neki a lombzatnak, mintha a hangok szövetét próbálta volna visszabontani valami egyszerűre, elemire, óvatosan próbálta meg szétszálazni az ágakat, nehogy észrevegyék az udvarról. De nem kellett félnie, alighogy megképződött egy rés, amin keresztül beleshetett, láthatta, nem fogja őt senki észrevenni, leleplezni. A kertben lévő emberek teljesen bele voltak feledkezve mozdulataikba, apró örömeikbe, tréfálgató szóváltások röpködtek ide-oda, a fűbe kihelyezett táskarádió egy vidám dalt recsegett szerteszét, mintha a kert hűvös tágassága csak ezekkel az örömmel lenne kitölthető. Egy családot lát maga előtt, rögzítette a látványt, két idősödő felnőttet, apát és anyát, és két kamaszkorú gyereket, egy fiút és egy lányt; idegeneket, városiakat, állapította meg ösztönösen, a helyiek nem tudják ilyen felszabadultan belakni kertjeiket, udvaraikat, használják, de nem tudják megélni.

Itt azonban hirtelen véget ért minden rögzítés. A kert látványa ezernyi szilánkra robbant szét. Egyszerre érezte és látta kívülről, ami történt. Mintha egy belső robbanás dobta volna szét a kertet, amelynek elemei ott röpködtek a levegőben, de minden elem, annak minden részlete magában hordozta a robbanás emlékét, visszautalt a robbanásra, azt jelezte, karmolta, ordította bele az űrbe, hogy a robbanás tartja meg odafent.

A lány meztelen testét pillantotta meg. A kert közepében napozott, két-részes fürdőruhájában, egy fűre kiterített virágmintás pokrócon. Megpillantotta, de mintha egy éles fénysugárral világítottak volna bele a szemébe, el is kapta a tekintetét. Nem felfele nézett, hanem megpróbálta a talajjal párhuzamosan tartani a tekintetét, valahol a túl távol és a túl közel met-

széspontján, a vonzás és taszítás kereszteződésénél, ami még elviselhető volt. Nem nézheti a házat, a kerítés csúcsíveit, a fák lombozatának elágazásait – bízta magát, hisz ott van a lány, ott van Hétfő, őt kellene néznie, de nem bírja, nem tudja befogadni, szétfeszíti érzékeit, viaskodott magával. Aztán, mintha a víz alól emelkedett volna ki, csak levitte a tekintetét.

De nem tudott megállapodni a szeme a testen. Honnan jöhetett? Melyik univerzumból? Azt hitte, kérdez, pedig csak a szeme járt fel-alá a pokróc négyzetén. Nedves fűszálak, egy barack belseje, szélrángatta falomb – ezeknek a képe futott keresztül a fején. És, hogy milyen gyönyörű.

Vajon ezen a módon adhat helyet a Paradicsom a Testnek? Ami nem lehet a Mennyszámban, nem lehet ott fent, hisz Ádám és Éva itt a Földön élt. Mindketten látták a felhők táncát, a növények sarjadását, az állatok szökkenéseit, hallgatták a víz csobogását, a szelek sustorgását. Biztos volt benne, hogy szerelem nélkül erre képtelenek lettek volna.

Nézte a test szépségét, ahogy kimeríthetetlenül mutattak egymásra az ívek és a halmok, ahogy a forma a legtökéletesebb módon győzte le az anyagot, bekeretezte parttalan áradását, ami által a test minden centimétere mély, kimeríthetetlen ragyogással telt fel. Nem ez a test meztelen – ismerte fel. Hanem ő. Rettenetesen védtelen és üres.

E test nélkül valójában senki. És mindvégig ez a senki marad, míg nem sikerül magában a szeme előtt kiteljesedő ragyogást beváltani.

Itt nem állhat meg, nem maradhat ideszegezve. Tovább kell indulnia, fordult el a szomorúfűz lombozatán nyitott réstől. Megpróbálta a szeméből kirázni azt, amit az előbb látott, ezért visszaemelte a tekintetét a tó mellől. A zenekar tagjait próbálta nézni, akik éppen készültek befejezni a zeneszámot, egy lány, vágyakozó hangba költözött bele a basszusklarinét bűgása, amit már csak a cintányér finom zizegése kísért. Megadóan figyelte a zenészeket, majd teljesen elhalkult a hang, kitört a tapsvihár, ő pedig arra gondolt, lehet, hogy a szeméből sikerül kiűznie Hétfő meztelenségét, de az érzékeiből, a teste sóvárgó atomjaiból sohasem.

III.

Duke Ellington: *Prelude To A Kiss* (Duke Ellington: Indigos, Columbia Records, 1958.)

Mintha mindent egy résen keresztül szemlélt volna. Sehol sem volt jelen, mindenüvé csak belesett. Mint egy holdkóros, aki úgy ellensúlyoz hi-

hetetlen magabiztossággal egy háztető párkányán, hogy közben a lényé más-hol rejtőzik, máshol történik, egy olyan távoli tartományban, ahová még egy álom liftjével se lehet aláérezkedni. Pedig történt vele az élet, hihetetlen sebességgel zajlottak az események. Csak éppen ő kívül volt rajtuk, nem is kívül, hanem egy köztes állapotban, mint aki éppen betekint valahová, ezért sem kint, sem bent nincs valósága.

Megváltozott a nézése, állapította meg. A szemében furcsa fénykarikák, fényfogazatok vibráltak, mintha sokáig valamilyen erős fényforrásba bámult volna bele, de ezek lassan felszívódtak, így jobban beleköltözhetett a tekintetébe az a kamaszos hevület, imbolygó izgágaság, ami kitöltötte lényét. Ezt egyből vissza szeretne volna fogni, el szeretne volna rejteni, a gesztusai lazaságával eltakarni, amiből egy kínos huzavona lett, mert éppen a tekintete leplezte le igyekeztét, ami megint elől járt, erősen kért magának valamit, amire ő még képtelen volt, nem tudta, hogyan kell megszerezni, ezért akarta leplezni a vágyát, a gesztusai, a tartása magabiztosságával eltakarni; sikertelenül.

A hosszúkás asztal mellett ülő nőket nézte megint, külön-külön mind-egyiket, de leginkább Keddet, a Hétfő mellett ülő lányt. Mintha egy hülám kapta volna a vállára, az hordozta volna meg fel-alá, és ejtette volna le Kedd elé, a benne felgyülemlött szédületével együtt, azt kérve tőle: kezdjen magával valamit, változtassa szédületét tartássá, tétovását magabiztossággá. Mintha ez annyira egyszerű lett volna.

Lánynak látta Keddet, pedig az inkább csak magán hordozta a lányságát, soványsága, végtagjainak törékenysége, arcának lágysága mintha finoman egy kemény felületre lett volna felskiccelve, erről szemei árulkodtak, különös tartás, határozottság csillogott bennük, sőt – vette észre meglepődve – tudás. Erre mondják, „tudja, hogy mit akar”, jutott eszébe, de itt többről volt szó, mert ezek a szemek nemcsak azt üzenték, mit akarnak elvenni, megszerezni, bekebelezni, hanem azt is, hogy adni akarnak, sőt, azt is tudják, mit. Elvenni és adni, milyen ritkán ér össze egy tekintetben ez a két akarás – gondolta – milyen jó lehet egy ilyen tekintet sugarába bekerülni, kezdte vágyani, ő lehetne az a személy, akire rábízhatná vágyát, aki előtt nem kell rejtegetnie, mit akar a legjobban, nem kell tenni a nagyvonalút, a mindentudót; neki kifejezheti, amit másnak nem, hogy mennyire meg szeretné csókolni.

Ez tűnt számára az egyetlen módnak, ami által szédülete tartássá alakulhat.

Mit kell ezért tennie? Meddig kell hátramennie az időben? Mert azt érezte, hogy itt nincs helye a csóknak, egy dzsesszkocsmában nem történhet meg élete első csókja, gondolta, amivel végre, minden szégyenlőség nélkül, a vágyát is kifejezte. Közben a zene is újrakezdődött, sőt, mintha már rég el lett volna kezdődve, pillantott át a zenészek irányába. Lehet, hogy ez a zene húzza-vonja őt, ez a régies dzsessz-szám, egy lepattogzott lakkozású zongorán lefogott néhány akkordra rákönyöklő szaxofonszóló, amely lassan-vontatottan építkezett, mintha egy álmatag terhet vonszolt volna maga után, amit azonban, ebben biztos volt, a csúcsra diadalmasan fog feljuttatni. Egy távoli múlt felé vonta a zene, amikor még frakkokba és uszályos ruhakölteményekbe bújtatták az emberek pusztító érzelmeiket, amikor hófehér arcú nők hosszúkás, elefántcsont szipkákból szívott cigaretták parázslása mögé rejtették el izzó vágyaikat.

Először érezte a nők megpillantása után, hogy a zenét nem tudja teljes lényével követni. Valami ellenállt benne, mintha mélyen bent mozdult volna be egy rég széttaposott réteg, mozgolódni kezdett, mint a köpet, fel akart szakadozni, azt üzenve, hogy maga is el tudja hordozni a Keddel való találkozást, nem kellene ehhez frakkok és parázsló cigarettavégek, sőt, semmilyen más régies, poros hóbelevanc. Tágulni kezdett benne az idő, a résbe rég nem látott, rég nem tapasztalt dolgok kezdtek bezúdulni, amelyekről azonban nem tudta eldönteni, mi tartozik őhozzá, és mi az, ami valahonnan távolról, talán a képzelet ormairól zuhant alá. Azt azonban világosan érezte, most visszamenni az időben azt jelenti számára, mint újra megérkezni a kilencvenes évek elejére, és egy kicsit ittasan, bizonytalanul, de annál nagyobb lendülettel beesni egy rockaudícióra.

„Deep Purple-est van” – jött rá Richie Blackmore jellegzetes gitárfutárait hallgatva, amit Gillan magas sikolyai tetőztek; a gyermek utazik az időben, vigyorgta el magát, de hamar lefoslott róla a vigyor, ahogy elkezdte körbehordozni a tekintetét az audíciónak helyet adó teremben. Egy amőbaszerűen elterülő helyiségben találta magát, amelynek a falai nem maradtak a helyükön; ahogy rájuk közelített, egyből hullámszerűek kezdtek, nyúlványyszerű termek nyíltak meg rajtuk, ezekbe azonban nem tudott benyomulni, csak ott tátongtak a szeme előtt. A helyiséget egy alulvilágított, nagy placc uralta. A falakról leválva oda igyekeztek a többnyire kopott ruházatú, trapéz nadrágos fiatalok, dülöngélni próbáltak a zenére, tört mozdulataikkal igyekeztek utánózni a zene gyors csuszamlásait, sikkadásait.

Szédületébe burkolózva támasztotta az egyik tartóoszlop. Épp a placcról tért vissza, csatatosan, levegőt kapkodva próbált magához térni, miután

szinte az önvesztésig rázta szét magát a „Speed King” pattogó ritmusaira. Vérét azonban tovább pumpálta a diófa alatt a barátjával együtt magába öntött olcsó, „álimentálás”^{*} bor, szemét elvakította az emberek összevissza kavargása, amitől nem lazult az elveszettség érzése, tovább növekedett benne a szédület, ennek a ködén keresztül méregette fogyatkozó lehetőségeit.

Keddet pillantotta meg. A szemközti falnál álldogált egy kisebb csoportosulás közepette, magabiztosan, érinthetetlenül. Bátortalanul nézte percekig, a tekintetét kereste, mintha abba belekapaszkodva némán mondhatná el, mit szeretne, cseppenként csöpögtethetné bele vágyakozásának mérget, de már a szemkontaktus lehetőségétől is megijedt, és egyből másfelé kezdett nézelődni. Ekkor hangzottak fel a „Mistreated” első akkordjai. „Egy lassú szám”, kapcsolt egyből, az ő ideje, lehetősége. S mintha ebből a felismerésből merítené az erejét, már ott is termett Kedd előtt, nem mondott semmit, csak a karját nyújtotta feléje, megfogta a kezét, és behúzta a többi imbolygó pár közé.

Táncolni próbált vele.

Jól ismerte az ilyenkor szükséges mozdulatokat, máskor hamar rátalált az együttmozgás apró fogásaira: egyik kéz a derékon, másik a lány kezébe csúsztatva, majd fél perc után ez a kéz is megérkezik a derékhoz, és elfekszik abban a titokzatos, perzselő sávban, amely alatt a fenék ígérete húzódik. Mozgatni kell a derekat, jobbra-balra kilökní, és a kezek finom szorításával, igazgatásával elérni, hogy a másik derék is engedelmeskedjen, kövesse a saját mozgásodat, ritmusodat, ami végső soron nem a tied, hanem a zenéé; ez a tánc. Ez is. Mert most leginkább a zene árulását érezte, nem azt, amit ad, hanem, amit elvesz. Beígéri, odalöki a karjaid közé a testet, amire annyira vágytál, de nem adja neked, nem engedi, hogy hozzáférkőzz, mert egyből rá kell állni egy távoli ritmusra, meg kell próbálni annak megfelelni, mint két partra vetett hal, idomtalanul arra kell mozgolódní. A teste nehézkességét érezte, hogy lehúzza a vágya, amit mint egy hatalmas követ hordozott a gyomra tájékán, karjai merevek voltak, míg tenyereit égette a deréktájékon megfeszülő szoknya anyagának selymessége. Siettette a vágya, kapkodóvá tette, képtelen volt arra, hogy felfedezze annak visszafogott mámorát, amikor két test egy közös ritmuson keresztül áll párbeszédben egymással. Mert ez is a tánc.

Mondani kellene valamit, próbált belenézni Kedd szemébe, de el is kapta a tekintetét, egy sötét felületre nézett rá, amin félelmeinek árnyékai bo-

* alimentară (román) = élelmiszerbolt

lyongtak. Közben a gitárszóló is elkezdődött, tudta, a végéig kell megcsókolnia őt, a legideálisabb pillanatban, avatták be tapasztalt fiútársai, erre már eléggé ki van fárasztva a vad, el van gyengülve, ekkor kell lecsapni rá, de csak az arcát dugta mind közelebb a lány nyakának hajlatához, hátha magától megtörténik, amire annyira vágyik. Nem történt meg. Csak a zeneszám ért véget, az utolsó taktusok már csak a benne lévő ürességben visszhangzottak, aztán el kellett engednie Kedd derekát, vissza kellett bocsátania őt a terem mélyére, ahol szétnyíltak a lepedékes falak, hogy elnyeljék vibráló sziluettjét.

Ennyi volt, nem marad tovább. Nem akarja tovább hizlalni magában a kudarcát. Nem értette, miért nem történt meg, amire vágyott, mit nem csinált jól, hogy megint a rés innenső oldalán maradt, valami nem engedte átmenni, átcsusszanni rajta, valami nála hatalmasabb, amivel sehogy sem sikerült kapcsolatba kerülnie. Ezt a rosszat, ezt a sikertelenséget most hazaviszi – döntötte el. Odabotorkált a terem vasajtájához, nehézkesen feltárta, és kilépett a sötét udvarra.

Az udvar közepén ott állt Kedd.

Míntha feléje mosolygott volna, de ezt már nem tudta eldönteni magában, ahogy semmi mást sem, mert innen már nem ő döntött, csak a távolságot érezte, amin keresztül fog lendülni, azt az öt métert, ami elválasztja tőle. Nem egy legyőzendő távolságnak tűnt ez az öt méter, hanem egy számára megnyíló lehetőségnek, aminek megadta magát. Lépett, de sokkal inkább hagyta magát, hogy vezessék, miközben minden érzéke világosan működött; látta az éjszaka színét, egy földön elterülő pocsolya körvonalait, orrában érezte a tegnapi eső szagát, hallotta az úton elrobogó autó kerekeinek csikorgását, de leginkább saját magát érezte, ahogy feltelik ezekkel a benyomásokkal, beléje vésődik minden apró rezdülés, mozdulat, ahogy felejtethetlenné tesz mindent, ami körülveszi.

Ez is tánc.

Ez pedig a csók kellett legyen, mondta benne valami, miután ajkai elengedték Kedd ajkait. Mert, furcsa módon, egy pár pillanatig még tudta gondolni, érezni, ami vele történt. Így az ölelést is érezte, amibe könnyedén beleúszott, majd ugyanazzal a lendülettel ki is fordult belőle, érezte Kedd továbblebegő hajfonatának simogatását az arcbőrén; utána szabadult el minden, utána nyílt ki a rés, amin egyszerűen átlépett.

Míntha ezernyi virág nyílt volna ki egyszerre a testében.

Ébredéssel, lüktetéssel, sarjadással telt fel a teste, ami utat keresett magának, végtelen kifejeződést. Innen már nemcsak saját kínját, hiányát, sa-

ját véges erejét hordozta, hirtelen kapcsolatba került a világ mélyén lüktető összefogással. Magát látta a kitörő vulkánban, az erdőket borzoló szellőkészekben, a gátakat szakító vízháborgásban. Már nem sóvárgott a teste, készen állt a fogadásra. Ez a test házakat fog ácsolni, patakokat fog fakasztani, sziklákat fog bontani ezután. Magát fogja ünnepelni egy babasírásban, egy berúgott gólban, minden elindulásban és beérkezésben.

Minden női tekintetben magát fogja visszalátni. Többé nem lesz egyedül.

Megint hallotta a szaxofonszólót. Ahogy összekapcsolódva a trombitahanggal csak felvonszolta a csúcsra álmatag terhét, ott tartotta magát néhány pillanatig a beérkezésben, majd csendesen alászállt. Megint látta az asztal mellett ülő nőket. Úgy érezte, megfejtette Kedd arcának titkát, a törekenység és az erő együttlétét, kimeríthetetlen játékát, amit innen magában fog továbbvinni. De leginkább azt érezte: végre készen áll, hogy megtörténjen vele valami.

Hogy befogadja a jövőt.

IV.

Paul Motian Trio: *Lost In A Dream* (Paul Motian Trio: *Lost In A Dream*, ECM Records, 2010.)

„Szeretnék mondani neked valamit.”

Felkapta a fejét, mert Szerda hangját hallotta, élesen és tisztán. Hozzá intézte a szavakat, meglepően határozottan ejtette ki őket, mintha valami lényegéről szeretne beszámolni neki, pontot szeretne tenni valaminek a végére, vagy legalább összefoglalni egy hosszú időszak tapasztalatát, mert, furcsa módon, az időt érezte a szavak mögött, az idő múlását, ahogy ez az idő körbelengte őt, próbálta megjelölni, próbált átadni neki valamit, egy tőle független súly révén, amit magában hordozott, amiről nem is sejtette, honnan van, csak a mintázatát látta, különös ritmusát, de azt biztosra tudta, Szerda felől érkezik az idő, és hogy, legalábbis egy része, közösen telt el.

Hogyan részesülhettek ketten ebben az időben, miért hangzott el ez a mondat? – ezen töprengett, miközben hallgatta az újrakezdődött zenét, követni próbálta a zongoraakkordokra rátekeredő szaxofonszólót, annak különös útvonalát, ahogy szinteket és tereket váltott a zene, réseken bújt át, apró lépcsőfokokon indult felfele, liftekbe szállt be, hol padlásokon, hol pincékben bujdokolt és tekergőzött, akár egy álom. Távol érezte magától ezt a zenét, mégis volt valami csábító, kísértő benne, hasonlóan az isme-

retlenben való útra keléshez. Mintha a testében egy régi robbanást sikerült volna becsatornáznia a zenének, sikerült volna botladozó hangtávokba, elcsúszó ritmusképletekbe foglalnia áradó testének tajtékjait, most pedig ezt a megszelídített robbanást hordozná, szállítaná, egy ismeretlen, határtalan birodalmon keresztül.

Tűnődően hallgatta Szerda a zenét. Ez a tűnődés azonban nem kifele irányult, hanem egy belső pont körül keringett, talán ott, ahol elfogy valami, valami készül elapadni, mielőtt azonban végleg elfogy, kifejeződéshez jut, beleköltözik az arc pókhálóráncaiba, a nyak és a hát dőlésszögébe, a kezek tartásába, és azokon keresztül sejlik fel, ami másként, lehet, könnyen elpredálódna: egy megfáradt test kimeríthetetlen érzékisége. Úgy nyújtotta át arcát, mint aki már megadta magát. Látszott, már nem akarja rejtegetni sérüléseit, hibáit, belefáradt az elkerülhetetlennel való napi csatározásba. Egy mély ránc szaladt le arcának a jobb oldalán, aminek a száj körüli végződésén nyugtatta egyik kezét, ránc vagy sebhely, egy üres árok, a helyéről nem tudta pontosan kivenni, mi is az. Mintha ez számítana is, vette el hamis dilemmáját, azonban azt nem tudta letagadni maga előtt, hogy mennyire megbabonázta ez a ránc, mennyire felkavarta, tért vissza mindigre tekintete a titokzatos varrathoz, pedig ő sem hitte, hogy csak a nézése erejével megfejthetné üzenetét.

Közelebb kell kerülnie hozzá, döntötte el, és mintha a szaxofon sugdosna volna a fülébe, már hallotta is az álmod, amit Szerda mesélt fennhangon egy népes hallgatóság előtt, valamelyik kora reggeli órában, közös munkahelyükön. Mint a dugdosott vágy, közönséges, banális volt az álom. Egy közös autókázásról szólt, lefele egy veszélyes szerpentinre; „a volánnál te ültél”, hangsúlyozta Szerda, majd hosszasan ecsetelte saját félelmét, rettegését, amit az „anyósülésen” kellett elszenvednie. Nem tudta, mi az anyósülés, de arra hamar rájött, hogy Szerda nem érti a saját álmát, mert ha értené, nem merné elmesélni ennyi ember előtt, annyira egyértelmű, miről szól ez a lejtőn lefele száguldás. A nem-értését azonban védtelensége jelének vélte. Kiszolgáltatottságának mértéktelenségéről szól az álom, gondolta, olyasvalami leplezetlen megmutatkozásáról, ami odabent már elérte megformáltságának maximumát, s ezért önkéntelenül kikíváncozott belőle. Érezte, hogy lassan, mint egy pókháló, az álom kezdi beborítani őt. Idáig nem érzett semmi különöset Szerda iránt. Családja volt Szerdának, és gyereke, ezért nem is mert merészebben, vágyóbban rágondolni, csak most tudatosította, hogy végül is miatta voltak elviselhetők a munkahelyi hétköznapok, minden reggel az ő megérkezését várta, mert ettől egy picit ha-

marabb csillapodott a korai űzöttség, könnyebben felengedett a reggeli üresség miatt érzett görcsösség benne. Most pedig itt volt ez az álom, a lefele száguldás ígérete, az autó, ami készül valahová messzire, egy veszélyes helyre elragadni őket; pezdült meg a vére. Természetes, hogy beszállt az autóba.

Végül is csak a saját helyét foglalta el, amiről azt hitte, tudja, mire szolgál.

Mielőtt az első alkalommal felmentek volna hozzá, két kristályüveg poharat vásároltak. Azt akarta, abból fogyasszák el azt a palack bort, amit ott-hon jó előre jégbe hűtött. Nem a tudás, a stílusosság, dehogya, sokkal inkább a nagyozolás beszélt belőle, amikor elhívta erre a vásárlásra Szerdát. Valami ötleteset próbált kitalálni, amivel meglephetné őt. A csábítónak gondolta magát, akinek különös vágyai, szükségletei vannak, nem is érezte, hogy ezáltal tulajdonképpen csak az egyetlen, szegényes nyelvén kommunikál. Nem így Szerda. Mintha egy ócska, esővíztől elnehezült kabátból bújt volna ki, lett egyre könnyedebb, természetesebb. Számára még az a jelentéktelen mozdulat is, hogy harisnyás lábbal feláll az ágyba, s ott rugózik a plafon alatt, hihetetlen jelentőséggel telt meg. Látszott, évek óta nem történt meg vele ilyesmi, de most mintha fiatalságát, bohókásságát hódította volna vissza általa. Hát, amikor beleköpött az elfutó habokba, a várost átszelő folyó fölötti hídról, s ahogy felkapta a fejét utána, rekedtesen felkacagva; szegényes képzeletével nem tudta követni, mi történik, csak azt érezte, hogy benne is ujjongani kezd valami, hogy őt is magával ragadja a Szerdában újraébredő szédület.

Könnyedebbek lettek a hétköznapok. A munkaidőt együtt sugdosták el, egymás szeméből lopva szürcsölték ki a nélkülözhetetlennek tűnő frissességet, titkolt érintéseikkel, simogatásaikkal tartották ébren a bennük táncoló szilajságot, míg néha, amikor Szerda tehette, fellopóztak a garzonlakásba, ahol elkocantak a kristálypoharak.

Úgy örvendezett Szerdának, mint aki számára a legtermészetesebb, hogy jár neki az, amit tőle kap. Azt tudta, hogy Szerdának van egy másik élete is, tele problémákkal, nehézségekkel, s hogy küszködik magával, amikor átadja magát neki, az is eszébe jutott, lehet, ezek elől a problémák elől menekül hozzá, de magából semmit sem tudott megfeleltetni ezeknek a küzdelmeknek, a Szerdából kibukkanó botladozó akarásoknak, ezért minden nyom nélkül csorogtak át rajta. Csak a száguldás izgalmával telt el, a gyorsulás hevét érezte, a szerpentin csak egy örvénylés volt vágyának folyamában, hol felszínre bukó, hol alámerülő hideg-meleg áramlat, amely ide-oda rángatta őt.

Mivel mozgékonyabb életet élt, mint Szerda, más nők is feltűntek az életében. Természetes volt, hogy ezekről beszámol neki, soha nem építette titkolni való dolgokra sikereit. Szerda meghallgatta, látszólag elfogadta, mi történt, csak a szeme fakult ki ilyenkor egy árnyalatnyit. Majd napok múlva, saját kopásáról, saját fáradtságáról kezdett beszélni, látszott, magát hibáztatja, ami miatt nem képes azt nyújtania, amire elmondása szerint valamikor képes volt, a teljesen lenyűgöző szerelmet. Mintha ő képes is lett volna arra, hogy fogadja azt. Csak vágy-szilánkokat érzett, vágy-gyűrűzéseket, amelyek reszkető izgatottságig hevítették, ide-oda dobálták, nem a beteljesedés, sokkal inkább a mardosó éhség újabb és újabb fokozataival ismertették meg.

Majd eljött egy csodálatos júniusi nap. Szerda napok óta a szokásosnál hallgatagabb volt, a munkahelyen sápadtan surrant egyik helyről a másikra, sőt, az arca jobb oldalát végigszántó ránc is mintha lüktetni kezdett volna, mélyült egy picit. Nem értette szomorúságát, segíteni szeretett volna rajta, de nem tudta, mit tehetne, így megint magához invitálta, azt gondolván, az összekoccanó, csilingelő játékosság majd feloldja érthetetlen bánatát.

Gyönyörű idő volt. A nap, mintha a meleg legbársonyosabb oldalával szeretne volna megajándékozni őket, vibrálóan küldte le sugarait a földre. Szélesre tárta a konyha ablakát, hadd ömöljön be a meleg. A kristálypoharakat az ablak párkányára helyezte, később akarta feltölteni gyöngyöző fehérborral, ők egymás mellé ültek, fenekükkel nekitámaszkodva a konyhaasztalnak. Szerda hosszasan méregette őt, az arcát vizsgálta, a tekintét. A szemében szivárványozó gyűrűk tágultak és szűkültek, fénycsillámok sziporkáztak, majd egyszer csak kisimultak a körök, lenyugodott a keresés, ő pedig úgy érezte, egy erdőtölgyi tó sima, érinthetetlen felületét nézi. Ekkor szólalt meg Szerda.

„Szeretnék mondani neked valamit.”

Nagy nyugalommal fogadta ezt a mondatot. Egy ismeretlen békesség szállta meg, egy távolról érkező bizonyosság.

„Tudom, mit fogsz mondani. Azt, hogy szeretsz.”

„Nem. Azt, hogy vége.”

Szinte kongott a mondat utáni csend. Mintha a semmibe bukott volna alá. Térdre esett egy sivatag közepén.

Szerda odahajolt hozzá, és szájon csókolta. Megsimogatta az arcát, majd felállt, odament az ajtóhoz, feltárta, és kiment. A feltámadó huzat becsapta a konyhaablakot, a kristálypoharak a padlóra estek, és ezernyi darabkára estek szét. Ez volt utolsó csilingelésük.

Kezével próbálta meg összegyűjteni az üvegszilánkokat. Zavart, bosszúságot érzett, mint akit átverték, mint akitől elvettek valamit. Haragudott Szerdára, mert tudta, megkapta, amit akart, hiszen megerősödve térhet vissza cseppet sem fantáziadús életébe, ahol újra ágyakon fog ugrálni, folyók fölött átívelő hidakról fog leköpní. De mivel marad ő? – kérdezte, amivel a haragvása is elmúlt. Csak saját ostobaságával, fogyatékoságával nézett farkasszemet. Hiszen mindvégig azt hitte, ő vesz el valamit, de képtelen volt erre, ehhez magából kellett volna valamit adnia, magát kellett volna megosztania, amire nem volt alkalmas. Csak az üres süvítéssel fogok maradni, a semmitmondó száguldozással, gondolta, és érezte, ahogy az elhalkuló szaxofonhang kiemeli az autóból, kiemeli az álomból, ő pedig a teremben megint nézi Szerdát, a Szerda arcának jobb oldalán végigfutó ráncot, egy másik rést, állapította meg lemondóan, pedig vibrált, pulzált a varrat, megdelejezte tekintetét, majd érezte, ahogy lassan, fokozatosan, kiirthatatlanul beléje vésődik.

V.

Miles Davis: *So What* (Miles Davis: Miles in Tokyo, CBS/Sony Records, 1964.)

Felgyorsult a zene. Ahogyan a zongora egymás után, ütemesen köpködté maga elé a két billegő akkordot, abból már lehetett sejteni, itt lejárt az álmodozások kora, valami más kezdődött el. Hogy mi, azt a zene nem tudta egyértelművé tenni, a két akkordra megérkező szaggatott, vágtazó trombitahang csak egy belső feszültséget tudott megidézni, rángatózást, rohanást, kapkodást, hangról hangra való átbucskázást, csuszamlást, ami úgy adódott át a szaxofonnak, majd utána a zongorának, hogy nem derült ki, van-e célja az egésznek. Hogy tud-e lenni?

Vajon az, hogy felhangzik, miért nem elég? Ezt próbálta kérdezni, az asztal mellett üldögélve, miközben újra kortyolt egyet a meggypálinkájából, elfintorogva magát az émelyítő, édeskés íz miatt. De ez nem tűnt igazi kérdésnek, inkább csak egy elvétett kísérletnek a rohanás csillapítására, megszakítására, egy nagyobb levegővételnél, ami a rá méretezett tempó beállítását célozta meg; a kérdést azonban nem követte a válasz, nem történt meg a megérkezés, sőt, a tempó sem állt be, csak az eszeveszett rohanás folytatódott, ami még annyit sem árult el magáról, hogy ez most valami elől vagy valami felé történik.

Pedig már visszafele is tudott tekinteni. Maga mögött érezte Hétfőnek, Keddnek és Szerdának a gyönyörűséges jelenlétét, egész súlyát. Mintha három, egymástól független hegycsúcsra nézett volna fel, amelyek hiába tagolták a körülöttük terjengő pusztaságot, sem magasságukból, sem az őket elválasztó távolságokból nem tudott arra következtetni, a következő hegycsúcsot merre keresse. Lehet, csak nem veszem észre a nyilvánvaló összefüggést, állapította meg, miközben tekintete ide-oda ugrált a nőkön, szívta magába a hegycsúcsok felől induló áradást, a tagolt térbe bekötött féktelenséget, ahhoz, hogy minden eredmény nélkül, végül Csütörtökön állapodjon meg.

Mégsem volt véletlenszerű ez a megállapodás. Először csak azt a nyilvánvaló különbséget érzékelte, ami Csütörtököt elválasztotta a többiektől. Mintha a zenét is másként hallgatta volna. Valahogy magán hagyta megállapodni a hangokat, amelyek nem rohantak át rajta, nem dúlták fel, hanem szép sorban elhelyeződtek egy olyan felületen, ami ilyenkor egy mögöttes, hatalmas tartomány visszaverődésének tűnt. Nem mintha olyan sokat tudott volna Csütörtök, vette észre. Nem a tudása miatt rendeződtek el benne a hangok, változtak kristálytisztá csengéssé a rángatózó diszharmóniák. Csütörtök csak ahhoz értett, hogyan változtassa a keveset elégségesé, számára megfelelővé. Vagy ha kellett, a sokat. A legnehezebb leegyszerűsödött, a kevés otthonossá vált a közelében, minden belesimult egy önmaga tengelye körül forgó vágyba, ami a tiszta örömet árasztotta magából. Mosolygott. A fekete szeméből kikíváncozó csillogás az egész arcát derűvel töltötte fel. Abból, ahogy két kezét egymásra téve az asztalon nyugtatta, ahogy magabiztos, de visszahúzódó tartásával súlyt adott egyszerű ruházatának, az látszott, itt minden a helyén van. Kerülgette a szót, de végül nem kerülhette el, hogy megállapítsa: a boldogság ígéretét nézi.

Ezt most megszerzi, döntötte el. Mintha képes is lett volna dönteni. Nem pedig csak kényszerűen válaszolni egy hívásra, ami nem azt érte el benne, ami a legjobb, nem azt sarkallta a megnyilatkozásra, hanem a hiány lerakódott rétegeit piszkálta fel, amivel nagyobb lett a hiány, hatalmasabb, nyughatatlanabb, és magánál is nagyobbat akart markolni.

Nem volt egyszerű megszerezni Csütörtököt. Kezdetben még maga sem tudta, de ehhez egyszer a megszerzés értelmét kellett elsajátítania. Először azt akarta vele is, amit a többi lánnyal: elcsábítani. Meglepő módon ez bizonyult a legegyszerűbbnek. Nem kellett ehhez az önvesztés határán sötét tereken átszédelegni, sem száguldozó autókból ki-be szállni, elég volt egy sötét sarok, egy puha dívány, rajta néhány órányi játékos sugdolózás, és már

azzal a mámorító érzéssel ment fel a kollégiumi szobájába, hogy húsában hordozza Csütörtök érintését. Máskor beérte volna egy ilyen érintéssel, azonban néhány találkozás után azt kellett észrevennie, hogy ezzel még nem szerzett meg magának semmit, ez az érintés csak kitakarta Csütörtök önmagában nyugvó, önmaga körül forgó lényét, a legvonzóbb formájában hagyta megmutatkozni az öröm parttalan fennsíkjait, amihez azonban nem volt hozzáférése. A fennsíkon források csörgedeztek, szelek nyargalásztak, füvek, bokrok hajladoztak, nagy testű állatok legeltek, csak távol a magasban, ott, ahová a szem is alig lát el, keringett néhány ragadozó madár.

Csütörtök azonban már másra bízta a fennsíknak az őrzését. Olyasvalakire, akiben megbízhatott, aki önként vállalta a szolgálatot, mert szolgálat volt ennek a fennsíknak az őrzése, védelmezése, szívósságot igénylő feladat, amit ő nem volt képes betölteni.

Ekkor kezdődött el egy másfél éves vágta Csütörtök után. Vágta, rohanás, száguldozás, amit nem egy autóba beszállva, saját kényelmességébe beletespedve ért el, ehelyett saját magát próbálta lendületbe hozni, saját ismeretlen erőtartalmait próbálta fellelni, igyekezett utánamenni soha meg nem élt lehetőségeinek, hogy ezekből rendezhessen egy olyan sziporkázó tűzijátékot, amivel, számítása szerint, elkápráztathatja Csütörtököt. Még mindig úgy érezte, céljához a káprázatokon keresztül vezet az út. A legjobbat nyújtotta magából, mindig a legtökéletesebbet, legmeghökkenőbbet. Úgy vált érzékeny, hogy előtte a követ simogatta, vagy, ha kellett, lehűlt a tomboló nyárban. Valami miatt azonban nem tudta észrevenni, hogy a vágta nem Csütörtök után történik, hanem ez helyet, csak saját magát próbálja belehajszolni egy olyan állapotba, ahonnan elérhetőnek bizonyul a boldogság ígérete, ahonnan, úgy gondolta, méltóvá válik, hogy magába fogadja.

Közben megpróbálta feltérképezni a végtelennek tűnő fennsíkot. Legalábbis, amit Csütörtök megmutatott belőle. Hatalmas források buzogtak fel a föld alól, amit csak vakon, a test nyelvén beszélve lehetett megközelíteni. Lehunyt szemmel szürcsölte, habzsolta a vizet, öntötte magába a fenséges italt, azt hitte, a szomját oltja, pedig csak a szomjánál is nagyobb áradást szolgáltat ki, vezetett át tikkadozó csatornáin. Közben vette észre a Csütörtök vállát borító hatalmas forradást, szertefutó heget. Egy gyerekkori baleset eredményeként maradt vissza, de mégsem Csütörtök sérültségét leplezte le. Viselni tudta Csütörtök a forradást, nem rejtegette, hanem valóságosan felkínálta a szemnek, hiszen nem megtörte a testét, hanem egy mélységes örvény kapuját tárta fel, amelyben eltűnik minden sérülés, minden fogyatékoság, mert csak két húsevő növény tekergőzik odabent, szívja egymás húsát.

Egy idő után úgy tűnt neki, boldogságuk útjában már csak Csütörtök fennsíkjának őrzője áll. Úgy érezte, miatta nem tud behatolni a fennsík rejtett szegleteibe, miatta nem tud szabadon kóborolni a beláthatatlan tájakon. Legalábbis ezzel hitegette magát, pedig csak az egészet akarta birtokolni, magát akarta hozzáláncolni ahhoz, ami a valóságosság mámorával töltötte fel érzékeit. Mintha a tó partján megszületett kimozdítottság lelt volna talajra benne, ezt érezte, és kérlelni kezdte Csütörtököt, hagyja el őrzőjét. A közös, szabad élet esélyét, a szépségben való nemzés lehetőségeit ígérte neki, ígérte magának, nem tudhatta, hogy ezzel az ígéretével csak arra tesz kísérletet, hogy két összefogott tenyerében egy kortynyi vizet juttasson fel, egyensúlyozzon fel egy hegytetőn szomjazónak.

Kezdetben még húzódozott Csütörtök, nem bízott benne, ahogy, lehet, magában sem, de a másfél évig tartó vágta lassanként elsodorta kételyeit, bizonyosságnak tüntette fel akarását, míg egy nap végre jelezte, most úgy utazik haza, hogy miután visszaérkezik, csak az övé lesz.

Azt hitte, győzött. Nem tévedhetett nagyobbat. Ahogy arra sem számított, a vereség honnan fog érkezni.

Pedig úgy érezte, minden a helyén van. A beteljesedés érzetét ízlelgetve várta Csütörtök visszaérkezését, számolta a napokat, amelyek úgy csorogtak el, hogy közben egy tágas kikötőbe sodorták be terhétől megszabadult hajóját.

Talán ez a megkönnyebbülés tette, a kiengedés a Csütörtökért vívott küzdelem után. Csak találgatni tudta később, miért is ment le a Csütörtök megérkezését megelőző este a kollégium tornatermébe, ahol éppen táncmulatságot rendeztek. Legurított néhány sört, táncolt, rángatózott Deep Purple zenéjére, szeme feltelt villódzással, érzékeit tompaság borította be, és amikor hajnal felé elindult lefeküdni, egy női kéz nyúlt ki egyik szobából, megfogta a kezét, és behúzta a szoba mélyére.

Nem történt semmi. Nem volt képes semmire. Csak a teste piszkolódott össze.

Estére megjött Csütörtök. Szabadon, készen elkezdni közös életüket. Nem akarta elmondani kisszerű titkát, de a teste árulta el. Hiába a felfakadó vizek, már képtelen volt szürcsölni, habzsolni őket. Nem tehetett mást, elmondta, mi történt. Ezzel lett vége.

Csak a rátámadó kérdések maradtak, gyötörték még hónapokig. Nem értette, mi történt. A beteljesülés kapujában hogyan csúszhatott ki a kezéből az, amire mindennél jobban vágyott? Hiszen nem akart semmit, nem volt benne semmi vágy, csak egy arctalan üresség, aminek nem ismerte az

eredetét, de tudta, ez az üresség húzta be az ajtón. Nem értette, mi nyitotta fel benne ezt az ürességet, nézett Hétfő irányába, akinek szfinxszerű arca még rejtélyesebbnek tűnt, mint máskor. Mélységes idegenséget érzett magában, mint aki sehová és senkihez se tartozik, akinek mindenhol tovább kell állnia, mert csak egyetlen dolgot tud biztosan, hogy végleg csak akkor marad bármi az övé, ha egyszer elveszíti.

Mit lehet tanulni ebből a keserves leckéből?

Közben a dzsessz-szám is megpróbált befejeződni. A zene lecsillapodott, csak a két billegő akkordot kezdték újra és újra a hangszerek. Ő pedig megértette ebből, hogy itt legfeljebb egy olyan végre számíthat, amivel megint az egész kezdődik újra. Érezte, ahogy a boldogság ígérete megint kezd áttűnni a hangokon, megint kezd kibontakozni, csábítóan kiterülni, hogy megint elkezdődhessen a rohanás, a száguldás utána, sóhajtott egy hatalmasat maga elé, amivel azt is kinyilvánította, hogy mennyire nem akarja ezt. De csak egy sötét kacajt hallott magában visszhangzani, mintha valaki gúnyosan azt suttogná a fülébe: „Na és?”

VI.

Jan Garbarek: *Evening Land* (Jan Garbarek: Visible World, ECM Records, 1994.)

„Nem ott van a beteljesülés, ahol megkapsz valamit.”

Ezt a mondatot mantrázta magában, ismételte újra és újra, mint aki nem tudja felfogni a mondat értelmét, vagy ha fel is fogja, nem tudja befogadni, ezért arra kényszerül, hogy ismételje a szavakat, ne az értelmüket, hanem a hangulatukat, ritmusukat, iramukat keresse, kapcsolódásuk ízesüléseit, s ezek ismétlődésében jusson olyasvalaminek a közelébe, ami másként legfeljebb az indulatok bugyraiban ad hírt magáról. Mert haragot érzett magában, de legfőképp csalódást és zavart, értetlenkedést afölött, ami vele történt, ami vele történik, mert érezte, még nincs vége, a leskelődés, a tánc még folytatódik, a száguldás, a vágta tovább fog tartani, csak épp a harmóniát nem érezte benne, nem hallotta felcsendülni a megpendített hangok által kiváltott összhangzatot. Nem erre szerződött, ez járt a fejében. Hiszen a legjobbat, a legszebbet akarta elvenni ettől az öt nőtől, ehelyett végig azzal küszködött, hogy valahogy fogadja a felőlük érkező erős, villámló impulzusokat, helyet csináljon magában nekik. Elképesztő helyekre vitték el a nők, ezt érezte, hihetetlen erők közelébe vonták, taszították, de közben fel-

horzsolták, felmárták védetlen lényét, hiányosságait, fogyatékoságait leplezték le, és most nem a dalt hordozza magában, nem az éneket, hanem valamilyen furcsa, vibráló színekbe merevedő fájdalmat, amit sehol máshol, legfeljebb egy forradás ellilult peremén lehet viszontlátni.

Kereste, kutatta, de nem tudta felfedezni, hogy mi felé hajtja, rángatja őt ez a sok beteljesíthetetlen megmutatkozás, feltárulás. Egy régi szaladás emléke jutott hirtelen eszébe, még fiatalkorából, amikor benevezett egy helyi futóversenyre. Mindig szeretett szaladni, miközben nem a távolságok legyőzésén dolgozott, nem a maga alá gyűrt méterek elfogyasztása érdekelte, hanem azt a pontot kereste, ahol a tér a testével érintkezik, ahol a legkítartóbban sikerül a testének felfejtenie a meglódult tér tágasságát. A gyorsaság csak a testét izzította fel, a helyben állás pedig mintha a tehetetlen teret borította volna rá. Ezért kutatta szinte mániákusan, hogyan talál rá a teste a megfelelő sebességre, ami elgördülő vonulással ruházza fel a halott tér állványzatát. Az övé volt ez a sebesség, benne értek össze az elmozduló dimenziók, a pulzusában dörömbölő feltámadás. Ezért volt csalódás a többiekkel nekiszaladni a város terén átvágó útvonalnak. Nem találta a saját ritmusát a szaladók tömegében. A futók kapkodásra kényszerítették, hol felgyorsították, hol túlságosan lelassították, mintha nem is ő emelgette volna a lábait, hanem egy benne megbokrosodott erő, ami egykettőre elhasználta, kifulladásra próbált, a pulzusát beállítani, de ekkor érte a második csalódás. Csalódás vagy felszabadulás. Mert amikor végre sikerül rátalálnia a megfelelő sebességre, rá kellett jönnie, az nem is az övé, nem ő birtokolja, a körülötte ügető emberekkel szalad együtt, akaratlanul hangelődtek egymásra, megosztották a szaladás magányos terhét, közösen alakították ki a számukra megfelelő sebességet, ami végül egészen a célig hordozta el mindannyiukat.

Mintha mások nélkül nem is élhetné a saját életét.

Újra felemelte a fejét, megint nézte a nőket. Úgy érezte, a szaladás üzenni próbál neki valamit, de nemcsak a szaladás, hanem a négy nő is, Hétfő, Kedd, Szerda, Csütörtök, akiknek arcai, mint a vihar űzte felhők futottak el a szemei előtt. Még mindig nem tudta, mit akarnak mondani neki együtt ezek az arcok, ehhez túlságosan mozgásban voltak, mint egy árnyékot vető, sötét szökőkút vízcseppjei spricceltek szerteszét. Egy újszerű vágy kezdett mocoogni benne, aminek nem tudott nevet adni, nem tudta, merre szólítja, merre viszi a vágy, csak annyit érzett, valahogy le szeretné fékezni, meg szeretné állítani ezt az egészet.

Megpróbálná a közös életet, ha már a sajátját nem élheti.

Mintha a zene is segíteni próbált volna neki. Megváltozott, átalakult, már nemcsak a hangszerek uralták, egy egyenletes ritmusra rátapadó gyönyörűséges, de mégis fájdalmas női hang csendült fel, az haladt együtt a zenével, egy szopránszaxofon éteri modulációival egészülve ki. Úgy érezte, ez a zene adta át neki Pénteket, vagy legalábbis megkönnyítette a találkozást vele. Tereken vitte keresztül, csúcsokon lendítette túl, ahol kellett, a kezeit mozdította, előrébb tolt a lábait, hogy végül mozgás közben találjon rá Péntekre, hogy kihasználva a lendületet, csatlakozhasson hozzá.

A benne cikázó uralhatatlan, nyers erő nyűgözte le leginkább. A szípor-kázó formátlanság, az, hogy még semmi nem volt kész benne, tehát bármivé alakulhatott. Egy törekeny, apró testbe volt bezárva ez az erő, de nem is a test őrizte az erőt, hanem a fej picit merev tartása, amikor felnézett rá, a tág, hatalmas szemekbe zárt ígéret, a hol szenteségnek, hol kíváncsiságnak látszó gyerekes elbizakodottság. Péntek mindig többet mutatott magából, mint ami volt, de ez nem hamisságát, torzságát leplezte le, ez a többlet szabadon csordult túl félkész adottságain, ezeken a különös formájú közlekedőedényeken, hogy közben mint egy játékos vívizene csendülhessen fel. Elég volt ránéznie, máris elszántságot érzett magában, egy hatalmas, de közben megszelídült hullámverést, amiről úgy gondolta, hogy majd könnyedén magával ragadja, és elutaztatja Péntek szertelen, gyerekes adottságait.

Nem tudhatta, hogy megint téved.

„Jó, hát akkor *együtt* fogunk élni” – mondta ki magában a mindent megpecsételő mondatot, miközben a tüdejét teleszívta levegővel, majd lassan kifújta magából, miközben a kilélegzés egy mélyről feltörő sóhajjává, egyszavas fohásszá alakult át. „Istenem” – ez a szó csúszott ki a száján, ahogy ezt a szót szokta elrebegni akkor is, amikor egy kád forró vízbe ereszkedett bele, ami mindig olyan volt számára, mintha valami nála hatalmasabbal találkozott volna, mintha istenélménye lett volna. Legyen bármennyire furcsa, Isten a fürdőkádban állt a legközelebb hozzá, máskor legfeljebb egy torz és hamis eszmének mutatkozott.

„Együtt” – mondták ki könnyedén és felelőtlenül a szót, hiszen még semmit sem tudtak az együttlét természetéről. Nem tudták, nem tudhatták, hogy ez a szócscsa azt is jelenti, hogy egyik részüket, ha akarják, ha nem, valóban el kell engedniük maguktól, át kell adniuk a másiknak. Ez a másik pedig nekifog megmunkálni ezt a részt, nekifog átalakítani, magába dolgozni, s ha nem megy másként, összezúzni. Ahogy azt sem tudták, egymásba mámorosodva, hogy ezután nem ketten fognak létezni, hanem a teret és az időt engedik magukra, egy saját rendet próbálnak vágni ezekben az ural-

hatatlan dimenziókban, megpróbálják magukhoz vonzani, magukba alakítani azt, amire ha nem ügyelnek eléggé, fel fogja zabálni őket. Az első naptól fogva egy maguknál nagyobb hatalom kezdett velük együtt élni, kezdett rajtuk átáramolni, aminek, még nem tudták, nem lehettek urai, birtokosai, dehogyan, legfeljebb alázasos szálláscsinálói.

Sokáig megéltek az egymásra való rácsodálkozásból. Péntekkel együtt lenni olyan volt számára, mint letekinteni a kád alján ringatózó vízfelületre, mint a testében bizsergető várakozással megigézve nézni a lágy, párálló hullámgyűrűzéseket, ahogy a fény milliónyi részecskére esik szét ezen a felületen, amin keresztül csak finoman, kimondhatatlanul sejlik át a mozdatlan víztömeg nyugalma. Nem tudhatta, hogy a lefolyóból már rég eltávolították a dugót, hogy a csendes víztükört egy mélyben dolgozó örvény kaparja, amiről nem lehet tudni, mikor fogja a lágy gyűrűzést áttörni, mikor fog a felszínre bukkanni.

Szerette, rajongta Pénteket. De mindig fenntartott magának vele szemben egy bizonyos távolságot. Egészében próbálta látni, egészében próbálta érezni őt, nem a kavargó részletek szédülete hozta izgalomba, hanem az egészben rejlő pulzálás, apály vagy dagály, aminek mozgásából a külvilág állapotát is megpróbálta leolvasni. Péntek meg is tett mindent neki, hogy visszatükrözze a külvilágot. Teljes közvetlenségben élt. A nap benne is felkelt, a vihart, a mennydörgést az elcsendesülésig hordozta magában, s néhány ritka pillanatában még a holdfény szitálását is látni engedte. Mintha örökös éhség gyötörte volna, vetette rá magát a világra, de mivel az nem volt elérhető, ezért a világ bármelyik megnyilvánulására, amiről azt gondolta, vissza tudja őt igazolni. Az örökös éhség azonban nem hagyta semmibe belefeledkezni, mint az elharapózó bozót láng vágta át téren és időn, miközben nemcsak megvilágította, hanem érintettségének hőfokával fel is égette az útjába kerülő dolgokat. Ő pedig megijedt ettől, védekezni próbált, a benne megszelídült hullámverés lassú szétmozgását próbálta követni, saját tempóját próbálta számon kérni, ott, ahol a víz éppen örvénylésbe kezdett, mert széttepte nyugalma a mélyén dolgozó úr.

Talán ekkor lendült ki először a köztük létrejövő kezdeti egyensúly. Ezen a ponton kezdődhetett el az alábukásuk, mert egyszer csak elkezdett kiero-sódni a kádnyi víz mélyén dolgozó forgatag, ami először a víz felületét szakította át, hogy lassan szétzilálja, széttroncsolja a vízben visszatükröződő arc szétmozduló vonásait is.

Nem tudtak semmit a közelségről. A szűkös terekben való együttmozgás természetéről. Nem tudták, hogyan kell az idő hatalmas tömbjeit ma-

gukon átvezetni, ahogyan azt sem értették, hogyan képesek a vak érzések egy belső, zárt pályán forogva hihetetlen sebességre szert tenni, amitől egyszer csak tombolni kezd a közelség... amitől kezdetét veszi az összerobbanás.

Hiszen ilyenkor mintha egy várost telepítenének be egy másikba. De nemcsak a város lakosait, amitől csak rettenetes zsúfoltság állna elő, hanem az összes tartozékait is: az épületeket, a főtereket, a hidakat, az aluljárókat, a villamosokat, a közlekedési rendőroket.

Mindent.

Mondjuk, Berlinbe Prágát. Vagy Sepsiszentgyörgybe Saint Louist.

Egyes városrészek emiatt teljesen lerombolódnak, kőszivatag lesz a helyükön. Máshol, saját kedvtelésükből, örült gyerekek építenek idomtalan építőkockákból évig érő, esetlen tornyot. Egy újabb fölösleges Bábelt. De van, ahol csodálatos épületek bújnak ki a föld alól, sehol máshol nem látható emeletes parkok, önmagukba visszaforduló, ívesen kanyargó járdák és utak: Escher-paloták, Magritte-terek.

A fantasztikus idomok között közlekedve jó volt lakni a várost. Jó volt benne kóborolni. De volt, amikor hirtelen vált láthatóvá a rombolás felmérhetetlen munkája. A torzságok és forradások cikcakkos mintázata, amit egymásra tetováltak. Mintha két súlyos, kilengő acélgolyót közelítettek volna egymáshoz. Két csillogó súlyt, amelyek lassan verték szét egymást.

Mert a közelség fertőz – ismerte fel. – Rombol és sebzetté tesz. És ebből születik meg – vette észre meglepődve – az összetartozás.

Túl lehet ezt együtt élni? – kérdezte magától, miközben megint nézte Péntek arcát. Meggyötörtnek, fáradtnak tűnt ez az arc, mintha folyamatosan egy formátlan és láthatatlan terhet kellene cipelnie. Sajnálta Pénteket. Sajnálta magukat. Tévedés volna kapcsolatuk? – kérdezte. De tévedés lehet-e az, ami egymás felé lök két embert, ami felizzik két ember közeledtére, hogy majd az idők során elhasználódják, hibának, ballépésnek mutatkozzék? Fel lehet-e ebből eszmélni? Fordítani lehet-e rajta? Nem tudta a választ, nem tudta, van-e miből feleszméljenek. Miből és hová? Egyetlen bizonyossága Péntek arca volt, azt nézte merőn, miközben nem tudott szabadulni attól az érzéstől, hogy magát is nézi. Nemcsak nézi, hanem hallja is. Mintha még a külön-külön kiejtett szavak gyötrelme is közös tulajdonuk lett volna. Ez volna a tökéletes együvé tartozás? – adott hangot megdöbbenésének. Hiszen még a köztük lévő kötelék felmondását is csak a másik nyelvén tudják megtenni. Egymást dicsérni, egymást átkozni is csak a másik szavaival képesek. Ami túl volt rajtuk, a nagy, a hatalmas, mint folyó cipelte hordalék ülepedett le bennük. Szerették egymást. Bezárták a kört.

Ekkor hallotta felcsendülni a dalt.

Miközben a hangszerek elhallgattak, a női hang kezdett magányos ének-
lésbe. Fájdalmasan, végtelenül törekenyen. Mintha azt akarta volna sugall-
ni, a legszebb dal csak a fájdalomból tud megszületni. Nem értette a sza-
vakat, idegen nyelven énekelt a nő, de mégis tudta, miről szól a dal. Egy
alkonyatban fürdőző, hatalmas földrészről suttogott, egy védtelen, de még-
is szabad területről, ahonnan minden belátható. Ami úgy elég önmagának,
hogy mögötte semmi sem rejtőzik. Még gyerekkorában látta ezt a földrészt,
egy vonat ablakából, utazás közben elsuhanni a szeme előtt. Már akkor
megigézte a táj. Már akkor tudta, hogy az ő megérkezését várja. És most
biztos volt benne, hogy köszönhetően Pénteknek, de Hétfőnek, Keddeknek,
Szerdának, Csütörtöknek is, erre a földrészre ő meg fog érkezni.

VII.

Pat Metheny: *Phanuel* (Pat Metheny: Tap: Book of Angels Volume
20, Tzadik/Nonesuch Records, 2013.)

A dobhártyáját érezte megfeszülni. Mintha valaki a bebocsájtást kérte
volna. Valaki vagy valami, aki a hangot választotta magának, hogy meg-
testesüljön, aki a kimozdítottságba költözött bele, az elmozdulásba és a re-
megésbe, két dolog találkozásába, egy érintés feszítávjába, hogy erre a rövid
intervallumra korlátozza életét, a legszelídebb, a legillékonyabb módon ka-
paszkodjon bele a létezésbe; a megmutatkozása legyen az élete.

Akár egy meteoroknak. Egy angyalnak.

„Megint kiestem” – nézett fel a férfi az asztal lapjáról, visszatérve ká-
bulatából, a jól ismert sötétségből, ürességből. Ez a sötétség most mégsem
nyomasztóan húzódott visszatérése mögött, sötét kötőanyaga tele volt pul-
zálással, utazással, változással, nyugtalanító érzésekkel, amelyek nem szerte-
szét rángatták, hanem, mint egy dalban elrendeződő hangok, egymás után
sorakoztak fel benne; megkapták helyüket.

Egy gitár szólalt meg a teremben. Tisztán, pőrén, védtelenül. Lassan
kezdett kibontakozni a teremben összesűrűsödő csendben. Sejtelmes han-
gok úsztak alája, tágas, kavargó disszonanciák, ezüst cikkanások, fehér ri-
anások, de ezek nem tudták eltéríteni az útjától a gitárhangot, ami egy ide-
ig magányosan haladt előre, majd lassan maga köré kezdte gyűjteni a többi
hangszert, hogy így próbálja meg kibontakoztatni azt, aminek nem volt
neve, amiben mégis hívás volt, szólítás, és gyönyörűség.

Úgy hallgatta a zenét, hogy tudta, nincs két ugyanolyan belőle. Látszott, érződött, a zenészek arra reagáltak, amit a többiektől kaptak. Nem uralták, csak továbbadták a hangot, miközben ők is részesültek benne.

Ebben volt a gyönyörűség. Ez fáj benne is. Minden hang egy szakadékra nyílt, egy búcsúzásra, igazi árvaságra. Érezte, nincsen ennél nagyobb árvaság, nem létezik árva dolog egy hangnál. Ami szólít, de nem mutat rá semmire. Magához von, használ és elhasznál, de nem mond semmit.

El lehet viselni egy ilyen vak összetartozást? Lehet vele élni?

Nem tudta a választ. Hiába a bejárat út, mégsem tudott semmit. De maga mögött érezte az utat, Hétfőt, Keddet, Szerdát, Csütörtököt, Pénteket, az öt nőt, akivel találkozott, akik odaadták magukat neki, és igen, nézett vissza a bejárat távolságra, akiknek ő is a részese lett. Mi az, ami elhozta ide? – kérdezte. – Mi az, ami berendezte őt ebbe a világba, aminek az erejét, energiáját használta? A szerelem? – próbálgatta ezt a kirojtosodott, kiüresedett szót. „Ő a szerelem partra vetett gyermeke” – mormogta gunyorosan maga elé. De úgy érezte, hogy már nemcsak a sötétségben él. A sötétségben arcok vannak, arcok világítanak. Egymásnak, s ezáltal neki is adják fényüket. Megérintik, megsebzik, és egy kiismerhetetlen tágasság felé vonják.

Hétfő, Kedd, Szerda, Csütörtök, Péntek.

És még hol volt Szombat?

Hol volt Vasárnap?

Balázs Imre József

DALLAMFOSZLÁNYOK KÖZÖTT

Nem lettem úr, nem lettem cifra szolga.
Zenész az végképp nem vagyok.
Párizsban, a rakpartokon járva
Csak külső dallamokra hallgatok.

Belül szép üresség, korrektül tálalt semmik ásítása.
Egy kiégett alföld komoly és felföldi mása.
Belülre nyúló hangok, távol zajló ébredések.
Utazások, melyek folyton utazónak néznek.

Amit kerestem, arra nem panaszkodom.
Akit találtam, ismeretlen, távoli rokon.
Boltívek alatt léptem be egy épületbe.
Vastag falai közt járok most is, tévelyegve.

Hetven-nyolcvan évet tettem hozzá ahhoz, ami volt.
Most minden olyan mondén, könnyed és csiszolt.
Ha sikerül, tán ráírom magam a vízre,
S emlékezem egy ideig pár szinte elfelejtett ízre.

SAJÁT ZENE

Nem néztem meg a kezét,
Csak feltettem a kérdést, amely rá vonatkozott.
Figyelhettem volna jobban,
De ebben az estében ennyi volt.
Lebontani egy fél falat, és átnézni fölötte.
Tapogatózó félszavakkal hullni be a csöndbe.
Saját csöndjéből átnéző tekintet,
Saját zenében oldódó zenészek.

Keményység, mely távolinak mutatja magát.
Közelség, mely kavarog éjeken át.
Nem néztem meg a kezét,
Nem tudom, mihez hasonlít.
Hordozok pár nemtudást még,
Néhány körülírhatatlan holmit.

A TÖRTÉNET

Nem könnyű eltalálni ezt a hangnemet.
Többször próbálgatta már – ez viszont lehet.

Kinek mire lesz jó, s mennyire lesz övé.
Mennyire színezi a hangja meglepővé.

Hányszor utal előre. Arra, ahogy most ül ott.
S bánja-e vajon, hogy mégsem hallgatott.

Tibori Szabó Zoltán

GÁLL ERNŐ, AZ IRREDENTA

EGY DAAD-ÖSZTÖNDÍJ ELŐZMÉNYEI
ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

(Folytatás)

A látszólagos nyitás évei

Mivel Nicolae Ceaușescu, az új, fiatal pártfőtitkár néhány engedményt tett az értelmiség és a nemzeti kisebbségek irányában, Gáll Ernő és társai úgy érezhették, hogy elérkezett a pillanata a nemzetiségi követelések kemény és határozott felvetésének. Ezt persze a rendszer másképpen képzelte, és ebből a szemléleteltérésből a későbbiekben újabb kellemetlenségek származtak.

A korábban beszerzett információk ugyanis elegendőknek bizonyultak ahhoz, hogy a kolozsvári Securitate kérje, és a bukaresti Állambiztonsági Tanács jóváhagyja a Gáll Ernő és Szilágyi Júlia lakásába felszerelt „I. T. X. típusú operatív technikai [lehallgatási] munkálat működtetésének meghosszabbítását 1968. szeptember 1-jéig”. „Gáll Júlia esetében” erre szerintük azért is szükség mutatkozott, mert a célszemély „magyar nacionalista tevékenysége” mellett, a lakásában „egész sor zsidó nacionalista elem is találkozik, és ott ellenséges és nacionalista megbeszéléseket folytatnak”.¹

Érdekes feljegyzést készített a titkosszolgálat, valószínűleg lehallgatási anyagból, a *Korunk* 1968. január 31-i szerkesztőbizottsági üléséről,² amelyen meghívottként Rácz Győző³ és Bretter György,⁴ a Babeș-Bolyai Tudományegyetem filozófia tanszékének oktatói is részt vettek. „Azt követően, hogy Gáll Ernő főszerkesztő felsorolta a folyóirat célkitűzéseit: »1. Avantgardista gondolkodás; 2. Komoly konstruktív kritika; és 3. A magyar ki-

sebbség nemzeti törekvéseinek kielégítése«, vehemens vita következett.” A jelenlévők, de elsősorban Rácz és Bretter hevesen bírálták Balogh Edgárt és Gáll Ernőt, mert „anarchizmust bizonyítanak a folyóirat vezetésében”, de azért is, mert a folyóiratot „elévült gondolatok és információk zsbivásárává tették”. Elítélték Balogh Edgár őszintétlenségét, aki kétnaponként száznolcvan fokkal változtatja véleményeit, s egyben Gáll Ernő toleranciáját Balogh irányában. Úgy vélték, mindezek az egész szerkesztőségre negatív hatással vannak. Balogh hosszas beszédében elismerte a kritikákat, és a jelzett hiányosságok kiküszöbölését ígérte. Aztán részletesen ismertette a Gáll által említett harmadik célkitűzést. Kifejtette, hogy a *Korunk*nak jelentős nemzeti „funkciója” és „szerepe” van, és többször is hangsúlyozta, hogy a folyóiratnak „a romániai magyar kisebbség törekvéseinek exponensévé kell válnia”. Rámutatott: „A magyar közigazgatású Hargita megye létrehozása számunkra is új célokat állít, kategorikusabb, félelem nélkül felvett követelésekkel. A folyóiratban közölt anyagokban megfogalmazhatjuk a célkitűzéseinket és követeléseinket. Azoknak a történelmi vonatkozású anyagoknak, amelyeket meg fogunk jelentetni, fel kell támasztaniuk politikai hagyományokat abból a múltból, amikor a magyar kisebbség saját irányvonalát kifejezhette.” Ebben a vonatkozásban elmondta, hogy a magyar nemzetiségnek a jövőben beleszólása kell hogy legyen Románia külpolitikájába, politikai tényezővé kell lennie, „a két világháború között a Jakabffy Elemér⁵ köré csoportosultak” mintájára, akik a *Magyar Kisebbség* című folyóirat révén az egész világgal képesek voltak megismertetni véleményüket. Balogh szerint Jakabffy lapja ugyanis a magyar kisebbség külpolitikai orgánuma volt, s felemelte a szavát a román nemzeti elnyomás ellen. Ígérte, hogy nemsokára olyan cikket közölnek, amellyel „rehabilitálják” a folyóiratot, hiszen a cikk megfelel a romániai magyarok aktuális elvárásainak. Hangsúlyozta, hogy a *Korunk* folyóiratot a párt, annak Központi Bizottsága és a Securitate a nemzeti törekvések avantgárdjának tekinti, „ami bennünket nem kell hogy megijesszen”. Farkas László, az illetékes rovatszerkesztő egyetértett azzal, hogy a *Korunk* foglalkozzék többet a nemzeti kérdéssel, de úgy vélte, hogy ezt nemcsak irodalmi vonalon kell megtenni, hanem a lap valamennyi rovatán keresztül. Farkas erőteljesen támadta a Sajtóigazgatóságot, amelyet az ellenőrzés elévült, eltorzult és túlhaladott formájának nevezett, s amely az irodalom fejlődését gátolja.

„Brăiloiu” ügynök 1968. február 14-én arról jelentett, hogy találkozott Halmos Györggyel, a bukaresti Zenekonzervatórium tanárával, aki elmondta neki: „eddig mindenki »mondott«, amit »akart«, de nagyon kompetens

forrásból tudja, nem fogják többé megengedni, hogy „mindenfélét beszéljenek”, s akik majd »beszélnek«, viselni fogják a »következményeket«. Halmos figyelmeztette az ügynököt, hogy legyen nagyon elővigyázatos. Elmondta neki továbbá, hogy találkozott Gáll Ernővel, aki beszámolt neki arról az 1956-ban Magyarországról elszökött férfiről, aki marxizmus-tanár, s akit Münchenben ismert meg. Bár Budapesten orosz nyelvszakos volt, származása miatt sok kellemetlenséggel kellett megküzdenie, az apja ugyanis „horthysta tábornok volt”. Gáll szerint a szóban forgó személy mégis „igazi kommunista”. Halmos hozzátette: „Gáll E. is kommunista, csak-hogy »nem úgy, ahogyan azt itt megkövetelik.«” S akkor mi a teendő, kérdezte a forrás, amire Halmos így válaszolt: „Tegyél eleget maradéktalanul a szakmai kötelességednek, légy becsületes, és reménykedj egy jobb világban, ahol nem fognak naponta emberek ezrei éhen halni.” Az ügynök Pollák felől is érdeklődött, és azt a választ kapta Halmostól, hogy tudomása szerint „nem túl jó a sorsa”. „Brăiloiu” tartótisztje, Banciu Constantin őrnagy, a jelentés lapalján megjegyezte: „szerveink Gáll Ernőt (...) nacionalista megnyilvánulásai”, „Pollák Tutut kémgyanú okán tartják megfigyelés alatt”. A jelentés eredetijét a tartótiszt szintén a „Gornea” iratcsomóba irányította.⁶ A jelentéshez Banciu őrnagy felettesei hatpontos intézkedési utasítást mellékeltek. Eszerint a jövőben jobban ki kell majd használniuk a Gáll munkahelyén beszerelt „VIFORUL” forrást,⁷ és azt a lakásába is be kell szerelniük. Rá kell állítani Gállra a „Pictorița” [magyarul: A Festőnő] fedőnevű ügynököt, aki jó barátságban van Deák Tamással, s rajta keresztül el tud jutni Gállhoz. Tanulmányozni kell továbbá Gáll környezetét, kapcsolatait – ügynökök és irattári anyagok alapján –, kapcsolatai közül be kell szervezni egy ügynököt, és ellenőrizni kell külföldi és belföldi kapcsolatait is – hangzott az utasítás.

A következő jelentés „Dinuț Marin” diákügynöktől érkezett, aki arról számolt be, hogy Gáll Ernő a tanteremben összegyűrt és eldobott egy papírt, amelyet a szünetben kollégái – Spiridon Dan, Iluț Petre és Dunărean D. – elolvastak. A papír egy „kemény” hangú levél volt Duca Aurel tartományi első titkárhoz, amelyben Gáll azt kifogásolta, hogy – bár Balogh Edgárral együtt a listán szerepelt – „nem hívták meg őket a megyei pártvezetés megválasztását követő [1968. február 17-i – T. Sz. Z.] bankettre”. Gáll emlékeztette az első titkárt, hogy őt nemrég Bukarestben a Központi Bizottságnál fogadta Leonte Răutu⁸ és Fazekas János,⁹ s a velük folytatott beszélgetés egyik következtetése szerint a sajtónak szoros kapcsolatot kell tartania a helyi pártszervekkel. Az ügynök ismét elismerően szólt etikata-

náráról, akinek a tanári kar tagjai közül leginkább sikerült a diáksághoz közel kerülnie. Ugyanakkor úgy vélekedett, hogy miközben Gáll mindent elkövet a diákok kritikai érzékének fejlesztése végett, valójában „radikalizmusra”, radikális magatartásra készíti őket.¹⁰

A *Korunk* szerkesztőségébe beszerelt lehallgatási-berendezés révén szerzett anyagokat 1968. március 2-án foglalták össze. A feljegyzés annak a beszélgetésnek a részleteit ismertette, amelynek során Balogh Edgár – Gáll Ernő és a Kolozsvári Rádióstúdió nem azonosított munkatársa társaságában – kijelentette: „fokozott harcot kell indítani annak érdekében, hogy minden egyes magyar gyermeket magyar iskolába írassanak be, eddig ugyanis Romániában hatvanezer gyilkosságot hajtottak végre, s ez a számadat a kényszerűen román iskolába íratott magyar gyermekek száma”. Balogh szerint a 20. század a „nemzetek megújulásának” százada, és azt a romániai magyar kisebbségnek is ki kell használnia. A rádiós vendég kijelentette, hogy maga is arra fog törekedni, hogy a televízióban magyar nyelvű adásokat is sugározzanak, vagy legalább engedjék meg a budapesti adások vételét. Ugyanakkor naponta nyolcórányi magyar műsort szándékszik követelni a rádióban, és azt, hogy minden egyes egyetemi karon hozzanak létre magyar lektorátusokat. Balogh Edgár esetében több ügyről is szó esik a továbbiakban a feljegyzésben, így például arról, hogy román történelmi személyiségek nevét magyarosítja a lapban, izgatást végez a székely megyék ügyében, és az a feltett szándéka, hogy rehabilitálni kell az egykori *Helikon* folyóirat köré csoportosult nacionalista írókat. Gáll Ernő esetében röviden megismételték azokat az információkat, amelyeket március 1-jén „Dinuț Marin” diákügynöktől megtudtak.¹¹

Az 1968. május 14-én készített feljegyzés szerint Balogh Edgár, Gáll Ernő és Jordáky Lajos tizennégy pontos emlékeztetőt készítettek, amelyet végül csak Balogh Edgár írt alá és nyújtott be a megyei pártbizottság titkárának. Ebben nem a Magyar Népi Szövetség vagy a MADOSZ újraalakítását, hanem olyan magyar tanács, olyan független magyar közigazgatási szerv létrehozását kérte, amely a magyar többségű területeken működjön. Balogh kijelentette: nem kért többet, mert attól tart, hogy a magyar tömegek nem képesek nagyobb lépést tenni, és ezzel Gáll Ernő is egyetértett. Balogh azért megjegyezte, hogy nemrég hóstátiak multságán vett részt, ahol „a legvadabb irredenta dalokat énekelték”, mindenképpen támaszkodhatnak tehát a magyar tömegekre. A feljegyzés utalt arra is, hogy Huszár Sándor, az *Utunk* szerkesztője¹² bevallotta Baloghnak, hogy ő is emlékeztetőt készít, amelyben egész napos magyar rádióműsort követel.¹³

Az ún. 1968-as nyitás ellenére, Gáll Ernőt és társait ugyanúgy megfigyelték tehát, és velük kapcsolatban ugyanolyan kemény hangvételű anyagok készültek a Securitate irodáiban. S hogy ez távolról sem volt a titkosszolgálat magánakciója, arról egy másik feljegyzés tanúskodik a Securitate-iratcsomóban. Az 1968. május 21-én Gáll Ernőről készült feljegyzést a pártvezetésnek szánták, és abban megismételtek valamennyi Gállról addig összegyűjtött információt. A dokumentum jobb felső sarkába Oprea Florian százados kézírással rávezette: „Az RKP Megyei Bizottsága útján elküldtük Virgil Trofin elvt.-nak.¹⁴ Utasítottak, hogy vonjuk intenzív megfigyelés alá.”¹⁵

Mindezek ellenére, Gáll Ernőnek Bukarest megengedte, hogy 1968. szeptember 2–9. között a bécsi XIV. Nemzetközi Filozófiai Kongresszuson részt vegyen, és annak etikai szekciójában előadást tartson. E döntésben talán az is szerepet játszott, hogy a Securitate által róla kapott információkból sok esetben kiderült: a rendszer tökéletesítésének lehetőségében töretlenül bízik. Így például abból a jelentésből is, amelyet a bukaresti „Anton Andrei” fedőnevű ügynök Bujenița Dumitru őrnagynak 1968. május 11-én adott. Ebben az ügynök közölte: Gáll április 30-án meglátogatta, és beszámolt neki arról, hogy Erdélyben rendkívül pozitív visszhangot váltottak ki a rehabilitációk, még azok között is, akik sejtették, hogy Pătrășcanu¹⁶ rehabilitálása küszöbön áll. Úgy vélte, még akkor is pozitívum ez, ha a rehabilitálások időszerűségével és őszinteségével kapcsolatban viták vannak. Bevallotta az ügynöknek: szerinte ez a hazai élet fokozottabb demokratizálásának kezdete, s „maga az a tény, hogy emberek tízezrei olvasták a rehabilitálásokról szóló dokumentumokat, nagyon nagy nyereség a tömegek bizalma elnyerésének szempontjából”. A jelentést a bukaresti belföldi hírszerzési vezérigazgatóság 1968. május 23-án továbbította a kolozsvári Securitaténak.¹⁷

Nem lankadt azonban a titkosszolgálat kíváncsisága afelől, hogy a Gáll által Nyugat-Németországból behozott „Mi nem szocializmus” című pamfletről kik szereztek Kolozsváron tudomást. 1968. június 5-én készült az a feljegyzés, amelynek tanúsága szerint a Kołakowski-írást Tóth Sándor, Földes László, Földes Mária és Bajor Andor olvasták. A feljegyzés röviden jellemezte is a szóban forgó személyeket. Tóth Sándor zsidó, párttag, egyetemi előadótanár, akinek számtalan nacionalista és ellenséges megnyilvánulása ismert; Földes László zsidó, kizárták a pártból, egyetemi előadótanár és irodalomkritikus, akit a Securitate 1967 tavaszán ellenséges tevékenység miatt vizsgált, aki akkor határozottan megtagadta, hogy kapcsolatairól nyilatkozatot írjon, s aki „egészségtelen” álláspontokat képvisel; Földes Mária

szintén zsidó, párton kívüli, dramaturg, ellenséges megnyilvánulásairól ismert, könnyelmű és fecsegő; Bajor Andor pedig magyar nemzetiségű, szerkesztő, ellenséges és nacionalista megnyilvánulásairól ismert, „főként amikor alkoholos italok hatása alatt áll”, többször kezelték az ideggyógyászaton, és nem lehet vele szóba állni, mert megbízhatatlan.¹⁸

Ugyanakkor született a pamfletet elolvasó hatodik személynek, Bodor Pálnak a jellemzéséről és a Gállhoz fűződő viszonyáról készített külön feljegyzés. Eszerint Bodor párttag, 1967 nyaráig az *Utunk* folyóirat szerkesztőségi főtítkára volt, amikor kinevezték a bukaresti Irodalmi Könyvkiadó magyar részlegének igazgatójává. „Kolozsvári tartózkodása idején egyes nacionalista megnyilvánulásait jelezték. Politikai jellegű provokációi miatt egyes értelmiségiek arra gyanakodtak, hogy a Securitate-szervek informátora.”¹⁹ A dokumentum szerint Bodor baráti viszonyban állt Gállal, s amikor Kolozsvárra jön, meglátogatja. Legutóbbi, 1967. december 4-i látogatása alkalmával Gáll felolvasta neki és olvasásra átadta a „Mi nem szocializmus” című anyagot. A feljegyzés úgy vélte, hogy Bodor „expanzív természet, arra vágyik, hogy személyes céljai megvalósításának érdekében »magas körökben« alakítson ki kapcsolatokat. Sógora Gere elvt.-nak,²⁰ az RKP KB Végrehajtó Bizottsága póttagjának, az RKP KB titkárának”.²¹

Azonos, 1968. június 5-i keltezésű a Halmos György zongoraművészre vonatkozó feljegyzés. Tudják róla, hogy „párttag, jó zongorista, aki többször járt hivatalosan külföldön, egészséges gondolkodású, és kapcsolatban áll bizonyos kétes zsidó elemekkel. Jelenleg Leipzigban van, ahonnan 1968. június 20-án kell visszatérnie. (...) Érdekelt abban, hogy jó viszonyban legyen azokkal a szervekkel, amelyekről külföldi utazásai függnék. Féltős és befolyásolható. Tavaly ősz óta normája van a bukaresti konzervatóriumban is, és oda szándékszik költözni végleg. Felesége, Zsuzsa orvos a kolozsvári Vérbegyűjtő és -Tartósító Központban” – mutatott rá a feljegyzés. A dokumentumra, kézírással, az egyik olvashatatlan aláírású Securitate-vezető ráírta: „Pereş elvt., Duca elvt. egyetért azzal, hogy álljunk szóba Halmossal. Evégett küldjük el a bukaresti I. Igazgatóságnak javaslatunkat. (Esetleg szervezzük be.) Sürgős.”²² A bukaresti központnak küldött, Ioana Constantin alezredes és Muşuroia Gheorghe őrnagy által aláírt átiratban a kolozsváriak kifejtették: arra a következtetésre jutottak, hogy a „Mi nem szocializmus” című anyag megszerzése érdekében rá kell venniük valamilyen az annak létezéséről tudomással bíró személyeknek, hogy feljelenítésben jelezzék ezt a pártszerveknek. E célból elemezték mind a nyolc személyt, akik a cikket olvasták (a hat feljebb felsoroltat, Gállt és feleségét),

és azt feltételezik, hogy a legcélszerűbb Halmos György zongorista felhasználása lenne, aki ugyan nem barátja Gáll Ernőnek, de felesége révén bejutott annak baráti körébe. Jellemezték Halmost, megismételték, hogy „félős természetű, befolyásolható, és érdekelt jó viszonyban lenni szerveinkkel, hogy megkönnyítsük külföldre utazását (főképp kapitalista országokba, ahol eddig nem járt). Vele a H. C. M. 957²³ szellemében szándékozunk beszélgetni, s ezt később kiterjesztenénk más olyan személyekre is, akikről esetleg tudja, hogy külföldön nem megfelelően viselkedtek, tiltott anyagokat hoztak az országba, vagy akik az állam érdekeinek ártó kapcsolatokat létesítettek”. Kitartóan szándékoztak Halmostól adatokat követelni a Gáll által behozott anyagról, amíg csak bevallja, hogy ismeri azt. Aztán könnyen rávehetik, hogy ezt hozza az RKP megyei bizottsága első titkárának tudomására, mivel Gáll Ernő párttag, és vezető beosztásban dolgozik. Megjegyezték, hogy a tervet a megyei első titkár is elemezte, és annak végrehajtásával egyetértett.²⁴ Bukarestből 1968. július 1-jei keltezésrel érkezett válasz, amelyben a tervet a felterjesztett formában jóváhagyták,²⁵ a dossziében azonban semmilyen dokumentum annak további sorsáról nem található.

1968 nyarán folytatták Gáll Ernő egyetemi megfigyelését is. 1968. július 16-án „Dinuț Marin” diákügynök összefoglaló jelentést írt a Securitátnak az egyetemi évben lezajlott etikai kurzusról.²⁶ A tanév során készített jegyzetei alapján az ügynök közölte, hogy az előadott anyag lefedte a tantervet, az érintett tematika tekintetében is, csak hogy az előadott anyagot semmiképpen nem lehet a „marxista etika” keretébe helyezni, s a Gáll által használt nyelvezet nem a hagyományos marxista kifejezéseket vonultatta fel, hanem a nyugati marxista kritikákban használt terminológiát. A diák elismerte, hogy a marxizmus előtti és a nem marxista elméletek ismeretetésével, tanára valójában a marxizmus hiányosságait akarta tisztázni, de végül tisztán látszott Gáll igyekezete, hogy diákjaiba „beleoltsa a cél nélküli radikalizmust, amely őt magát is jellemzi”. Az ügynök szerint Gáll azt sugallta, hogy a diákoknak fenntartásokkal kell fogadniuk a marxista doktrínát, meg kell különböztetniük a marxista elméletet annak gyakorlati eredményeitől, és a realitásokkal, illetve az alternatív filozófiai rendszerekkel ütköztetve azt, javításokat kell majd végrehajtaniuk benne. Hiszen a forradalom végrehajtói nem voltak igazi marxisták, „arisztokratizálódtak”, és elárulták a forradalmat. A társadalom pedig visszaváltozott fogyasztói társadalommá. A tanár „csaknem teljes megegyezést látott a »sztálinizmus« és a »hitlerizmus« között, ami az egyén szabadságának teljes korlátozását,

a szellemiség- és kultúraellenességet, a radikális értelmiségi hozzáállás felszámolását, a társadalomban elhintett totális kételkedést és egyénellenes agresszivitást, azaz a végtelen számú gyilkosságot, a koncentrációs táborokat és az abszolút bürokráciát illeti. A forrás szerint valamennyi diák rajongott Gáll Ernőért és Ion Aluaşért,²⁷ és Grigore Zanc²⁸ nevű kollégája ezt meg is írta a *Viaţa studentescă* diáklap hasábjain. Zanc azt is tudta, hogy kolozsvári látogatása alkalmával, Leonte Răutu megkérdezte Aluaştól: „Aluaş elvt., mit mond maga és Gáll professzor a diákoknak, miféle más valóságot tárnak fel előttük, hogy annyira lelkesednek magukért?” Az ügynök úgy tudta, hogy a tisztseghalmaz tiltása okán Gállnak el kell mennie az egyetemről, „amiért kár lenne”. Mielőtt a jelentését megírta, az ügynök kikérte Gáll Ernőről néhány diáktársának – köztük Zanc Grigore, Buduşan, Mihai Constantin, Huţ Petre és Herlea Rodica, valamennyien IV. éves filozófushallgatók – a véleményét is. A tartótiszt a Gállra vonatkozó információkból azt szűrte le, hogy a kurzusokon és a szemináriumokon olyan „reakciós” tételeket vitatott meg, amelyek „az állambiztonságot érintik”, és utasította az informátort, hogy figyelje meg, milyen hatásokat váltanak ki ezek a tételek diáktársaiban.

További rossz pontot képezett Gáll Ernő titkosszolgálati megítélésében az az ügynöki jelentés, amelyből kiderült, hogy a csehszlovákiai helyzetet elemző külföldi sajtóanyagokat terjeszt (amelyek a Magyar Távirati Iroda és az újvidéki *Magyar Szó* napilapban jelentek meg),²⁹ s amelyet a Maros Megyei Állambiztonsági Felügyelőség küldött Kolozsvárra.³⁰ Csak-hogy amire ez az anyag átérkezett Kolozsvárra, Gáll Ernő már Ausztriában volt, a filozófiai kongresszuson, amelyen a részvételét Bukarest jóváhagyta.

A bosszú

Az iratcsomóban egyetlen dokumentum említi meg, hogy 1968 nyarán Nicolae Ceauşescu találkozott vezető romániai magyar értelmiségiekkel. Ebben is Gáll egyik magyarországi vendége hozta szóba az eseményt. Pedig az 1968. június 28-án lezajlott találkozó – amelyen a párt főtitkárának a magyar értelmiségiek sérelmeivel és követeléseivel kellett szembesülnie – fontos engedményekre kényszerítette a pártvezetést. Ennek nyomán hozták létre a Kriterion Könyvkiadót, *A Hét* című hetilapot és a Román Televízió magyar nyelvű adását, és – az 1968-as csehszlovákiai események hatására is – átmenetileg lazítottak egy keveset a magyarságot érintő sok-

rétű megszorításokon. Nem sikerült azonosítanom, hogy valójában kicsoda is a Gáll Ernőt meglátogató budapesti „Straiski Ianos” és két társa, akikkel Gáll és felesége, Szilágyi Júlia 1968. augusztus 11-én lakásukon beszélgetést folytattak. A vendég pontosan tudta, hogy június végén a magyar értelmiségiek a román pártfőtitkárral találkoztak, és ezzel, továbbá az erdélyi magyarság általános helyzetével, a romániai magyar és a román értelmiség viszonyával, Erdély hovartartozásával, az erdélyi magyar–zsido viszonytal kapcsolatos kérdésekről beszélgettek. Gáll egyebek mellett azt mondta, hogy román részről éppen kompenzálnak, és átírják a történelmet. A vendég – aki bevallása szerint sok más erdélyi magyar értelmiségivel is tárgyalt – a továbbiakban a magyarellenes megnyilvánulásokról, a román pártvezetés nacionalista törekvéseiről, a román–kínai viszonyról, Románia részletes történelmének megírásáról, illetve arról érdeklődött, hogy a hatalom a *Korunk*-nál közvetlen vagy közvetett cenzúrát alkalmaz.³¹ A beszélgetés tartalmáról a kolozsvári Securitate átiratban tájékoztatta a megyei első titkárt, Duca Aurelt.³²

Nem derül ki a CNSAS által kiadott titkosszolgálati dossziéból, hogy milyen indoklással, tény azonban, hogy Gáll Ernőt – miután előzetes értesítést kapott róla – nem hívták meg 1968 őszén sem a kolozsvári, sem pedig az országos Magyar Nemzetiségi Tanács megalakuló értekezleteire, és ez Gállt érzékenyen érintette, mert ilyenképpen az újonnan alakult szervezet vezetőségéből is kihagyták. Az ennek következtében kialakult kolozsvári híresztelések alapján, Gáll úgy érezte, bizalmi válságba került, s 1968. november elején már az a gondolat foglalkoztatta, hogy lemond *Korunk*-főszerkesztői tisztségéről. Kiderül ez egyértelműen abból a jelentésből, amelyet a „Ștefan” fedőnevű bukaresti ügynök készített a Securitate számára azt követően, hogy november 11-én Gáll feleségével, Szilágyi Juliával találkozott és beszélgetett. Az ügynök Balogh Edgárt is megkérdezte ez ügyben, aki igazolta Gáll szándékát, és közölte, hogy mivel sem filozófiai, sem szociológiai, de általában tudományos felkészültsége nem éri fel a Gáll Ernőét, ha a főszerkesztő lemond, maga sem maradhat a *Korunk*-nál.³³

A kegyelemdőfessel a kolozsvári Securitate azonban még tartozott Gállnak. Felvették tehát Ivaș Ioan százados útján a kapcsolatot Karl Klausen nyugatnémet állampolgárral, aki valójában Kohn Hillél fia, a néhány évvel korábban Kolozsvárról emigrált Kohn György volt. Az említett százados éveken át a kolozsvári útlevéosztályon dolgozott, feltehető tehát, hogy Kohn Györgyöt egyik hazalátogatásakor hívták be az útlevéosztályra, és ott beszélgettek vele. Kohn elmondta a Securitaténak, hogy – valószínűleg

korábbi utasítások alapján – felvette a kapcsolatot és beszélgetett a Konstanz am Bodensee város egyetemén oktató Rolf Dahrendorf professzorral, az ottani szociológiai tanszék vezetőjével és asszisztensével, dr. Burisch-sal. Utóbbtól tudta meg, hogy amikor 1967-ben Gáll ott járt, magyarnak adta ki magát, és a magyar ügy elkötelezett védelmezőjeként lépett fel. Élesen elítélte a két kolozsvári egyetem egyesítését, közölte, hogy a magyarok semmilyen téren nem élveznek ugyanolyan jogokat, mint a románok, és hogy a nemzetiségek általános helyzete ugyanaz, mint a sztálinista időszakban. Gáll panaszkodott arról is, hogy az erdélyi magyarok nehezen élnek. Burisch szerint Gáll a román külpolitikáról is beszámolt neki, és egy sor olyan értékes adatot adott át, amelyek a későbbiekben hasznosnak bizonyultak, és sok tekintetben megvilágították előtte a romániai helyzetet. Kohn György közölte azt is, hogy amikor egy évvel korábban Kolozsváron járt, találkozott Gállal az utcán, akinek elmondta, hogy milyen beszélgetést folytatott konstanzi vendéglátóival. Ettől Gáll Ernő zavarba jött, és tagadta Burisch állításait. Azóta, amikor találkozik vele, Gáll mindig fél, bár Kohn megígérte neki, hogy amit megtudott, nem fogja elmondani senkinek.³⁴

A Kohn Györgytől megtudottakat a kolozsvári állambiztonságiak augusztus 9-én jelentették a bukaresti Belföldi Hírszerzési Vezérgazgatóságnak. Az átirat nagyon keményen fogalmazott: azt állította, hogy „nyugat-németországi látogatása során Gáll Ernő az országot befeketítő beszélgetéseket folytatott, és súlyos nacionalista megnyilvánulásai voltak. Ugyanakkor jelenleg is nacionalista álláspontot képvisel, és ellenséges megnyilvánulásai vannak”. Tájékoztatták egyben a bukarestieket, hogy mivel Gáll Ernő számára felmerült a valamennyi országra érvényes útlevél kiadása, és ez ügyben Bukarestből a kolozsvári Securitatét megkeresték, ezúttal az útlevél-kibocsátást „negatívan véleményezik”.³⁵

A Securitatét tulajdonképpen nem érdekelte, hogy Gáll Ernő valójában mivel foglalkozott, és mire összpontosított Nyugat-Németországban. Erről ugyanis – ha másból nem – későbbi feleségének, Schrodt Évának írt leveléből és képeslapjaiból szinte teljes képet alkothatott volna. Ezekben Gáll Ernő rendkívüli érzékletességgel írta le azokat a helyeket, amelyeket meglátogatott, és tényszerűen beszámolt találkozóiról és vendéglátóiról is, akik többnyire egyetemi oktatók és kutatók voltak. Álljon itt egy jellemző részlet az 1967. október 30-án írt levélből, amelyben müncheni, heidelbergi, kölni és Rajna-völgyi látogatásának élményeit ismertette, köztük a kölni dóm és egy Chagall-kiállítás megtekintését is:

„Ma Kölnben voltam. Még alig tértem magamhoz. Képzeld el a dómot, amihez foghatót én még nem láttam. Lenyűgöző és felemelő egyben az emberi alkotásnak és magasba törésnek ez a remekműve, amely több száz évig épült. Csodák csodájára nagyrészt épségben maradt, noha az egész környéke elpusztult. Holnap ismét bemegyek, hogy valamit is rögzíteni tudjak az ezer és ezer szobor, dombormű, festmény, vitrázs, torony tömkelegéből.

Nagy szerencsém volt: még nyitva találtam a Chagall-kiállítást, amely átfogja egész életművét. Rendkívüli hatást tett rám a reprodukcióiból már ismert képek gyűjteménye, amely jellegzetesen zsidó-bibliai tematikájával és légkörével Keletet idézi. Igen érdekes volt megfigyelni a közönség találkozását ezzel az ótestamentumi atmoszférát modern eszközökkel közvetítő tárlattal. Van egy hátborzongató Keresztre-feszítése, amely Krisztust zsidó imaköpenybe burkoltan ábrázolja, körülötte pedig a pogromok jelenetei. Égő zsinagógák, menekülő emberek. Chagall a képet 1938-ban festette, az első nagy náci-pogromok idején.”³⁶

A titkosszolgálatot azonban mindezek a frissiben lejegyzett beszámolók távolról sem érdekelték. Más volt a dolguk: kimutatni benne a rendszerellenességet és a magyar nacionalizmust. Következésképpen a Gáll Ernő körül kialakult bizalmi válság kiteljesedett. Az 1969 őszén megtartott római szociológiai kongresszuson részt vevő román delegációból csak neki nem hagyták jóvá a kiutazását. Nem volt mit tennie, elutazott Bukarestbe, hogy tisztázza az ügyet, akárcsak a korábbiakat, hogy kihagyták a Magyar Nemzetiségi Tanácsból, és az RKP X. Kongresszusára sem hívták meg. Ügynökjelentésből tudjuk azt is, hogy a fővárosban kiknél kopogtatott: Ghișe Dumitrunál,³⁷ Fazekas Jánosnál és Ardeleanu Iosifnál³⁸ járt. Valamennyien biztosították arról, hogy sem a *Korunkkal*, sem pedig vele szemben nem merül fel a bizalmi válság kérdése – jelentette a „Filip Andrei” fedőnevű ügynök. A tartótiszt megjegyezte: tudomása szerint, Gáll a pártszervek jóváhagyásával nem kapott útlevelet, hogy a szociológusok római konferenciájára elmehessen.³⁹

Szintén „Filip Andrei”-től tudható, hogy 1970. február 20-án Gáll Ernő ismét Bukarestben járt, a Társadalomtudományi Akadémia alakuló ülésén, ahol az akadémia vezetőségi tagjává választották. Amikor erről az ügynöknek beszámolt, Gáll elmondta: nagy elégtétel ez számára, hiszen az elmúlt időszakban több személyes sértést kellett elviselnie, de azok valószínűleg helytelen helyi megítélésekből következtek, most pedig bebizonyosodott, hogy „a fenti elvtársak” mégis jó véleménnyel vannak róla. Úgy vélekedett,

valószínűleg a kisebbségi kérdés esetében is így működnek a dolgok: vidéken megkülönböztetési próbálkozások tapasztalhatók, miközben Bukarestben jóindulatot tapasztalt minden felvetett kérdés tekintetében.⁴⁰

Minden bizonnyal 1969 őszi bukaresti „tisztázó” megbeszélései a központi pártvezetőkkel, továbbá akadémiai tagsága és vezető testületi minősége alapozta meg, hogy a Securitate 1970 tavaszán lezárta Gáll Ernő megfigyelési dosszióját, és irattárba küldte. Persze, nehezebb lehetett a titkosszolgálatnak beismernie, hogy Gáll megfigyelése alaptalan, ezért az írásban megfogalmazott javaslat valójában első lépésben arra vonatkozott, hogy a 147. számú, 1964. március 24-én indított, „Bartha” fedőnevű informatív akcióból a Gáll Ernő megfigyelésére vonatkozó anyagot különítsék el. „Bartha” Balogh Edgár megfigyelési fedőneve volt. Ezt fontos tudnunk ahhoz, hogy megértsük, miért folytatódott a javaslat ekképpen: „Mivel a létező anyagokból kiderült, hogy nevezettek (Balogh és Gáll) nem folytatnak együttesen ellenséges tevékenységet, és mivel az utóbbi időszakban összeveszték, javasoljuk a Gáll Ernőre vonatkozó anyag elkülönítését és lezárását.” Ami azonban ennél fontosabb, hogy kiderült: az akció célja az volt, hogy dokumentálják „Balogh Edgár és Gáll Ernő közös nacionalista-irredenta tevékenységét”. Egyszóval, Gáll Ernőt a Securitate ekkor már irredentának tekintette. A javaslatot Uțiu Francisc őrnagy 1970. április 28-án írta, és felettese, Rugină Teodor alezredes hagyta jóvá.⁴¹

A Gállra vonatkozó összesen 1236 oldalnyi anyagot két nappal később, 1970. április 30-án levéltárba küldték. A lezárási feljegyzés rámutatott: az akciót azért indították Balogh és Gáll ellen, mert „véltetően szervezett tevékenységet folytattak a magyar nacionalisták vonalán”. „Mivel azonban a róla begyűjtött anyag kis jelentőségű, a Gáll Ernőről szóló dokumentumokat elkülönítettük, és a Nyilvántartási Osztály levéltárába küldtük” – szövegezte az indoklás.

Gáll Ernő helyzete normalizálódni látszott, s ennek nyomán, 1970-ben, Párizsba is kiengedték, hogy a francia Szociológiai Társaság által szervezett tapasztalatcserén részt vegyen. Ez a nyugalmi állapot azonban mindössze hét hónapig tartott. 1970. december 9-én ugyanis Pereș Alexandru alezredes összefoglaló feljegyzést írt Gállról, amelyben felvetette, hogy nyugati útjain valószínűleg a nyugatnémet hírszerzéssel⁴² is kapcsolatba került, és amelyre december 12-én Oprea Florian alezredes utasításképpen ráírta: „indítsanak széles körű megfigyelési akciót Gáll Ernőről, és tíz nap alatt mutassanak be intézkedési tervet ezzel kapcsolatban”.⁴³ Az új akcióban Gáll Ernő megfigyelési fedőneve a „Graur” volt, és ennek az 1971. január 13-án

indított akciónak a hivatalos indoklása a Securitate-iratok szerint: „[ha-za]árulás titkok továbbadása által”.⁴⁴ Ez a minősítés az egész ügyet már egyértelműen a büntetőjog kategóriájába utalta, és azt eredményezte, hogy Gáll Ernő megfigyelése – időnkénti dosszié-lezárási intézkedések ellenére –, a CNSAS által kiadott iratok szerint legalábbis, 1989 decemberéig, de valószínűsíthető, hogy azt követően is tartott.⁴⁵

A rendszer és a marxista

A feltárt dokumentumok megdöbbentő képet rajzolnak a korról, és több következtetés levonását teszik elkerülhetetlenné. Egyfelől adott ugyanis a saját korábbi dogmatizmusával szembe forduló Gáll Ernő, aki úgy vélte, hogy a marxista filozófia újraértelmezése és revíziója elkerülhetetlen, és azt az időközben akár Nyugaton, akár a szocialista lágeren belül megszületett kritikai reflexiók alapján kell kötelező módon elvégezni. Gáll pontosan látta, hogy az 1960-as évek gondolkodásának fő áramlata Nyugaton és Keleten egyaránt a baloldaltól, mint a progresszió lehetőségéről szól, ez állott a neomarxista kritikai elméletnek, társadalomelméleti kutatásoknak és filozófiának a legnevesebb műhelyéhez, a Frankfurter Iskolához tartozók érdeklődésének a középpontjában, de erre ösztönözhetette őt Illyés Gyulának az 1960-as évek második felében a nemzeti kérdésben kikristályosodott álláspontja is.

Fontos észrevennünk, hogy ennek a célnak az elérését a hithű marxista Gáll a rendszeren belül képzelte el, amely rendszer tökéletesítésének a lehetőségében őszintén és töretlenül hitt. Ahogyan azt is elhitte, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. Kongresszusán mondott Hruscsov-beszéddel elindított, és Romániában, a Nicolae Ceaușescu hatalomra kerülését követően, önvizsgálattal és rehabilitálási kísérletekkel folytatott folyamat nyíltan szembenéz a múlt túlkapásaival, eltorzulásaival, törvénytelen ségével és borzasztó kegyetlenkedéseivel, és ennek eredménye mindenképpen a rendszer emberibbé, élhetővé tétele lehet. Bizonyítja ezt felszólalása az 1968 júniusában Nicolae Ceaușescu által összehívott értekezleten, amelyre a romániai magyar értelmiség legjavát hívták meg, és amelyen Gáll a kérdések és nehézségek nyílt felvetése, a kontraszelekció és a túlkapások viszszaszorítása mellett foglalt állást. Kifejtette ugyanakkor, hogy csak abban az esetben lesz képes a párt a maga oldalán mozgósítani a romániai magyarságot, ha minden feltételt biztosít „a magyar nemzetiség nyelvi és kul-

turális hagyományainak műveléséhez”, anyanyelvi oktatását minden szinten lehetővé teszi, és annak jogi és intézményes garanciáit biztosítja. Központi fórum létrehozását követelte, amely „a nemzetiségek kulturális tevékenységét koordinálja”, miközben „súlyos hibának” bélyegezte az ilyen típusú, korábban létező intézmények felszámolását. Sőt, nyíltan kritizálta a Securitate tevékenységét is: „Bizonyos szekuritáté szervek ambíciója volt, hogy nacionalista, szakadár, államellenes összeesküvéseket fedezzenek fel, és megpróbáltak ilyen jellegű cselekedetek vádjával terhelni a céljainkért küzdő elkötelezett aktivistákat és megpróbáltatott internacionalista hazafiakat. Lehallgatott telefonbeszélgetések. Levelezés. A szerkesztőségeket, egyetemeket és karokat elárasztották a besúgók. Fullasztó légkör volt, amiben nem lehetett lélegezni, nem lehetett élni. Sokan közülünk nem voltunk biztosak, hogy haza fogunk térni a munkahelyünkről. Szörnyű volt, Ceaușescu elvtárs. Őszintén be kell vallanom, hogy úrrá lett rajtunk a kétségbeesés, az iszonyú keserűség, és idegeink alig bírták a ránk nehezedő nyomást. Ezek az elítélendő gyakorlatok sokunkat elkésérítettek, meggyengítették egységünket, súlyosan károsították a párt nemzetpolitikáját.”⁴⁶

Maga az a tény, hogy az új pártfőtitkár hajlandó volt az elégedetlenségeket meghallgatni, reményre adott okot. Ma már világosan látjuk: túlzott reményekre. Hiszen ott állott másfelől a képmutató rendszer, amelynek valódi célja távolról sem a marxizmus revíziója volt, hanem elsősorban az, hogy az újonnan hatalomra jutott vezetők politikai helyzetét konszolidálja, és a személyi kultuszt, a terrort és az államkapitalista rendszert más, az új körülményekhez igazodó hatalmi eszközökkel tovább folytassa és kiteljesítse. Ez a rendszer a látszólagos visszalépések és lazítások rövid időszakaiban sem gondolta, hogy az ún. szocialista államok társadalmi viszonyait bármilyen csekély mértékben is liberalizálnia kellene, hogy ezekben az országokban az önálló cselekvést és gondolkodást meg kellene engednie. Igazolja ezt az is, hogy a Securitate által az évek során összehordott terjedelmes Gáll-iratcsomóban, legalábbis annak kutathatóvá tett részében, Gáll Ernő 1968-as bukaresti felszólalásáról – a már jelzett „Straiski”-beszélgetés kivételével – egyetlen szó sem esik.

Másfelől, Gáll Ernő megérezte és megértette az új idők üzenetét, és ennek korabeli írásaiban is jelét adta. Ha csak Jean-Paul Sartre írásának közlésére, pályájának méltatására figyeltek volna fel, ha Gállnak csupán az ún. keresztény egzisztencializmus irányában tanúsított nyitottságát vették volna figyelembe, s olyan gondolkodók írásainak publikálását, mint Gabriel Marcel, Emmanuel Mounier, Karl Jaspers és mások, vagy pedig az 1967-

ben indított, *A dialógus jegyében* című *Korunk*-rovatát,⁴⁷ amelyben a modern keresztény bölcsélet jelenségeire reflektált, a világi (agnosztikus vagy ateista) és a keresztény humanizmus közti párbeszédet szorgalmazva, a *Korunk* főszerkesztőjének számlájára máris elegendő „bűnt” írhattak volna. De a cél nem az volt, hogy tudományos meglátásaival vitába szálljanak (nem kizárható, hogy nem is értették azokat), hanem az, hogy „rendszerellenességét” és „nacionalizmusát” kimutassák, mert valószínűleg akkor a párttól éppen ezt a feladatot kapták. Furcsa, hogy az egyébként rendkívül körültekintő Gáll Ernő nem volt tudatában annak, hogy a rendszert első-sorban nem filozófiai vagy szociológiai írásai érdeklik, ezekre vonatkozó konkrét kritikai elemzést ugyanis a róla vezetett iratcsomó ebben az időszakban nem tartalmaz. Mi több, a Gáll Ernő *Számvetés* című 1995-ös memoárkötetében ilyesmire utalás sincsen. Mint ahogyan arra sem, hogy gyanítaná, hogy az őt folyamatosan megfigyelő és akkoriban rá fokozott nyomást gyakorló rendszer vele szemben komoly elvi vádakot felsorakoztathatott volna.⁴⁸

Ilyen körülmények között jutott el Gáll Ernő – és hozzá hasonlóan sok más kelet-közép-európai gondolkodó – oda, hogy a rendszer benne az ellenségét s nem pedig az elkötelezett hívét, de legalábbis a szövetségét látta. Az ellenség ellen pedig kötelezően fel kellett venni a harcot, minden eszközzel, és azt meg kellett semmisíteni. Nem volt bocsánat. A politikai hatalomnak alárendelt román állambiztonság sem cselekedhetett másképp, más célkitűzésekkel, másmilyen stratégia mentén, másmilyen logika vagy taktika alkalmazásával. Igyekezett tehát mindenben és mindenkinben felfedezni az ellenséget, a hatalmat és a rendszert veszélyeztető valamennyi vélt vagy valós jelenséggel szembeszállni. Ha pedig konkrét veszély nem létezett, akkor – fontosságukat, nélkülözhetetlenségüket igazolandó – vészhelyzeteket konstruáltak. Ilyen volt a magyar és a zsidó nacionalizmus is. És ezt legkönnyebben Erdélyben lehet megvalósítani, ahol a magyarok és a zsidók számaránya a pártban is jelentős volt, és ahol – bár az „Auschwitz-kérdést” minden oldalról „a nagy hallgatás” fala vette körül – a magyar–zsidó ellentét parazsa továbbra is égett. Ebben a kontextusban válhatott a szemükben a meggyőződéses marxista Gáll Ernőből a rendszer ellensége s a magyar identitást maradéktalanul vállaló zsidó származású baloldali értelmiségiből magyar nacionalista.

Más kérdés, hogy a Gáll-dosszié lapjaiból kivilágló magyar–zsidó ellentét tulajdonképpen a két világháború közötti népi–urbánus vitának a folytatását képezte, furcsa módon éppen marxista keretek között, és olyan idő-

szakban – a magyarországi 1956-os forradalmat követő véres megtorlás, az 1968-as európai diáklázadások és a prágai tavasz körülményei közepette –, amikor a marxizmus mélyreható kritikai átfogalmazása világszerte napirendre került. S miközben a világ elkezdte önmaga átvilágítását, az erdélyi értelmiségi körökben a zsidóellenesség ismét fellángolt.

Gáll Ernő személyes tragédiája, az asszimilációs törekvéseinek a kudarca is bőven benne van ebben a történetben: a magyarok zsidónak, a zsidók a magyarokhoz átpártoltnak, a románok pedig magyar vagy elmagyarosodott zsidónak tekintették, és e csoportok közül valójában egyik sem fogadta el őt maradéktalanul. A Securitate által összeállított dossziékból Gáll Ernő vívódásai is remekül kirajzolódnak. Vitáik Balogh Edgárral szimpotomatikusak a korra nézve, még akkor is, ha azokat mindkét fél igyekezett – a látszat megőrzése érdekében – mederben tartani. A közöttük létező elvi ellentétek ugyan szintén elviekben dőltek el végül, de ezen elvek egymásnak feszüléséből felsejlenek a romániai magyar hatalmi csoportok közötti nézetkülönbségek okozta játékok csakúgy, mint a viták lényege, amely leegyszerűsítve arról szólt, hogy ki a jó magyar, és ki a jó marxista. Mindezekből teljes mértékben érthető, hogy miközben a *Korunk* vonalát és szerkesztését illető elképzeléseik és törekvéseik eltérők voltak, azok mentén végeredményben mindkettőjük a közügyet, a közjót próbálta szolgálni, és mindketten a nemzetiségi kérdés elkötelezettjei voltak. Mégpedig olyan körülmények között, amikor a hatalom mindkettőjük ellen egyformán harcolt, és a köztük létező elvi ellentétek ismeretében arra kényszerítette őket, hogy a *Korunk* élén hosszú éveken át „kényszertársbérletben” éljenek. Az ellenük menetrendszerűen felhozott vádak és fenyegetések ellenére azért őrizhették meg pozícióikat, mert a kommunista párt a kipróbált elvtársakat menetrendszerűen megfenyítette, megalázta és megbüntette, majd tovább dolgoztatta őket. És mindketten vállalták ezt a játékot, hiszen ha esetleg rá is döbrentek időnként arra, hogy a marxizmus zsákutcába vezet, a választásuk magában foglalta a jobbítás reményét és a lehetőséget a nemzeti kérdés kezelésére.

Megdöbentő persze az is, hogy a politikai szférából meghatározott irányvonalat követve és saját hipotéziseit igazolandó, a Securitate mi mindenre volt képes. Gáll Ernőt lehallgatták hivatalában és a lakásán, ellenőrizték a levelezését, rögzítették telefonbeszélgetéseit, és számtalan ügynököt állított rá a *Korunk* szerkesztőségében, az egyetemen, s bárhol, ahol megfordult. Amikor pedig valamennyi vele kapcsolatos információ egybegyűlt, az összképet nem akarta látni, s abból kizárólag azt válogatta ki, ami a sa-

ját feltevéseit és a hatalom elvetemült céljait volt hivatott bizonyítani, igazolni. Információit csakis arra használta fel, hogy a pártnak bebizonyítsa: végzi a dolgát. Ehhez pedig szüksége volt olyan vezető értelmiségiek megfigyelésére, mint Gáll Ernő, érthető tehát, hogy Gáll Ernőt nem távolították el sem egyetemi, sem szerkesztőségi munkahelyéről. Emiatt is alakul ki az iratokat vizsgálóban az a benyomás, hogy a Securitate valóban mindent látott, mindent hallott, és mindenről tudomást szerzett, csak hogy ebből a rengeteg információból – semmit nem értett. Nem is akart persze megérteni semmit, és ezt nem is kérte tőle senki, mint ahogyan komoly, a társadalom valós problémáira rámutató elemzések elkészítését sem. Ehelyett mondvacsinált ügyeket kreált a pártutasítások mentén, hogy saját létét biztosítsa, és fontosságát igazolja.⁴⁹ Nem az volt ugyanis a feladata, hogy megértse a politikai, gazdasági, társadalmi vagy éppen művelődési folyamatokat, hanem hogy a társadalom valamennyi tagját megfélemlítse, és mindenkit terror alatt tartson. Az elnyomás volt a dolga.

S ha már létrehozták az irredenta osztályát, akkor kötelező módon be kellett bizonyítania, hogy a magyarok nacionalisták, revizionisták – és irredenták is. Semmiképpen nem állhatott elő olyan eredménnyel, hogy irredenták tulajdonképpen nincsenek, vagy pedig azok társadalmi szerepe és befolyása elhanyagolható. Emiatt lett a rendszer szemében Gáll Ernőből előbb nacionalista, aztán revizionista, és végül irredenta is. Kétségtelen, magyarnak tartotta magát, a magyarság helyzetének megoldatlansága nagymértékben foglalkoztatta, de a nacionalizmus, a revizionizmus és az irredentizmus olyan messze álltak tőle, mint Makó Jeruzsálemtől...

MI A SZOCIALIZMUS?

Írta: Leszek Kotakowski

Meg fogjuk mondani nektek, hogy mi a szocializmus.

De előbb meg kell nektek mondanunk, hogy mi nem a szocializmus. Ez olyan kérdés, amelyről egykor a véleményünk egészen más volt, mint ma.

Nos, a szocializmus nem:

Olyan társadalom, amelyben az a személy, aki nem követett el bűncselekményt, otthon ül, és várja a rendőrséget.

Olyan társadalom, amelyben bűncselekmény, ha egy bűnöző testvére, fia vagy felesége vagy.

Olyan társadalom, amelyben egyik ember azért boldogtalan, mert azt mondja, amit gondol, a másik pedig azért boldogtalan, mert nem azt mondja, amit gondol.

Olyan társadalom, amelyben valaki azért él jobban, mert egyáltalán nem gondolkozik.

Olyan társadalom, amelyben egyik ember azért boldogtalan, mert zsidó, a másik pedig azért boldog, mert nem zsidó.

Olyan állam, amelynek katonái elsőként vonulnak be egy másik ország területére.

Olyan állam, ahol bárki, aki dicshimnuszokat zeng a vezetőkről, jobb helyzetben van.

Olyan állam, amelyben valakit tárgyalás nélkül el lehet ítélni.

Olyan társadalom, amelynek vezetői saját magukat nevezik ki tisztségeikbe.

Olyan társadalom, amelyben tíz ember él egyetlen szobában.

Olyan társadalom, amelynek analfabétái és himlőjárványai vannak.

Olyan állam, amely nem teszi lehetővé a külföldi utazást.

Olyan állam, amelyben több a kém, mint a nővér, és több ember van börtönben, mint kórházakban.

Olyan állam, ahol a tisztviselők száma gyorsabban nő, mint a dolgozóké.

Olyan állam, amelyben az embert hazugságra kényszerítik.

Olyan állam, amelyben az ember kénytelen tolvaj lenni.

Olyan állam, amelyben az ember rákényszerül a bűnözésre.

Olyan állam, amely gyarmatokkal rendelkezik.

Olyan állam, amelynek szomszédjai átkozzák a földrajzot.

Olyan állam, amely kiváló sugárhajtású repülőgépeket és a rossz cipőket gyárt.

Olyan állam, amelyben a gyávák jobban élnek, mint a bátrak.

Olyan állam, amelyben az ügyvédek csaknem minden esetben egyetértenek az ügyésszel.

Birodalom, zsarnokság, oligarchia, bürokrácia.

Olyan állam, amelyben nagyon sokan Istent keresik, hogy vigaszt találjanak nyomorúságukra.

Olyan állam, amely grafománokat díjaz, és jobban tudja a festőknél, hogy melyik a legjobb festészet.

Olyan nemzet, amely elnyom más nemzeteket.

Olyan nemzet, amely el van nyomva egy másik nemzet által.

Olyan állam, amely azt akarja, hogy minden polgárának azonos véleménye legyen a filozófiáról, a külpolitikáról, a gazdaságról, az irodalomról és az etikáról.

Olyan állam, amelynek kormánya meghatározza polgárainak jogait, de amelynek polgárai nem határozzák meg a kormány jogait.

Olyan állam, amelyben az ember az őseiért felelős.

Olyan állam, amelyben a lakosság egyik része negyvenszer magasabb fizetést kap, mint a többiek.

Olyan kormányzati rendszer, amellyel szemben a legtöbb kormányzott ellenséges.

Egyedülálló, elszigetelt állam.

Elmaradott országok csoportja.

Olyan állam, amely nacionalista szlogeneket használ.

Olyan állam, amelynek kormányai úgy gondolják, hogy semmi sem fontosabb, mint a hatalmuk.

Olyan állam, amely paktumot köt a bűnözéssel, majd alkalmazza ideológiáját a paktumhoz.

Olyan állam, amely azt szeretné, hogy külügyminisztériuma határozza meg az egész emberiség politikai véleményét.

Olyan állam, amely nehezen képes különbséget tenni a rabszolgaság és a felszabadulás között.

Olyan állam, amelyben a rasszisták szabadságot élveznek.

Olyan állam, amely aktuálisan létezik.

Olyan állam, amelyben léteznek magántulajdonú termelési eszközök.

Olyan állam, amely szilárdan szocialistának tekinti önmagát, mert megszüntette a termelési eszközök magántulajdonát.

Olyan állam, amelynek gondot okoz a társadalmi forradalom és a fegyveres támadás között különbséget tenni.

Olyan állam, amely nem hiszi, hogy az embereknek a szocializmus alatt boldogabbaknak kellene lenniük, mint máshol.

Olyan társadalom, amely a szomorúság maga.

Kasztrendszer.

Olyan állam, amely mindig ismeri az emberek akaratát, még mielőtt megkérdezné őket.

Olyan állam, amely büntetlenül képes az embereket meggyötörni.

Olyan állam, amelyben a történelemszemlélet törvényerejű.

Olyan állam, amelyben a filozófusok és írók mindig ugyanazt mondják, mint a tábornokok és a miniszterek, de mindig utánuk.

Olyan állam, amelyben a városok utcaterképe államtitok.
Olyan állam, amelyben a parlamenti választások eredménye mindig megjósolható.
Olyan állam, ahol kényszermunka létezik.
Olyan állam, ahol feudális kötelékek léteznek.
Olyan állam, amely monopolizálja a világról szóló minden ismeret átadását állampolgárainak.
Olyan állam, amely úgy tartja, hogy a szabadság lényege az államnak való engedelmesség.
Olyan állam, amely úgy véli, nincs különbség az igazság, illetve között, amiben hinni számára hasznos.
Olyan állam, ahol egy egész népet, akarata ellenére, áttelepíthetnek máshova.
Olyan állam, amelyben a dolgozóknak nincs befolyása a kormányra.
Olyan állam, amely úgy véli, hogy egyedül ő képes megváltani az emberiséget.
Olyan állam, amely úgy véli, hogy mindig igaza van.
Olyan állam, amelyben a történelem a politika szolgája.
Olyan állam, amelynek polgárai nem olvashatják a kortárs irodalom legnagyobb alkotásait, nem láthatják a kortárs festészet legnagyobb alkotásait, és nem hallhatják a modern zene legnagyobb műveit sem.
Olyan állam, amely mindig nagyon elégedett önmagával.
Olyan állam, amely azt állítja, hogy a világ nagyon bonyolult, de valójában úgy véli, hogy rendkívül egyszerű.
Olyan állam, amelyben hosszasan meg kell szenvedni, mielőtt orvoshoz jutsz.
Olyan társadalom, amelynek koldusai vannak.
Olyan állam, amely meg van győződve arról, hogy senki a világon jobbat kitalálni nem tud.
Olyan állam, amely úgy véli, hogy mindenki el van ragadtatva tőle, miközben valójában ennek az ellenkezője igaz.
Olyan állam, amelynek alapelve: oderint dum metuant, vagyis nem baj, ha gyűlölnék, csak féljenek tőlem.
Olyan állam, amely meghatározza, hogy ki bírálhatja, és hogyan.
Olyan állam, amelyben minden nap meg kell cáfolni azt, amit egy nappal korábban állítottak, és mindig el kell hinni, hogy semmi nem változott.
Olyan állam, amely nem szeret olyan polgárokat látni, akik újságok korábbi számait olvassák.

Olyan állam, ahol tudatlanok sora minősül tudósnak.
Olyan állam, ahol az összes újság ugyanarról szól.
Olyan állam, amelynek a kormánya azt akarja, hogy az összes társadalmi szervezet formáját ő tervezze meg.
Olyan állam, ahol sok nemes lelkű és tevékeny ember van, de róluk a kormánypolitika nem vesz tudomást.
Olyan állam, amely nagyon nem szereti, ha a rendszerét tudósok elemzik, de nagyon szereti, ha ezt talpnyalók teszik.
Olyan állam, amely mindig jobban tudja, mitől boldog egy átlagpolgárra, mint az maga.
Olyan állam, amely semmit sem áldoz fel eszmei elvekért, ugyanakkor meg van győződve, hogy a haladás fáklyája.
Ez volt az első rész. De most – jól figyeljetelek –, el fogjuk mondani nektek, hogy mi a szocializmus.
Nos: a szocializmus olyan rendszer, amely... óh! mit is mondhatnék!... A szocializmus nagyon jó dolog.

(1956)

JEGYZETEK

¹ M. A. I. Departamentul Sec. Statului. Direcția Regională de Sec. Cluj. Strict Secret. Exemplar nr. 2. S. C. nr. 413. Nr. 107/O. F./3142 din 12.I.1968. Direcția Generală de Informații Interne. Direcția I-a. București (Belügyminisztérium. Állambiztonsági Főigazgatóság. Kolozs Tartományi Állambiztonsági Igazgatóság. Szigorúan bizalmas. 2. sz. példány. S. C. nr. 413. 107/O. F./3142/1968.01.12. sz. Címzett: Belföldi Hírszerzési Vezérgazgatóság. I. Igazgatóság, Bukarest). In: Gáll-2, 106; lásd még: M. A. I. Departamentul Sec. Statului. Direcția Regională de Sec. Cluj. Strict Secret. 10.I.1968. Referat – cu propuneri de a se aproba prelungirea exploatării lucrării T. O. de tip „I. T. X.”, instalată la domiciliul numitei Gáll Iulia (Belügyminisztérium. Állambiztonsági Főigazgatóság. Kolozs Tartományi Állambiztonsági Igazgatóság. Szigorúan bizalmas. 1968.01.10. Beszámoló – azzal a javaslattal, hogy engedélyezzék nevezett Gáll Júlia lakásán beszerelt „I. T. X.” típusú operatív technikai munkálat működtetésének meghosszabbítását). In: Gáll-2, 109–110. A második dokumentumra kézírással rávezetve: „Jóváhagyva a meghosszabbítás a kért időszakra a 132/M. C./110657/

968.II.21. sz. utasítással; beiktatva nálunk: 3673/968.II.24. számmal. Az utasítás a Csehi Gyula akciónál található.”

² Cluj, 5 februarie 1968. NOTA (Kolozsvár, 1968. febr. 5. Feljegyzés [valószínűleg lehallgatási anyag alapján, aláíratlan]). In: Gáll-10, 301–302.

³ Rácz Győző (Dés, 1935. jan. 4. – 1989. okt. 17., Kolozsvár) filozófus, esszéíró, irodalomkritikus, szerkesztő. Szamosújváron érettségizett, majd a Bolyai Egyetemen szerzett történelem-filozófia szakos oklevelet, 1956-ban. Gyakornok, tanársegéd, majd adjunktus a történelem tanszéken, aztán 1967-től előadótanár, 1982-től haláláig a filozófia professzora. 1971–1983 között a *Korunk* főszerkesztő-helyettese, 1984 októberétől pedig a Gáll Ernőt felváltó, maradéktalan párt-hűséget bizonyító főszerkesztője.

⁴ Bretter György (Pécs, 1932. márc. 21. – 1977. nov. 17., Budapest) filozófus, esszéíró. Középiskolai tanulmányait Szatmárnémetiben végezte, oklevelet a Bolyai Egyetem filozófia szakán szerzett. 1954-től 1958-ig az *Igazság* szerkesztője, majd tanársegéd a Bolyai Egyetem dialektikus és történelmi materializmus tanszékén. 1957-től 1977-ig a kolozsvári Gheorghe Dima Zenekonzervatórium adjunktusa; 1959-től 1971-ig a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán is tanított filozófiát, és néhány éven át a Babeş-Bolyai Egyetemen filozófiatörténeti szemináriumot vezetett. Az erdélyi magyar filozófia meghatározó egyénisége volt.

⁵ Jakabffy Elemér (Lugos, 1881. máj. 17. – 1963. máj. 19., Szatmárnémeti) jogász, politikus, publicista. 1903-ban a Budapesti Tudományegyetemen szerzett államtudományi, majd 1905-ben jogtudományi doktori oklevelet. Ügyvédi vizsgáját 1908-ban tette le, ezt követően nyitotta meg 1919-ig működő ügyvédi irodáját Lugoson. 1910 és 1918 között, a Nemzeti Munkapárt színeiben, a németboksáni választókerület országgyűlési képviselője volt. Trianon után, 1922-től 1938-ig az Országos Magyar Párt alelnöke, 1928-tól a bukaresti országgyűlés Bihar, majd 1931-től Szatmár megyei képviselője volt. 1922-től 1942-ig a *Magyar Kisebbség* c. folyóirat alapító szerkesztőjeként tevékenykedett.

⁶ Sursa (forrás): „BRAILOIU”. Mr. Banciu. 14.II.1968. „Fulea”. Notă („Brăiloiu” ügynök. Banciu [Constantin] őrnagy. 1968.02.14. „Fulea”-ház. Feljegyzés). In: Gáll-1, 27–29. Ua: Gáll-2, 117. (intézkedési utasítások nélkül)

⁷ A lehallgatási berendezés fedőneve.

⁸ Răutu Leonte (Bălți, Moldovai Szovjet Szocialista Köztársaság, SZU, 1910. febr. 28. – 1993, Bukarest) román kommunista politikus, fontos szerepet játszott az elnyomó rendszer tökéletesítésében.

⁹ Fazekas János (Lupény, 1926. febr. 16. – 2004. márc. 8., Budapest) romániai magyar újságíró, politikus, történész, sok éven át az erdélyi magyarság képviselője a legfelső román pártvezetésben.

¹⁰ Sursa (forrás): „Dinuț M.”. Mr. Mateiu Teodor. 1.03.1968 ora 12,00. Casa 2. Notă informativă („Dinuț M[arin]” ügynök. Mateiu Teodor őrnagy. 1968.03.01. 12,00 óra. 2. sz. Ház. Tájékoztató feljegyzés). In: Gáll-2, 116–116v.

¹¹ 2.III.1968. NOTA (1968.03.02. Feljegyzés [lehallgatási és ügynöki anyagok összefoglalója, aláíratlan]). In: Gáll-10, 298–300.

¹² Huszár Sándor (Kolozsvár, 1929. ápr. 15 – 2005. dec. 13., Békéscsaba) író, színműíró, műfordító, szerkesztő. Kolozsváron érettségizett 1948-ban, majd ugyanott szerzett filozófia szakos egyetemi oklevelet, 1954-ben. Közben az *Igazság* munkatársa, aztán az *Utunk* szerkesztője, később pedig a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója (1959–1964). 1965–1969 között ismét az *Utunk* munkatársa, majd 1970–1983 között *A Hétfő* főszerkesztője. Áttelepedett Magyarországra.

¹³ 14 mai 1968. NOTA (1968. május 14. Feljegyzés [lehallgatási anyagból, aláíratlan]). In: Gáll-10, 295–297.

¹⁴ Trofin Virgil (Vaslui, 1926. júl. 14. – 1984. jún., Mircea Vodă, Călărași megye) román kommunista politikus, a vizsgált időszakban, 1965–1972 között az RKP KB titkára volt, 1982-ben kegyvesztetté vált, mezőgazdasági egység vezetőjeként halt meg Călărași megyében, máig tisztázatlan körülmények között.

¹⁵ 21.V.1968. NOTA – privind pe numitul GALL ERNEST, redactor-șef la revista „Korunk” și profesor la Facultatea de filozofie din Cluj (1968.05.21. Feljegyzés Gáll Ernőről, a Korunk folyóirat főszerkesztőjéről, a kolozsvári Filozófia Kar tanáráról [a jelentésnek csak az első oldala van meg]). In: Gáll-2, 118.

¹⁶ Pătrășcanu Lucrețiu (Bákó, 1900. nov. 4. – 1954. ápr. 17., Jilava-börtön, Bukarest) román illegalista kommunista politikus, aki a két világháború között kiemelkedő teoretikusa volt a kommunizmusnak, s aki 1944 őszétől kezdve több román kormányban igazságügyi miniszteri tisztséget töltött be. 1948-ban kizárták a pártból, majd liberális szövetségi politikája és „ellenforradalmi magatartása” okán, koncepciók per keretében, halálra ítélték, és 1954. ápr. 17-én kivégezték.

¹⁷ Primește: Mr. Bujeniță Dumitru. Inf.: Anton Andrei. Casa: Bulevard. Data: 11.05.1968. Notă informativă (Kapta: Bujeniță Dumitru őrnagy. Informátor: Anton Andrei. Dátum: 1968.05.11. Tájékoztató feljegyzés [keltezte: 1968.05.10-én]). In: Gáll-2, 122–123.

¹⁸ 5.VI.1968. NOTA cu persoanele care au cunoștință despre conținutul materialului „Ce nu este socialism”, introdus în țară de GALL ERNÓ (1968.06.05. Feljegyzés azokról a személyekről, akik tudomással bírnak a Gáll Ernő által az országba behozott „Mi nem szocializmus” című anyag tartalmáról [aláíratlan]). In: Gáll-2, 124–125.

¹⁹ A Gáll-dosszié dokumentumai szerint Gáll Ernő személyes kapcsolatait több alkalommal ellenőrizték. Bodor Pál személye ismeretlen volt a titkosszolgálat számára, és a Securitate kartotékjaiban sem volt róla semmilyen feljegyzés. Bodort a Gáll-iratsomó néhány lehallgatási irata említi meg, valamint titkosszolgálati jellemzése, amelynek tanúsága szerint Kolozsváron a szekusok nacionalista elemként tartották számon. (Lásd a következő lábjegyzetet.)

²⁰ Gere Mihály (1919–1997) kommunista politikus. A Kolozs és a Brassó tartományi pártbizottságok titkára volt 1950 és 1951 között, majd az Államtanács alelnöke (1965–1967), illetve a Helyi Közigazgatási Tanács elnöke (1961–1965, 1967–1969). 1965-től 1989-ig az RKP KB és KB PVB tagja és az RKP KB szekcióvezetője (1989).

²¹ 5.VI.1968. NOTA privind pe numitul BODOR PALL [PAL], membru P. C. R. (1968.06.05. Feljegyzés nevezett Bodor Pálról, az RKP tagjáról [aláíratlan]). In: Gáll–2, 126.

²² 5.VI.1968. NOTA privind pe numitul HALMOS GYÖRGY, pianist, membru P. C. R., domiciliat în Cluj, Str. Bis. ortodoxe nr. 28. (1968.06.05. Feljegyzés nevezett Halmos György zongoristáról, az RKP tagjáról, Kolozsvár, Görögtemplom u. 28. alatti lakosról [aláíratlan]). In: Gáll–2, 128.

²³ Az államtitok védelméről szóló 957. sz. Minisztertanácsi Határozatról van szó, amely azt is előírta, hogy a külföldiek fogadását ellenőrző ún. protokoll-hivatalokban a Securitate emberei jelen legyenek, illetve azt, hogy a külföldiekkel folytatott belföldi és külföldi beszélgetésekről a protokoll-hivatalnak kötelezően jelentéseket kell írni.

²⁴ Consiliul Securității Statului. Inspectoratul de Securitate al Județului Cluj. Strict-Secret. Exempl. nr. -, S. C. 413. Nr. 103/OF/97452 din 12.VI.1968. Către Direcția Generală de Informații Interne. Direcția I-a. București, Semnat: Lt. col. Ioana Constantin, inspector șef, Maior Mușuroia Gheorghe, Șeful Secției I. (Állambiztonsági Tanács. Kolozs Megyei Állambiztonsági Felügyelőség. Szigorúan bizalmas. - sz. példány, S. C. 413. 103/OF/97452/1968.06.12. sz. Címzett: Belföldi Hírszerzési Vezérigazgatóság. I. Igazgatóság. Bukarest, aláírták: Ioana Constantin alezredes, főfelügyelő, Mușuroia Gheorghe őrnagy, az I. Részleg vezetője). In: Gáll–2, 129–130.

²⁵ Consiliul Securității Statului. DGII. Direcția I-a. Strict Secret. S. C. nr. 181. exemplarul nr. 1. Nr. 132/TD/-118.562 din 1 iul. 1968. Către Inspectoratul de Securitate Județean Cluj, semnat: Lt. colonel Anculia Mioc, locț. șef direcție, maior Derscanu Gh., șeful serviciului (Állambiztonsági Tanács. Belföldi Hírszerzési Vezérigazgatóság. I. Igazgatóság. Szigorúan bizalmas. S. C. 181. 1. sz. példány, 132/TD/-118.562/1968.07.01. sz. Címzett: Kolozs Megyei Állam-

biztonsági Felügyelőség, aláírták: Anculia Mioc alezredes, helyettes igazgatóság-vezető, Derscanu Gh[eorghe] őrnagy, osztályvezető). In: Gáll-2, 127.

²⁶ Informator (informátor): „DINUT MARIN”. Maior Marin Teodor. 16.VII.1968, ora 18. Casa nr. 2. Secția I-a. Notă informativă („Dinuț Marin ügynök. Marin Teodor őrnagy. 1968.07.16. 18 óra. 2. számú Ház. I. Részleg. Tájékoztató feljegyzés). In: Gáll-2, 134–141.

²⁷ Aluaș Ion (1927–1994) szociológus, a Babeș-Bolyai Tudományegyetem szociológia professzora.

²⁸ Grigore Zanc (Sajgó, 1940. jan. 26. –) filozófus, író, politikus. 1964–1969 között szerzett filozófia szakos diplomát a Babeș-Bolyai Tudományegyetemen, 1981-ben pedig filozófiai doktorátust ugyanott. 1968-tól az egyetem filozófia tanszékének munkatársa, előbb tanársegédi, majd lektori és végül tanári minőségben. 1990–1996 között Kolozs megye prefektusa, 1996-ban művelődésügyi miniszter, 2000 és 2004 között Kolozs megyei szenátor a Szociáldemokrata Párt részéről. Politikusként ellenségesen viselkedett a magyar közösséggel, gyakran összekacsintott a román szélsőséges nacionalista erőkkkel.

²⁹ Primită de Lt. col. Mocan I. Casa Florina. La 24-08-968. Inf.: Béla. Informare (Kapta Mocan I. alezredes. Florina Ház. 1968.08.24. Informátor: Béla. Tájékoztató [keltezve 1968.08.15-én]). In: Gáll-2, 143–144.

³⁰ Consiliul Securității Statului. Inspectoratul de Securitate al Județului Mureș. Secția III-a. Strict Secret. S. C. nr. 166, ex. nr. 1., Nr. 30.783 din 04.09.1968. Către Inspectoratul de Securitate al Județului Cluj (Állambiztonsági Tanács. Maros Megyei Állambiztonsági Felügyelőség. III. Részleg. Szigorúan bizalmas. S. C. nr. 166. 1. sz. példány. 30 783/1968.09.04. sz. Címzett: Kolozs Megyei Állambiztonsági Felügyelőség). In: Gáll-2, 142.

³¹ Strict-Secret. Exempl. nr. 1. NOTA privind discuțiile purtate de GALL ERNŐ și soția sa, GALL SZILAGYI IULIANA, în ziua de 11.VIII.1968, cu numitul STRAISKI IANOS din Budapesta (Szigorúan bizalmas. 1. sz. példány. Feljegyzés a Gáll Ernő és felesége, Gáll Szilágyi Júlia által vezetett budapesti Straiski [?] Jánossal 1968.08.11-én folytatott beszélgetésről). In: Gáll-10, 291–294.

³² Consiliul Securității Statului. Inspectoratul de Sec. al Jud. Cluj. Secția I-a – Municipiu. Strict-Secret. Exempl. nr. 1. S. C. 152. Nr. 98935/22.08.1968. Către Comitetul Județean al P. C. R. Personal tov. Prim-secretar Duca Aurel. Cluj. Semnat: Lt. col. Ioana Constantin, inspector șef (Állambiztonsági Tanács. Kolozs Megyei Állambiztonsági Felügyelőség. I. Részleg – Muncípio. Szigorúan bizalmas. 1. sz. példány. S. C. 152. 98935/1968.08.22. sz. Címzett: Az RKP Megyei Bizottsága. Személyesen Duca Aurel első titkár elvt.-nak. Kolozsvár, aláírta: Ioana Constantin alezredes, főfelügyelő). In: Gáll-10, 290.

³³ Primește: Lt. col. Bujeniță Dumitru. Inf.: „Ștefan”. Casa: Bulevard. Data: 5.XII.1968. Notă informativă (kapja: Bujeniță Dumitru alezredes. Informátor: „Ștefan”. Ház: Bulevard. Dátum: 1968.12.05. Tájékoztató feljegyzés). In: Gáll-2, 145–145v.

³⁴ Consiliul Securității Statului. Inspectoratul de Securitate al Județului Cluj. Strict-Secret. 21.VII.1969. Extras din raportul de contactare a cetățeanului vest-german Klausen Karl, întocmit de Cpt. Ivaș Ioan, de la Serv. III. (Állambiztonsági Tanács. Kolozs Megyei Állambiztonsági Felügyelőség. Szigorúan bizalmas. 1969.07.21. Kivonat Klausen Karl nyugatnémet állampolgárral történő kapcsolatfelvételtől szóló jelentésből, összeállította Ivaș Ioan százados, a III. Osztályról.) In: Gáll-2, 147–148.

³⁵ Consiliul Securității Statului. Inspectoratul Jud. de Sec. Cluj. Strict-Secret. S. C. 152. Exempl. nr. 2. Nr. 103/MT5665 din 09.VIII.1969. Către Direcția Generală de Informații Interne. Direcția I-a. București, Semnat: Lt. col. Ioana Constantin, inspector șef, Mr. Rugină Toader, Șeful Serviciului (Állambiztonsági Tanács. Kolozs Megyei Állambiztonsági Felügyelőség. Szigorúan bizalmas. S. C. 152. 2. sz. példány, 103/MT/5665/1969.08.09. sz. Címzett: Belföldi Hírszerzési Vezérigazgatóság. I. Igazgatóság. Bukarest, aláírták: Ioana Constantin alezredes, főfelügyelő, Rugină Toader őrnagy, osztályvezető). In: Gáll-2, 149.

³⁶ A levél és a képeslapok a Gáll Ernő-hagyaték „Levelek Évához” c. iratcsomójában találhatók. Keltezése szerint a levelet Gáll Ernő Bad Godesberg/Bonnból írta 1967. október 30-án, a képeslapok keltezése pedig a következő: 1967. okt. 24. (Bad Gotesberg), 1967. okt. 25. (München), 1967. nov. 3. (Dortmund), 1967. nov. 8. (Frankfurt am Main).

³⁷ Ghișe Dumitru román kommunista politikus a jelzett időszakban az RKP KB helyettes osztályvezetője és a Társadalom- és Politikatudományi Akadémia elnökhelyettese volt.

³⁸ Ardeleanu Iosif (1909. szept. 26. – 1988. júl. 26.) erdélyi illegalista kommunista, a Sajtó és Nyomtatványok Vezérigazgatóság [a cenzúra] vezetője 1951–1973 között. Valter Romannal együtt a Nagy Imre-csoport megfigyeléséről felelt a snagovi tartózkodás időszakában.

³⁹ 142/B. D. 27.09.1969. Strict Secret. Exemplar unic. NOTA. „Filip Andrei” (142/B[ujeniță]. D[umitru]. 1969.09.27. Egyetlen példány. Feljegyzés. „Filip Andrei” [aláírással]). In: Gáll-2, 151–152.

⁴⁰ 142/B. D. 13.03.1970. Strict Secret. Exemplarul nr. 1. NOTA. „Filip Andrei” (142/B[ujeniță]. D[umitru]. 1970.03.13. 1. sz. példány. Feljegyzés. „Filip Andrei” [aláírással]). In: Gáll-2, 153.

⁴¹ Consiliul Securității Statului. Inspectoratul de Sec. al Jud. Cluj. Serviciul I. bir. 2. Strict Secret. 28.04.1970. Referat cu propuneri de separarea materialului privind pe GÁLL ERNEST din acțiunea informativă nr. 147. (Állambiztonsági Tanács. Kolozs Megyei Állambiztonsági Felügyelőség. I. Osztály, 2. Iroda. Szigorúan bizalmas. 1970.04.28. Jelentés javaslatokkal a Gáll Ernőre vonatkozó anyag elkülönítésére a 147. számú informatív akcióból.) In: Gáll–2, 1.

⁴² Az eredetiben: „S. F. I.” = Serviciul Federal de Informații, német nevén Bundesnachrichtendienst, a nyugatnémet titkosszolgálat.

⁴³ Strict Secret. 9 decembrie 1970. NOTA. Semnat: Locotenent colonel Perș Alexandru (Szigorúan bizalmas. 1970. december 9. Feljegyzés. Aláírta: Perș Alexandru alezredes). In: Gáll–1, 3–12.

⁴⁴ Az eredetiben: „trădare prin transmitere de informații”. Lásd: Ministerul de Interne. Inspectoratul Județean Cluj. Strict Secret. Data 31.III.1973. NOTA DE CLASARE a dosarului de urmărire informativă nr. 2319. (Belügyminisztérium. Kolozs Megyei Felügyelőség. Szigorúan bizalmas. Kelt 1973.03.31-én. A 2319 sz. informatív megfigyelési iratcsomó lezárási feljegyzése.) In: Gáll – 1, 275.

⁴⁵ Az 1989 előtti években Gáll Ernő megfigyelési fedőneve már nem „Graur”, hanem „Goga” volt.

⁴⁶ Gáll Ernő: *Felszólalás a magyar értelmiség értekezletén*. Bukarest, 1968. jún. 28., kézirat Gáll Ernő hagyatékában.

⁴⁷ Gáll Ernő: A dialógus jegyében. *Korunk*, XXVI. évf., 3, 5, 8, 9. sz., 1967, 431–434, 704–707, 1140–1142, 1273–1275.

⁴⁸ Gáll Ernő: *Számvetés. Huszonhét év a Korunk szerkesztőségében*. Komp-Press–Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 1975.

⁴⁹ A Securitate üres járatái remekül tetten érhetők abban, ahogyan a különböző dokumentumokat – feljegyzések, jelentések, összefoglalók – gyártották, ismételve elcsépelésig ugyanazokat az információkat, és próbálva őket újra meg újra másmilyen, de valójában ugyanazt a célt szolgáló megvilágításba helyezni. Ezért tartottam érdemesnek, hogy a vizsgált ügyre vonatkozóan a Gáll-dossziében található valamennyi dokumentumot részletesen ismertessek, az információk időnkénti megismétlésével együtt, mert ekképpen nem csupán a Securitate belső működése, hanem az öncélúsága is teljes mértékben láthatóvá, érzékelhetővé válik.

A tanulmány előző részében szereplő Perri Dezső valójában Peéry Rezső (Pozsony, 1910. március 27–1977. november 11., Stuttgart). A Securitate irataiban tévesen szereplő adatot Ilia Mihály szegedi professzor szíves jelzése nyomán helyesbíttem. A pontosításért ezúton is köszönetet mondok.

NÉZŐTÉR

Keszeg Anna

TALÁLKOZÁS EGY SZÍNÉSZNŐVEL

GYÖRGYJAKAB ENIKŐRŐL

Korábban érkezem a Viena Bistro teraszára. Úgy döntök, a hátralevő tíz percben megeszem a nyárnyitó fagyit. Éppen befejezem, amikor Enikő is érkezik. Pontos. Izgulok. Olyan sok minden dől el egy ilyen beszélgetésben. Kíváncsiak vagyunk-e egymás életére, lesznek-e olyan értékek, amelyekkel meggyőzzük egymást arról, hogy jól csináljuk? Kapok-e a bizalmából? Adok-e a sajátomból? Nekem tele van a fejem azokkal a forgatókönyvekkel, amelyek szerint a *Four Seasons*-ben ül le egymással a Harper's Bazaar újságírója és az aktuális cover girl. Amikor azokat a szépen szcenírozott beszélgetés-történeteket olvasom, nem érzem, hogy ez ennyi felelősséggel jár.

Aztán ott van az is, hogy komfortosabban érezném magam a színpad mögötti staffal. Több kérdésem van azokhoz, akik létrehozzák a kereteket, mint azokhoz, akik betöltik. A kreatív munkavégzés esetlegességét sosem tudtam toleránsan kezelni. A másfél órás beszélgetésnek aztán éppen az lesz a vége, hogy Enikő kimondja a kulcsszót: pontosság. Ezt keresi, amikor keres, ezt hiányolja, amikor nem elégedett. Ennél a szónál érzem, hogy van egy közös anyagszerűsége az életeinknek. Meg azt is, hány árnyalat közül kell Enikőnek a pontosat megtalálnia arra az emberi esszenciára, ami a számára megjelenítendő jelentés. Mert olyan húsz perc beszélgetés után – ami során egy régi szemiotikavizsga is szóba kerül – Enikő elkezd arról beszélni, hogy mennyire jelszerű a színészi játék. Én közben arra gondolok, hogy kábé fél éve sejtem, lesz strukturalista revival. Beszélünk arról is, hogy mitől más nőként része lenni a világnak, nem feltétlenül a színházénak. A Csipkéről beszélünk, Mezei Kingáról. Hogy mennyire nagy felelősséggel érdemes csak női hangon beszélni. Én közben arra gondolok, milyen furcsa, hogy az az egyértelmű női egyenjogúság, amire a generációnk szocializálódott, mennyire átértelmeződött azoknak a vállalhatatlan szereplehetőségek-

nek köszönhetően, amelyeket komolyabb reflexió nélkül lehetett volna választanunk. Hogy miközben egyértelműnek tűnt, ugyanolyan jogokkal indulunk, mint a fiúk, a világ működésének megértését önszorgalomból kellett elvégeznünk. Enikő sötétkéék velúr magassarkújából meg abból a marveles pólóból, amit hozzá kiegészítőként visel (boyfriend póló – rajtam boyfriend shirt van), érteni vélem, hogy ugyanazok ellen a minták ellen lettünk ilyenek. Azzal elégedettek vagyunk, hogy végre több típusú női testnek van helye már a kolozsvári színpadon is. Beszélünk aztán arról, hogy mennyire nem voltak váratlan lehetőségek az életeinkben, mennyire meg kellett dolgozni az esélyekért. Enikő az előnyeit látja: nem voltak olyan helyzetek, amelyekbe felkészületlenül vágott volna bele. Én közben arra gondolok, hogy ez a rendszerváltáshoz képesti másodgenerációság valóban hoz valami ilyesmit. Nekem kötelező téma az alternatív, független intézményes formákhoz való viszony is. A külföld. A nemzetközi színészvilág inspiráló modelljei. Az első nyomon a lakásszínházhoz, a másodikon a színház ön-reflexív formáinak megértéséhez, a harmadikon Isabelle Huppérthez jutunk. Ahogy Enikőt hallgatom, aki nagyon komolyan gondolja végig mindenik kérdésemet, az nyugőz le, hogy kognitív feladatként látom magam előtt a színészi munkát. És ezzel már annyira megnőtt az érintkezési felület.

Én a pontosság mellé egy második p-t veszek még hozzá: professzionálizmus. A színészi munkából Enikő kedvenc része az, amikor a rendezővel együtt kidolgozza a szerepet. Ahhoz, hogy ezt és az ilyen típusú koncentrációt igénylő munkát jól tud végezni, csak egy recept van. Úgy élni, hogy minden élmény, élethelyzet ezt a munkát támogassa. Én meg arra gondolok, hogy szintén generációs dolog az önkiteljesedést nyújtó feladatok megtalálása.

Ha Enikő kérdezne, vajon miről beszélgetnénk? Nálam sokkal jobban tudja, hogy a helyzeteket kár lenne túlbeszélni.

Ungvári László Zsolt

A TESTAMENTUM UTOLSÓ BETŰJE

„... bár fényed érzem, nemcsak elvakít:
ahogyan szóltál, az volt nevem...”

Farkas Wellmann Endre: Le prologue d'un étrange amour

A költő-lét agóniája és hírhozó misztériuma kiváltság és száműzetés az írás rejtjeleibe; mirákulumként ragyog föl minden valódi sor az örökkévalóságban – csoda. Egyetlen, óriási könyv a költészet, magában foglal minden valaha létezett és a mában is élő verset.

Így kezdődhet el, e megszállottságban, egy talányos versek együttesét rejtő verskönyv, egy költő első kötete,* ki a transzcendenciára már rátalált, elveszítette, és konfesszióval indít kötetnyitó remek szonettjében, a *Gyónás* címűben, hol a költő-léte oly életformaként gyakorolja, ahol a transzcendencia és pokoljárás a versteremtésben egyidejű. Ebből az ellentétből építkezhet a verse, nyugtalanságban, befejezhetetlenül – a valóságból kiröpül az időtlenségbe. A kötetnyitó szonett lázadó erősségű sorai – költői attitűdben – a versírás *ellen* szólnak, jelmondat indokolja az állítást: „... az igének nincs teste, de árnya van.” Árnyékok világa ez, feltétele a fénynek; a költőnek ellenségévé lesz a szó, mint állandó, be nem következő halálos ítélet a teremtésben. A szonettfordulat – az első terzina – a keresztény mitológia kulcsszereplőit idézi az újszövetségi evangéliumból, ellenpontozó szerkezetben: Jézus, a messianisztikus próféta és Heródes, a többszörös gyilkos egyformán ihletői – egyszerre azonosul e két figurával, mindkettő jelmezében.

Párhuzamos sorszerkezetben szól szerelmi viszonyaiban is kettős előjelű léthelyzetéről: a nőt hol a pőre ösztön mozgatójaként fogja fel, hol sze-

relemmel imádja. A vers, az egyetlen változ(tathat)ó idő- és térbeli elrendeltség – megkerülhetetlen neki: „... midőn láttam: mindenből biz’ vers lesz, / riadt szemem kezemmel eltakartam; / Isten sem érti meg: nem így akartam.” A vers, a végleges formája – a külső szemlélőnek érthető talán –, de a költőknek megfejthetetlen a keletkezése mint mozgékony állapot – ezért nem találunk magyarázatot a szonett zárlatában sem erre. A versmondattal *állít*, így cselekvés értékű, nem magyaráz – nem létezik a verstörténésre magyarázat. Az életben ott a költészet, de csak a költő többletérzékelése tudja verssé lényegíteni. Egyetemes kiszolgáltatottság van verskötete mot-tójának első sorában, Wellmann is vétkezik, de ellensége a bűn: „BŰNE-IM CSAK ELKÖVETNEK ENGEM.”

A verskötet hangsúlyos darabja a *Ballada-torzó* című álballada. A költő elhagyja az eredeti Villon-balladára jellemző, keresztrimes, refrénes strófaszerkezetet, kiszabadítja költeményét a hagyományos forma kötöttségeiből, szabadon kezelve a ritmust és a rímet. Ezért nevezi torzónak, befejezetlennek, bár a lekerekítettség erejével hat. Címzettje egy lány, de magát szólítja meg e balladában. Ír, kiteszítatva a szentségből: „... merénylet volt (...) mennyországok árulása létezésem...” – és rögvést felfüggeszti az előbbi állítást: „... nem tudom, ki miért teremtett...” Itt nyoma sincs istenképnek, csak öntudata, eszmélete érik, forr kitartóan. *Kamaszangyal* volt énjé; nem látja a nőben az egyet, hanem a nőben a sokat – és elfordul tőle. A Wellmann-ballada bölcsen lemondó – a korán beért fölénye tárgyilagos számvetést jelez. Lefokozva az isten – közöttünk jár-kezel, mint bárki, csak a lehetőség ajtója a fényben –, ez ad percnyi nyugalmat – egy csésze kávé a lehetséges Úrral: „... gondoltam, megkeresem istent / egyszer egy délután, de egyedül / maradtam akkor is, ő sem / jelent meg a találkán.” Feltűnik egy pontatlan refrén-sor, laza szervezőelve két kapcsolatos mellérendelt mondatból egy fordított változatot ad, ezt variálja a balladában, összerántja szerkezeté ezzel a laza kötésű sorokat. Bölcselkedik, de nem kihívóan, hanem pontos rögzítéssel, nem mond többet, mint amennyi szükséges: „... kísért a gondolat a pont után, / kinagyított képem a világ oldalán” – ez ars poeticának is beillik. A kinagyított kép már eredeti portré; a világ *oldalán* – ez a lényeges: nem felül- vagy alulnézet, hanem oldali – vagyis tükröz egy megszoszorozott arcot akár. A kéz ír – hogy a refrén töredékét parafrázáljuk –, az „... átutazott millió éjszaka...” után kitölti egy időre a növekvő űrt.

Az *Ajánlás* előtti versszakban Villont hívja társul, a kiteszített Wellmann balladája ez, kinek van egy ófrancia, középkori rokona: „... látod, Villon, öreg barátom, / elhagytak régen a kegyelmek, (...) / tudom már, mi a tej-

ben a légy, / és életem idegen, tejfehér álom.” Az *Apró képek balladája* című Villon-vers sorát parafrázálja, de mondhatná tovább is a Villon-vers utolsó sorával: „Csak azt nem tudom, ki vagyok.” A Wellmann-ballada *Ajánlásának* zárósorai montázsát adják a már elhangzottaknak, a már rögzített gondolatsor változata az utolsó versszak: „... herceg, ne keress értelmet Nekeresden...” – egyik lehetséges változata az első sor a ballada olvasatának, de az *Ajánlás* két zárósora, a fordított refrén nem a teljes lemondást erősíti, hanem az írás bizalmát: „... értelme volt-e, vagy még volna / kéz még írja és száj még elmotyogja.”

A kötet egyik nagyszabású darabja az *Oratórium kendőre* című hosszúvers. A cím zenei ihletésű. Az oratórium énekkarra és szimfonikus zenekarra írott, hosszú, többtétéles mű. A vershelyzet közvetlen hangulatkeltő állapotra utal, az esti fáradtságra. A szakasztagolás a versben széttartó, de így is összefüggő építményt, verskatedrális hoz létre a költő. A látszólag egységhiányt tükröző szakaszok a vers zárlatában új, egységes jelentéssel telítődnek. Rímtelen sorok váltakoznak a hosszú, ötsoros refrénnel – ez utal az oratórium zenei szerkesztésmódjára –, így tagolja a költő a töredékességében is tömör gondolati ívet mozgó verset.

Az *Oratórium kendőre* – létköltemény. Refrénje talányos: a határozatlan névmások elfödik a jelentéstulajdonítás lehetőségét: „... valaki vagy valami megközelít / érint és bomlik és süllyed...” De a refrén kulcsszavai szerepelnek az első versszakban. A *látás* mint világmegfigyelő képesség és a *szem* mint érzékszerv részeire bomlik itt, a *külső szem* naturalisztikus elemzése a jelképes *láthatár és létküszöb* – minden távlat megszűnéséhez vezet. E fogalom itt a lírai vízió felfüggesztését előlegezi meg: „... becsukódnak az öntudat mélységei...” A lírai én szűnik meg, nincs esély a költői fegyvertár mozgósítására, a feltámadásra.

A versből nem tűnik ki pontosan, hogy ki a megszólítottja, lehetséges, hogy egy nő vagy az Isten. Axiomatikus tömörségű, intellektuális szikárságú versmondatok követik egymást, kirajzolódik belőlük egyfajta lírai bölcsélet: „... ezek csokorba / gyűjtött isteneim; a gondolatok / sziklaszilárd teste és puhasága / a mozdulatlanságnak. Tündérravatal.” Az eddigi versekben tárgyiasult istenképet vagy annak hiányát felváltja a politeista istenszemlélet; a gondolat érzelmet, költői ékítményt mellőző erőteljessége. A mozdulatlanság állóképéhez a puhaság képzetét társítja, és ellenpontoszza a gondolat kopárságával. A sorvégi szóösszetétel, a „Tündérravatal” áldozati állapotra utal, a költő ráüt a szómondatra a következő sorral: „Egyenirányú illúzió voltam.” Az angelikus áldozathozatal összefonódik a már

múlttá érett, átlényegült álmokkal – kegyetlenül leszámol velük a jelenben. Az „... agónia akkordjai...” a fájdalomba űzött költő sorsát értelmezik át: „... ez az első nem megtanult ünnepem.” Az *ünnep*nek jelképértéke van a kötetben, mind szentségében, mind profán variációkban megjelenő szövegösszefüggésekben. Wellmann magatartása az elidegenedésben is tárgyilagos, érzelmileg visszafogott: „... megcsikordul a szél és a világ, / igen, a valóságok közelsége, kérge / közönnyel átöleli önmagát.” A *külső tekintet*, mely a világmegfigyelés módja itt, mégis visszahat a *belsőre* – a költőre: csak az ő szemléletében válik a világ idegenné. A *valóság* főnevet többes számban használja, ezzel belső verstereire és -világaira is utal. A szójáték, mely a következő versszak leleménye, eredeti: „... ön- és éntudat. ön és én.” Itt már megragadható a vers címzettje, de kiszól a költő a szövegből, talán magához, önretorikus fogással. Alkotáslélektani súlya van a kijelentésnek, hogy létezik még egy érzékszervünk, „... mivel nem látni és felfogni kell...” A képi látásra vagy akár a transzcendenciára is vonatkoztatható e kijelentés – mely a beavatatlanok számára nem mutatkozik meg – az átlényegülésre, mely a teremtés folyamatában tárul fel. Így nevezi meg: „... módosulat; agónia és örökkévalóság. / (...) ott és akkor, / tér nélkül egyetlenegy érintés...” Az időtlenség képzetét keltik e sorok. A szerelem és isten elvesztett egységét kívánja: „... egymásra találás kölyökkori vibrációja, / félreértelmezett és rosszul tördelt / szent szövegek parafrázisa———...” Nem ért egyet a keresztény áldozathozatal hagyományával, de nem tagadja a biblikus, szent szövegeket, hanem fölülvizsgálja őket; a biblia többértelműségét hangsúlyozza: apokrif szövegekről van szó – ahogy a vallástörténet igazolta már. Egyesülése a vers nőalakjával feltámadás, de ironia sejlik föl a sorok mögött, az írás itt a vízbe süllyedéshez válik hasonlatossá. Nincsen megváltás, a verssorok ellentmondások: „... ajkadig érnek a betűk és / Jézus biccent a kereszten. / kölcsönös feltámadás; / meghatározható, végérvényes.” A feltámadás misztériuma itt megszűnik, átveszi helyét az ésszerű, szentenciózus felismerés: a *meghatározható* megváltás tagadó gondolata.

Végül megjelenik a vers második kulcsszava, a *kendő*: „... csupán egy színű kendő. / tétova grafikonokat készít / arcomról a tág dimenziójú hiány. / idő és kilométerek, emlékek, / betűk, a jövő idő színjátészó / képei tollhegyen.” A felsorolás a költői életformáról szól – hiányérzetének egyetemessége ellenére – távlati sorsát figyelni, átjárhatósága az írás, az alkotási folyamat, a színjátészás – a szerepek, a költői alakváltoztatás esélye. A motívikus összefüggések, mondatváltozatok átszövik az oratórium teljes szövegét. És „... a / testamentum utolsó betűje: létem foglalata lett minden”

– mondja, meggyőződéssel, hogy a belakható térben, társaival való viszonyában, kulcsfontosságú pillanataival együtt – *létezik*; ő a főszereplő és a szenvedő alany is. A szeszínű kendővel elfödött arcú nő *egyetlen*: „... szeszínű kendőd arca. (...) / ha nem te vagy, nincs létjoga...” A kendő misztikus motívum itt.

A vers hosszú, ötsoros refrénje feszültségkeltő, a poéma első és utolsó versszaka variálja. Az utolsó szakaszban a költő feloldja a refrén talányát: „VALAKIK VAGY VALAMIK / FOLYTON VÁRAKOZNAK BENNÜNK / MONDD, ISTEN, MI LÁTSZIK / ARCOMON – ARCOK LÁTHATAT- / LANSÁGA? VISSZFÉNYEID, ÍGY, / FÁRADTAN, ESTE...” A lélek jelzéseket adhat eljövendő találkozásokról ismeretlen társakkal. A sok-énű lírikus arca láthatatlan, isten képmásait őrzi a versben. A nagy iniciálékkal szedett sorok a megtisztulás érzetét keltik, a hosszúversben növekvő feszültség – melyet a refrén ráolvasásosan erősít – az utolsó versszakban feloldódik. A költő kérdésére – az arcok visszfényére vonatkozóra – ismét kérdés következik, ötszörösen alliterált sorral, amely visszaüt a feltámadás esélyére. A hideg *b* hang remek hatást kelt a döbbenetes erejű vers zárlatában: „HÁNYADIK HARMADON, HARMATON, MÉLYIK HARMADNAPON / VAGY HAJNALON / TELJESÜL BE MINDEZ.” A feltámadás mítosza a kulcskérdés a felsorolásban, de a várakozás is a társra, aki még csak – *valaki*, és a szerelemre, az akarat feltámadására, ami még csak – *valami*.

A kötet talán legszebb darabja a két tételből álló *H.Z.S. királynő zsoltárai* című szerelmes vers. Az 1. tételben, *A stációk után* címűben vallomást tesz a költő szerelmének, páratlan költői tisztasággal, érzelmi hitelességgel. Az újszövetségi evangéliumra utal a tételcím. Feltűnnek a versben az ehhez kapcsolódó jelképek is: a keresztfa, a szögek, a Veronika-kendő. A stációk a megfeszítés állomásai. Krisztussal azonosul a költő, újraírva a bibliai hagyományt: „világítunk az öröklét vánkosán, / mint két beteg szentjánosbogár. / megosztottuk sebeinket. / de félek, hogy hajnalig háromszor / megtagadsz.” A vers kezdőképe éjszakai látványt sejtet, és Péterre, a tanítványra utal a következő versmondattal. A magyar verses tradícióban rendkívül gyakoriak a vallásos ihletésű művek, de a Wellmann-zsoltárok kiválnak ebből, jelentős szerephez jut *a fordított idő*: „... évezredek után / visszaszámolom veréseim.” Mintha a kétezres éves próféta alakja testesülne meg a versben, egyetemessé tágítva az emberiség eltelt idejét, történelmét, eddigi bűneit. A próféta-költő sebeit szerelme selyemmel köti be a stációk vége után. A felvett szerep hiteles: „... nem féltem többé keresztre nyűtt hi-

tem. / téged sem féltetek, ha itt maradsz. / amit az öröktől tanultam végül / általad megértettem azt.” A szerelem a lélek többszörös születése – összekapcsolódik a fájdalommal, melyet Krisztusnak meg kellett élnie – mintha az ő hangján szólna a költő, egy korszerű szenvedés-mítoszban: „... te mégis selyemmel kötötted be a bennem lepréselt időt / harmadnapok hajnali harmatán / ím elfogadtad ajándékaim / a bizonyosságot a kő mögött.” Az emlékezetes alliteráció visszhangoz, de itt a feltámadás tényével társul, a félelem megszűnik – feltámadt az istenségben a költő: „... már bizonyos, hogy alkonyatkor / azért a sóhajért is a te hited, / azért az utolsó pillanatért is a te hited kellett elvezessen. / és jelenléted oltsa szomjamat. // húsz évem így lett kétezer / így lett a hitem az isten maga...” – transzcendencia magasságában lebeg a költemény. A 2. tétel az első párverse, címe *A trónfosztás*. Azonos a verskezdő mondat az előző versével, de az előző ellenverse és hiányt felmutató költeménye: „... a föld vonzásában arcunk szertefoszlott...” Az érték- és reményvesztésben a krisztusi szenvedéstörténet jelképei lefokozódnak, s a büntelen próféciáról leválik az esendő emberré lett költő. A „... beszegett segélysikolyok...” a bűnbocsánatban a lét korlátaira, a fájdalomban magára maradt szerelmesek válságára utalnak; „... királynő, az idő makulátlan / szüzessége bezúzta arcod tükeit...” – szól a versmondattal. Végül ő is, mint kedvese, a múlandóság csapdájába esik. Talán a szerelem megszűnése idézte elő ezt az értékhiányos állapotot. A *szűz időt* – halandó nem élheti földi bűnben. A 2. zsoltár mégis reményre utaló, konok sorokkal záródik: „... létem, valóban akár Istené / a gyermekek pupillacsöndjét vigyázza, / a valóságom dimenziótlan útjain / a kereszttek csupán kilométer-kövek. / a stációk előtt. / között. / után.” A gyermekség ártatlanságához tér vissza a költő, a világra eszmélés csodájához. Élete – bár megkötött és néha cél nélküli, mindegyik kereszt, melyet visz az úton – *külön stáció*, s ha földi is – érték.

Jelkép mutatja, hogy elindulni *az úton* annyit tesz, hogy előtte is, közben is, befejezésekor is más-más állomáson vezekel a költő. A kötet záródarabja szépséges, erős sodrású önvallomás, visszatekintés az eltelt életidőre, a költés demoszthenészi fájdalmával; mintha csillagszférák ragyognának fel képletekként a versben, szédületes magasságokban, kozmikussá nő a költemény térideje. A megélt múlt a lélekben visszahúzó erőt is jelent, de talán a gyermek- és kamasz-én volt csak álombelien szép, az akkori élet. A korán érő felnőttkor már számba vesz, kíméletlenül rögzít, tévedést és érdemet, leszámol a felnőttben elszunnyadt gyermekkor álmaival, méri a jövőt. A fehér lélek verse ez:

Felszívódsz egyszer te is

felszívódsz egyszer te is. eltűnsz.
oldódsz csillagokban, ahogy félre-
értett ragyogásod, inged tiszta
gyolcsa. minden lépésed elsodor,
szétszór a térbe; keresed magad, de
évről évre visszafog, elragad
egy régvolt-éned érverése,
egy másik villanás, egy eljövő,
egy régi tagadás, már-már eltűnő
behasadt szájpaddás és a kő a
nyelv alatt; valami hiányzik.
valami elmaradt. aludj még.
majd megkereslek. majd az ég.
s a levegő. majd valami egy
lesz. egy ház. egy szerető.
ragyogsz majd, mint a képletek.
melléd, fekszem, majd felkelek.
felejtesz akkor ragyogással álmat.
ahogy csillagod, magad visszavárod.

a halálok mögött ellobogsz te is.

La Fontaine

(1621–1695)

A FARKASOK ÉS A BÁRÁNYOK

Ezeréves viszály és háborúság múltán
Kibékült a juhok és farkasok hada.
És úgy látszott, hogy ez mindkét félnek java,
Olykor egy eltévedt juhot falt a toportyán,
Máskor a pásztoron volt farkasbőr-suba.
Szabadság sose volt, báránynak legelésre,
Farkasnak birka-öldöklésre:
Reszketve élvezték szűk keresményüket.
S béke lett. Mindkét fél adott most túszt cserébe:
Itt farkaskölyköket, ott őrzőebeket.
Nagy-szertartásosan cserét bonyolítottak.
Intézkedtek bölcs megbizottak.
Nem sok idő múltán a farkas-úrfiak
Ólálkodó vadak lettek és tette-szántan
Lesték az alkalmas percet, hogy a karámban
Nem őrkdnek juhász urak –
És megfojtották a kövér bárányokat,
Vették foguk közé s az erdőbe futottak
S titokban hírt adtak az ordas rokonoknak.
Pihentek az ebek, mert adott szóra adtak
S álmukban sorra megfojtattak.
Igy minden odalett, míg még észbe se kaptak.
Mészárlás mindenütt és nincs menekülő.
A tanulság a következő:
Folyton harcolni kell cudar gonoszok ellen.
A béke szép, ez érthető,
De mit ér, hogyha lehetetlen:
Ha az ellenség szószegő?

WEÖRES SÁNDOR fordítása

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Communitas Alapítvány, Bethlen Gábor Alap

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)265-267091; 0040-(0)365-801946; Telefax és üzenetrögzítő: 0040-(0)265-267087; E-mail: lato@rdslink.ro; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 96, fél évre 48, negyedévre 24 lej. Külföldi olvasóinknak egy évre 35 EURO, tengerentúlra 45 USD. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl.

ISSN 1220-5982